

T.C

MARMARA ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI

ULUSLARARASI POLİTİK EKONOMİ BİLİM DALI

**UKRAYNA VE GÜRCİSTAN'IN ULUSAL GÜVENLİK
STRATEJİLERİ**

Yüksek Lisans Tezi

HALİT AHMET KAHRAMAN

İstanbul, 2019

T.C

MARMARA ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI

ULUSLARARASI POLİTİK EKONOMİ BİLİM DALI

**UKRAYNA VE GÜRCİSTAN'IN ULUSAL GÜVENLİK
STRATEJİLERİ**

Yüksek Lisans Tezi

HALİT AHMET KAHRAMAN

TEZ DANIŞMANI: PROF. DR. ALAEDDİN YALÇINKAYA

İstanbul, 2019



T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ

TEZ ONAY BELGESİ

ULUSLARARASI İLİŞKİLER Anabilim Dalı ULUSLARARASI POLİTİK EKONOMİ Bilim Dalı TEZLİ YÜKSEK LİSANS öğrencisi HALİT AHMET KAHRAMAN'ın UKRAYNA VE GÜRCİSTAN'IN ULUSAL GÜVENLİK STRATEJİLERİ adlı tez çalışması, Enstitümüz Yönetim Kurulunun 20.06.2019 tarih ve 2019-18/17 sayılı kararıyla oluşturulan jüri tarafından oy birliği oy çokluğu ile Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Tez Savunma Tarihi 04 / 07 / 2019

Öğretim Üyesi Adı Soyadı

İmzası

1.	Tez Danışmanı	Prof. Dr. ALAEDDİN YALÇINKAYA	
2.	Jüri Üyesi	Dr. Öğr. Üyesi HAKAN MEHMETCİK	
3.	Jüri Üyesi	Dr. Öğr. Üyesi FURKAN KAYA	

ÖZET

UKRAYNA VE GÜRCİSTAN'IN ULUSAL GÜVENLİK STRATEJİLERİ

Bu çalışmada, Ukrayna (2015) ve Gürcistan'ın (2011) ulusal güvenlik strateji belgeleri araştırılmıştır. Ulusal güvenlik stratejileri devletlerin karşılaştıkları sorunları çözmek için oluşturdukları planlardır. Üst düzey resmi makamlar tarafından hazırlanan bu belgeler, devletlerin uluslararası sistemi nasıl algıladıkları, ulusal güvenlik tehditleri ve ulusal güvenlik yöntemlerinden oluşur. Yapısal realist teorinin “uluslararası sistemin yapısı devletlerin dış politikalarını belirler” hipotezi, ulusal güvenlik strateji belgeleri üzerinden ele alınmıştır. Hipoteze göre, devletler farklı coğrafya, siyasi tarih, kimlik ve çıkarlara sahip olsa da uluslararası sistemin yapısı, devletlerin dış politikalarını belirlemesinde en önemli etkidir. Mevcut uluslararası sistem, tek kutuplu olarak kabul edilmiştir. Önceki araştırmalardan farklı olarak, güç bakımından zayıf ve askeri müdahale altında olan, Ukrayna ve Gürcistan'ın ulusal güvenlik stratejileri incelenmiştir. Ukrayna ve Gürcistan'ın en önemli ulusal güvenlik tehdidi Rusya kaynaklı istikrarsızlık, başlıca güvenlik yöntemleri ise saldırgan dış politika olarak tespit edilmiştir. Ukrayna ve Gürcistan'ın Rusya'ya karşı savunmacı yöntemler uygulayarak başarıya ulaşamadığı, bunun sonucunda saldırgan yöntemlere yöneldiği gözlemlenmiştir. Bu iki ülke, Rusya tehdidine karşı, kapasite artırımı, ordu modernizasyonu ve ittifaka katılma gibi saldırgan yöntemleri uygulamaya çalışmıştır. Bu durum, yapısal realizm teorisinin, “tek kutuplu sistemde aktörler, yeterince güç biriktirinceye kadar istikrarı savunur ve güç biriktirmek için saldırgan yöntemleri benimser” öngörüsünü doğrulamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Rusya, Ukrayna, Gürcistan, Ulusal Güvenlik Stratejisi, Yapısal Realizm

ABSTRACT

NATIONAL SECURITY STRATEGIES OF UKRAINE AND GEORGIA

In this thesis, the National Security Strategy Documents of Ukraine (2015) and Georgia (2011) have been studied. National security strategies are the main documents prepared by top level official authorities in order to solve the problems of states. These documents consist of how states perceive the international system, their national security threats, and national security methods. The hypothesis of structural realism that “the structure of the international system determines states’ foreign policy” has been addressed through the national security strategy documents. According to the hypothesis, although states have different geography, political history, identities, and interests, the structure of the international system is the key factor that determines their foreign policies. The current structure of the international system has been considered here as unipolar. Unlike previous researches, this thesis has analyzed Ukraine and Georgia states that are weak in terms of power and under foreign occupation. The study has found that the most important national security threat of Ukraine and Georgia is the instability originating from Russia, and their national security strategies consist of offensive methods. The findings show that Ukraine and Georgia could not succeed by defensive methods against the Russian threat, thus they have shifted to offensive methods such as capacity increase, military modernization, and joining alliances. The results confirm the assumption of the structural realism theory that “actors have defended stability until accumulating enough power, and they implement offensive methods to accumulate power in the unipolar system”.

Key Words: National Security Strategy, Russia, Ukraine, Georgia, Structural Realism

TABLO LİSTESİ

Sayfa No.

Tablo 1. Güvenlik Yöntemleri Sınıflandırması	44
Tablo 2. BMGK Üyelerinin Güvenlik Kavramsallaştırması	55
Tablo 3. Ukrayna ve Gürcistan Ulusal Güvenlik Stratejileri Güvenlik Kavramsallaştırmaları.....	74
Tablo 4. Ulusal Güvenlik Tehditleri ve Güvenlik Yöntemleri.....	96

KISALTMALAR

AB	Avrupa Birliği
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
AGİT	Avrupa Güvenlik Ve İşbirliği Teşkilatı
AKÇT	Avrupa Kömür Çelik Teşkilatı
BDT	Bağımsız Devletler Topluluğu
BM	Birleşmiş Milletler
BMGK	Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi
COMECON	Karşılıklı Ekonomik Yardımlaşma Konseyi
GUAM	Gürcistan Ukrayna Ermenistan Moldova
KGAÖ	Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütü
NATO	Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü
RF	Rusya Federasyonu
SSCB	Sovyet Sosyalist Cumhuriyetleri Birliği

İÇİNDEKİLER

Sayfa No.

ÖZET	i
ABSTRACT	iii
TABLO LİSTESİ	iv
KISALTMALAR.....	v
İÇİNDEKİLER	vi
1. GİRİŞ	1
2. ULUSAL GÜVENLİK VE STRATEJİ.....	6
2. 1. Güvenlik.....	6
2. 2. Uluslararası İlişkilerde Güvenlik Kavramının Düşünsel Arka Planı ...	7
2. 2. 1. Hobbesçu Güvenlik	10
2. 2. 2. Grotiusçu Güvenlik	10
2. 2. 3. Kantçı Güvenlik	11
2. 3. Güvenlik Kavramına Yönelik Teorik Yaklaşımlar	11
2. 3. 1. İdealizm	12
2. 3. 2. Realizm.....	13
2. 3. 3. Yapısal Realizm ve Liberal Kurumsalcılık	13
2. 3. 4. İnşacılık	15
2. 3. 5. Alternatif Yaklaşımlar	16
2. 4. Soğuk Savaş Sonrası Güvenlik Anlayışı.....	16
2. 5. Ulusal Güvenlik ile Uluslararası Güvenlik Ayrımı.....	18
2. 6. Strateji	20
2. 6. 1. Stratejinin Unsurları	25

2. 6. 2. Ulusal Güvenlik Stratejisi	25
3. RUSYA’NIN UKRAYNA ve GÜRCİSTAN’A ASKERİ MÜDAHALESİ	29
3. 1. Rusya’nın Askeri Müdahalesi Öncesinde Ukrayna	29
3. 1. 1. Ukrayna’nın Siyasi, Ekonomik ve Sosyal Yapısı	29
3. 1. 2. Ukrayna- Rusya İlişkileri	31
3. 1. 3. SSCB Döneminde İlişkiler	32
3. 1. 4. Ukrayna’nın Bağımsızlığı ile 2004 Arası Gelişmeler	35
3. 1. 5. Yakın Çevre Doktrini	36
3. 1. 6. 2004 Kadife Devrimi.....	37
3. 1. 7. 2013 Ukrayna Krizi.....	39
3. 2. Rusya’nın Askeri Müdahalesi Öncesinde Gürcistan.....	44
3. 2. 1. Gürcistan’ın Siyasi, Ekonomik ve Sosyal Yapısı.....	45
3. 2. 2. Gürcistan’ın Bağımsızlığını Kazanması.....	46
3. 2. 3. Gürcistan Kadife Devrimi	48
3. 2. 4. 2008 Rus Askeri Müdahalesi	49
3. 2. 5. Askeri Müdahale Sonrası Gürcistan’ın Durumu.....	51
4. UKRAYNA VE GÜRCİSTAN’IN ULUSAL GÜVENLİK STRATEJİLERİ	53
4. 1. Ukrayna Ulusal Güvenlik Strateji Belgesi (2015)	53
4. 1. 1. Geniş ve Somut Güvenlik Kavramsallaştırması.....	53
4. 1. 2. Stratejik Zihniyet ve Teorik Arka Plan	55
4. 1. 3. Stratejinin Hedefleri	56
4. 1. 4. Ulusal Güvenlik Tehditleri.....	57
4. 1. 5. Ulusal Güvenlik Yöntemleri	62
4. 2. Gürcistan Ulusal Güvenlik Strateji Belgesi (2011).....	69
4. 2. 1. Gürcistan’ın Güvenlik Çevresi.....	70
4. 2. 2. Geniş ve Somut Güvenlik Kavramsallaştırması.....	71

4. 2. 3. Stratejik Zihniyet ve Teorik Çerçeve	72
4. 2. 4. Gürcistan'ın Ulusal Değerleri	74
4. 2. 5. Ulusal Güvenlik Tehditleri	75
4. 2. 6. Ulusal Güvenlik Yöntemleri	81
4. 3. Ukrayna ve Gürcistan Bağlamında Zayıf Devletlerin Yapısal Realizmde Konumu.....	96
4. 4. Yapısal Realizme Göre NATO'nun Durumu Doğu Avrupa'daki Gelişmelerde Etkisi	98
5. SONUÇ	101
KAYNAKÇA.....	103

1. GİRİŞ

Bu çalışmada ulusal güvenlik strateji belgelerinin nasıl yazıldığı araştırılacaktır. Ulusal güvenlik stratejileri devletlerin dış politikasını incelemek için uygun bir alandır. Çünkü ulusal güvenlik strateji belgeleri, devletlerin resmi makamları tarafından yayınlanmaktadır ve stratejiler somut göstergeler ile süreklilik içinde değerlendirilebilmektedir. Bu durum birçok bakımdan farklılığa sahip devletlerin dış politikalarında bir karşılaştırma yapma şansı sunarken aynı zamanda uluslararası sistemin yapısı açısından da sonuçlar üretmektedir. Devletlerin farklı siyasi kimlik ve çıkarlara sahip olması, stratejileri belirleyen dış politika elitlerinin dünya görüşü, teorik arka planı birbirine benzememesine rağmen devletlerin ulusal güvenlik stratejilerinin hangi yönleriyle benzediği ve ayrıldığı tartışılacaktır. Çalışma, yapısal realist teorinin, “uluslararası sistemin yapısı, devletlerin temel davranışlarını şekillendirir” öngörüsü üzerinden güvenlik kavramını inceleyecektir.

Devletler yayımladıkları ulusal güvenlik strateji belgelerinde, güvenlik kavramsallaştırmaları, güvenlik tehditleri ve güvenlik yöntemleri hakkında bilgiler sunmaktadır. 2000 yılından sonra yayınlanan belgelere baktığımızda, devletler farklı çıkarlara sahip olsalar da büyük bölümünün birincil güvenlik tehdidi istikrarsızlıktır (Yalçın, 2017, s. 34). Bu tehdidi bertaraf etme güvenlik yöntemleri ise saldırgan yöntemlerdir. Devletlerin tehditleri ortadan kaldırmak için ortaya koydukları stratejiler bu iki noktada benzemektedir. Çünkü uluslararası sistemin yapısı devletleri bu şekilde strateji üretmeye itmektedir. Mevcut uluslararası sistem, Amerika Birleşik Devletleri(ABD)’nin liderliğini üstlendiği tek kutuplu dünya düzenidir. ABD’nin haricinde tüm güç unsurlarında üstün olan bir devlet yoktur. Askeri açıdan, tüm sahalarda uluslararası boyutta operasyon kabiliyetine sahip tek ülkedir. Japonya ve Almanya’nın ekonomik güçleri olsa da askeri bakımdan ABD’nin gerisindedir. Teknolojik, ekonomik gücü olan Almanya ve Japonya bu kapasiteleri ile rakip ülkelere karşı daha sağlam olsa da ancak bölgesel büyüklükte etkin olabilecek mukavemete sahiptirler (Dorel, 2007, s. 9). Askeri bakımdan ABD’ye en yakın Rusya’nın ise ekonomik sorunları vardır. İngiltere ve Fransa’nın hem ekonomik hem de askeri yönden ABD’nin gücüne yaklaşabilecek kapasitesi yoktur. Çin ise ekonomik ve askeri

bakımdan hala potansiyel bir güçtür ve ABD ile arasında kapatılması gereken büyük bir fark vardır. Ayrıca Çin'in iç politika da çözmesi gereken kendine ait birçok farklı sorunu da bulunmaktadır. 2010'lu yıllar itibariyle, güç yapısının tek kutuplu olduğu yaygın biçimde kabul edilmiştir. *“1990'lar boyunca Çin ekonomisinin hızla büyümesi ve Çin'in Sovyetler Birliği'nin çöküşünün ardından görece olarak güçlenmesi bir yana bırakılırsa, tek kutuplu sistemin geçici olmadığı, süreklilik arz ettiği yönünde artan bir farkındalık vardır”* (Buzan, 2008, s. 117). ABD'nin askeri bütçesi, kendisinden sonraki on gücün askeri harcamaları toplamından daha büyük bir miktardadır (Buzan, 2008, s. 116). ABD rakibi olmamasına rağmen, askeri teknolojideki liderliğini korumak için, askeri teknolojilere yatırım yapmayı sürdürmektedir. Bu bağlamda ABD mevcut uluslararası sistemin kurucu aktörü olarak sistemden en fazla faydalanan ve devam etmesi için çaba sarf eden ülkedir. İstikrarın sürmesine aykırı gelişmeler, ABD için öncelikli güvenlik tehdididir. ABD dışındaki aktörler ise mevcut uluslararası sistemde ABD'nin en fazla faydalananı olması sebebiyle memnun değildirler. Fakat devletler muhtemel bir istikrarsızlık döneminde de konumlarının ne olacağının belirsizliğinden dolayı ABD'nin kurmuş olduğu sisteme uyumlu politikalar oluşturmaktadırlar. Mevcut sistem içerisinde çıkarlarını maksimize etmeye çalışmaktadırlar. İstikrarın sürmesini isteyen aktörler, belirsizlikler durumundaki tehlikelere karşı kapasite artırımı, ittifaka katılma, ekonomik ve askeri modernizasyon, güç biriktirme ve mevzilenme gibi saldırgan güvenlik yöntemlerini kullanmaktadır.

Özetle, tek kutuplu sistemde devletler istikrarı birinci güvenlik tehdidi olarak görmektedirler. Ayrıca stratejilerinde güvenlik yöntemi olarak saldırgan yöntemleri seçmektedirler. Bu durumun sebebi ise mevcut uluslararası sistemin, ABD önderliğinde tek kutuplu sistem olmasıdır. Bu iddiaya göre devletler farklı arka planlara sahip olsalar da stratejilerini uluslararası sistemin yapısı üzerinden şekillendirmektedir. Ancak iddia eğer doğruysa farklı devletlerde de benzer sonuçlar üretmesi gerekir. Bu iddianın test edilebilmesi için ABD, Çin, Rusya, İngiltere ve Fransa'dan farklı olarak güç bakımından zayıf ve küçük kabiliyette, güvenlik çevresi bakımından topraklarında çatışma olan Ukrayna ve Gürcistan seçilmiştir. Çalışmanın konusu bu noktadan yola çıkılarak şu sorulara cevap aramaktadır: Farklı güçte ve güvenlik çevresindeki devletlerin ulusal güvenlik tehdit ve yöntemleri benzemekte midir? Strateji belgelerinin

yazılmasında en önemli faktör ülkelerin iç saikleri midir yoksa uluslararası sistemin bir sonucu mudur?

Çalışmanın temel noktası, uluslararası sistemin yapısının, devletlerin ulusal güvenlik strateji belgelerini belirleyen ana faktör olduğudur. Bu bağlamda uluslararası sistemin tek kutuplu olduğu kabul edilerek Ukrayna ve Gürcistan'ın ulusal güvenlik stratejileri incelenecektir. Devletler, ideolojik, siyasi ve ekonomik bakımdan farklı özelliklere sahip olsalar da ulusal güvenlik stratejilerini, uluslararası sistemin yapısına göre oluşturmuşlardır. Seçtiğimiz iki ülkenin kendi egemenlik alanında yakın tarihte sıcak çatışmalar yaşanmıştır. Ukrayna Doğu sınırları ve Kırım'a askeri müdahale nedeniyle Rusya ile çatışma durumundadır. Ukrayna'nın Kuzey Atlantik Anlaşması Örgütü (NATO) ve Avrupa Birliği (AB)'ne katılarak Batı ile bütünleşme talepleri, Rusya tarafından bir tehdit olarak algılanmaktadır (Koçak, 2015, s. 28). Ukrayna, Sovyet sonrası devletlerde görüldüğü gibi siyasi ve ekonomik durumdan rahatsız olan halkının isteği ile Batı'ya yakınlaşmak istemektedir. Ülkenin iç siyasi ve ekonomik sorunları, uluslararası kurum ve örgütlerin yardımıyla çözülmek istenmektedir. Ülkede bu duruma karşıt olan bir kesim de bulunmaktadır. Bu kesim Batı'ya uyum sağlamak yerine Rusya'nın etki alanında kalmayı istemektedir. Dolayısıyla bu iki grup arasında siyasi alanda çıkan rekabet, sahada silahlı çatışmaya dönüşmüştür. Ukrayna'nın Doğu sınırı ve Kırım, Rusya tarafından 2014 yılında askeri müdahaleye maruz kalmıştır. Bunun sonucunda ülkenin doğu topraklarında Ukrayna ordusu ile Rusya destekli gruplar arasında belirli aralıklarla devam eden bir çatışma ortaya çıkmıştır. Literatürde bu çatışma bölgeleri “dondurulmuş çatışma alanı”, bu çatışma şekli de “hibrit savaş” olarak yer almaktadır. Uluslararası çözüm çabaları sonuçsuz kalırken ateşkes durumu, karşılıklı olarak ihlal edilmektedir. Her iki tarafta, karşı grubu ihlallerden dolayı suçlamaktadır (Koçak, 2015, s. 17).

Gürcistan aynı Ukrayna gibi tarihsel olarak Rusya ile yakın ilişkilere sahiptir. Fakat 2000'li yıllardan itibaren eski Sovyet ülkelerinde gerçekleşen renkli devrimler, Gürcistan'a da sıçramıştır. Bunun sonucunda 2004 yılında yapılan referandum ile Gürcistan halkı Batı Bloku'na yakın politikalar izleme yönünde karar almıştır. Ukrayna ile benzer şekilde ekonomik ve siyasi yönden ülkenin kurumsallaşması ve kalkınması

için Avrupa-Atlantik kanadına yakınlaşmayı planlayan politikacılar, halkın iradesinin de bu yönde olduğunu iddia ederek bir yöntem olarak Batı kurumlarına benzer politikalar oluşturmak istemektedir. Fakat Rusya, güney sınırında Batı ile bütünleşmiş, NATO'ya üye olmayı hedefleyen bir ülkeyi kendi güvenliğine tehdit olarak algılamaktadır. Rusya, 2008 yılında Gürcistan topraklarına askeri müdahalede bulunmuştur. Gürcistan'ın egemenlik ve toprak bütünlüğü uluslararası hukukun temel çerçevesi bağlamında ihlal edilmiştir (Koçak, 2015, s. 7). Güvenlik çevresi yukarda özetlenen, Ukrayna ve Gürcistan'ın ulusal güvenlik strateji belgelerindeki en temel tehdit algıları Rusya'dan kaynaklanan güç kullanımınıdır. Dolayısıyla bölgedeki istikrarsızlıktır. Görece olarak zayıf ve orta büyüklükteki devlet sınıfında kabul edilebilecek olan Ukrayna ve Gürcistan saldırgan güvenlik yöntemlerini benimsemektedir. Buna göre ittifaka katılma, orduyu reforme etme, ekonomik iyileştirme, askeri ve siyasi kapasite inşası gibi güvenlik yöntemleri uygulanmaktadır. Bu yöntemler, sınıflandırma olarak saldırgan yöntemlere girmektedir (Yalçın, 2017, s. 200). Çalışmada Ukrayna ve Gürcistan'ın ulusal güvenlik stratejileri ayrıntılı bir şekilde incelenerek bu iddialar tartışılacaktır. Devletlerin ulusal güvenlik stratejilerini incelemek üç konuda bize fayda sağlayabilir. Bunlardan birincisi, değişen güvenlik meseleleri ve güvenlik kavramının evrildiği noktayı anlamamıza fayda sağlar. İkinci önemli nokta ise ulusal güvenlik stratejilerinin kısa ve uzun dönemli izdüşümde ele alınıyor olmasıdır. Bu bakımdan devletlerin hızlı bir şekilde tepki vermek zorunda kaldığı durumlarda bile aslında güvenlik algılarına göre bu cevabı ürettikleri ortaya çıkar. Son olarak güvenlik stratejileri değişen güvenlik algısının yanında güvenlik konusunda süreklilik arz eden hususları tespit etmemizi sağlar (Kurt, 2018, s. 9).

Ulusal güvenlik stratejileri hem dünyada hem de Türkiye'de akademik literatürde disiplinler arası çalışılan bir konudur. Strateji çalışmaları özellikle ABD'de uluslararası ilişkiler alanının altında çalışılırken diğer ülkelerde tarih ve askeri çalışmaların altında yer almaktadır. Dolayısıyla ABD haricindeki ülkelere ulusal güvenlik stratejileri gelişmekte olan bir disiplindir. Bu durum çalışmaların ABD ekseninde gerçekleşmesine sebep olmaktadır. Strateji devletlerin güçlerini etkin bir şekilde kullanması ile ilgili olduğu için birçok kurumsallaşmamış ülke stratejilerini

yazılı hale getirmemektedir ya da yayınlamamaktadır. Bu durum çalışma alanının kısıtlanmasına neden olmaktadır.

Çalışma giriş ve sonuç bölümü haricinde üç bölümden oluşmaktadır. Girişten sonraki ilk bölümde güvenlik ve strateji kavramları üzerinde durulacaktır. Ulusal güvenlik ve uluslararası güvenlik tanımlanacaktır. Güvenlik kavramının tarih içinde nasıl dönüştüğü güncel olarak nelere karşılık geldiği açıklanacaktır. Bu bölümün sonunda ise ulusal güvenlik strateji belgelerinin amaç ve kapsamı anlatılacaktır. Takip eden bölümde Gürcistan ve Ukrayna'nın yakın tarihi özetlenecektir. Son bölümde ise Ukrayna ve Gürcistan'ın ulusal güvenlik strateji belgeleri yapısal realizm çerçevesinde analiz edilecektir. Belgeler güvenlik çevresi, güvenlik kavramsallaştırması teorik çerçeve ve stratejik zihniyet bakımından incelenecektir. Ayrıca, Ukrayna ve Gürcistan'ın strateji belgeleri güvenlik tehditleri ve yöntemleri açısından karşılaştırılacaktır. Sonuç bölümünde devletlerin farklı çıkarları olsa da ulusal güvenlik stratejilerini uluslararası sistemin yapısına göre oluşturdukları öngörüsü tartışılacaktır.

BİRİNCİ BÖLÜM

2. ULUSAL GÜVENLİK VE STRATEJİ

2.1. Güvenlik

Güvenlik, insanoğlunun varlığından bu yana en önemli ihtiyaçlarından biri olmuştur. Güvenlik, bireyden başlayarak ulus üstü boyutlara kadar birçok eksenle ele alınmaktadır. Ayrıca sosyal bilimlerde disiplinler arası çalışılan bir kavram olarak güvenlik hakkında farklı tanımlar bulunmaktadır. Bu durum zaman zaman kavramın genişlemesine, genişleme de esas manasının anlaşılmasını zorlaştırmaktadır.

Güvenlik en basit anlamıyla varlığını koruma ve sürdürme amacı taşıyan her türlü davranışı kapsar (Dedeoğlu, 2003, s. 9). Güvenlik kavramının tarihsel süreç içerisinde amaç ve koşulları değişse de insanlık için temel gereksinim olmada merkezi konumunu devam ettirmektedir. Bir diğer tanımda Çağrı Erhan, güvenlik, korku ve tehlikelerden uzak olma durumu veya hissi der (Erhan, 1995, s. 78). Buradan anlaşılacağı üzere güvenlik sadece fiziki koşullarla ilgili değildir. Güvende olmak ile güvende olduğunu hissetmek farklı şeylerdir. Dolayısıyla güvenlik kavramının algı ve hislere hitap eden psikolojik bir boyutu da vardır. Güvenlik, bir bakıma önceden edinilmiş değerlerin korunmasıdır. Bir ulus, barış durumunda olduğu dönemde kendi temel değerlerini feda etmek zorunda kalmadığı müddetçe veya barışın bozulduğu zamanlarda zafer kazanarak bu değerleri korumasını bildiği müddetçe güvenlidir (Lippmann, 1943, s. 51). *“O halde bir ulusun güvenliği, herhangi bir saldırı olasılığına karşı caydırıcılık kabiliyeti veya herhangi bir savaş halinde zafer kazanma yeteneğine göre artar ya da azalır”* (Wolfers, 2017, s. 46).

“Güvenlik, nesnel açıdan önceden edinilmiş değerlere yönelik tehditlerin yokluğunu, öznel açıdan ise, gelecekte bu değerlere yönelmesi muhtemel bir saldırıdan duyulan korkunun yokluğunu ölçer” (Wolfers, 2017, s. 46). Güvenlik için geniş anlamda tehditlerin bertaraf edilmesi, huzurlu bir ortam yaratılması, tedirgin edici tehlikelerin veya risklerin tespit edilip ortadan kaldırılması veya engellenmesi tanımları yapılabilir. *“Güvenlik kavramı en geleneksel haliyle savunma hatta biraz daha daraltılacak olursa askeri savunma anlamına gelebilir”* (Yalçın, 2017, s. 59). Bireyler, devletler, ulusal ve uluslararası aktörler her şeyden önce güvenliğini temin etmek

zorundadır. Çünkü diğer fonksiyon ve görevlerin yerine getirilebilmesi için güvenlik bir baş koşuldur. Nasıl ki güvenliğini sağlayamayan insanın beslenmesi, ticaret yapması anlamsızsa, uluslararası ilişkilerdeki aktörler içinde benzer durum geçerlidir.

2. 2. Uluslararası İlişkilerde Güvenlik Kavramının Düşünsel Arka Planı

Uluslararası ilişkiler çalışmalarında güvenlik en önemli konu başlıklarından biri olmuştur. Bu kavramı en fazla tartışanlardan ve yeni dinamikler üzerinden ifade edenlerden biri Barry Buzan olmuştur. Buzan (2017, s. 167), güvenlik kavramını uluslararası ilişkilerin iki temel kavramı olan “barış” ve “güç” kavramlarına alternatif olarak ortaya atarak iki asıl uluslararası ilişkiler yaklaşımına meydan okumaktadır. Bu bağlamda “güvenlik” kavramını uluslararası ilişkiler çalışmalarının ana noktasına almak istemektedir. Ona göre güç ve barış kavramlarının ürettiği sonuçlar yeterli değildir. Bu kavramlar üzerinde devam eden tartışmalar, literatürü kısır bir döngüye sokmaktadır. Realizm ve idealizmin liderlik ettiği alanda bu kavramlar üzerine analizler yapılmaya devam edilmesi, entelektüel kutuplaşmada alınan pozisyonları kuvvetlendirmekten öteye gidememektedir. Buzan, güvenlik kavramına uluslararası ilişkiler çalışmalarında yeni bir yaklaşım getirecek kurucu kavram olarak ele almaktadır. Ayrıca daha önce ele alınan ve realist perspektif içinde güvenlik kavramının üzerinde fazla düşünülmeyen değerlendirildiğini iddia etmektedir. Buzan, güvenlik odaklı yaklaşımında anarşiyi realist teori gibi kabul etmiş fakat anarşinin içinin değiştirilebileceğini, yeni liberal kurumsalcılar gibi vurgulamıştır. Ona göre anarşi en gevşek yapılanmadan en hiyerarşik yapılanmaya uzanan bir spektrum gibidir. Anarşi sabit değil değişkendir fakat sonuç olarak anarşidir.

Güvenlik kavramı güç anlayışına bağlı olan ‘ulusal güvenlik’ anlayışından farklılaştırılabilirse işte o zaman uluslararası ilişkilerde önemli bir bakış açısı sağlayabilir. *“Kendi başına bir kavram olarak ‘güvenlik’ her üç analiz düzeyinde de - birey, devlet ve sistem- işler ve hem davranış için evrensel bir motivasyonu, hem de olası evrensel durumu ifade eder”* (Buzan, 2017, s. 168). Güvenlik kavramı bu şekilde bir kalıba sokulduğunda ulusal düzeydeki kullanımını bozan muğlaklıkta sorun olmaktan çıkarak kullanışlı bir kavram haline gelir.

“Uluslararası ilişkilerde bütün ilgiyi çeken temel problem güvensizliktir”

(Buzan, 2017, s. 169). Buzan’ın bu ifadesi oldukça tartışmaya açık bir yaklaşımdır. Çünkü devletleri ilişkilerinde özellikle de savaşa ve barışa iten sebep güvensizlik midir? Örneğin 2. Dünya Savaşı öncesinde Almanya’nın saldırgan tavırları güvensizlikten mi kaynaklanmaktadır yoksa güç peşinde koşmaktan mı? Cevap güç peşinde koşmak ise Almanya o halde neden güç biriktirmeye çalışmıştır? Güvensizlikten mi yoksa elindeki kaynakların en güçlü devlet olmak için yetersiz görüp daha fazla kaynak elde etmek istemesinden mi? Dolayısıyla güç burada güvenlik kavramına göre daha ön plana çıkmaktadır. Devletler birbirlerine güvenmemekte haklı mıdır? Bu soruda ayrı bir tartışma konusudur. Güçlü devletlerin keyfi politikaları hem zayıf hem de rakip devletlere zarar verir. Devletler birbirlerine güvenmemekte haklıdır. Buzan da bu durumu devletlerarasındaki ilişkiler rekabetçi olduğundan bu sistem güvensizlik sorunu tarafından belirlenmekte demektedir. Güvensizlik devletlerin sonradan oluşturduğu bir şey değildir. Aksine güvenmeme işin doğası ve muhtemel sonucu olan bir gerçektir. Güvenlik perspektifi, güvensizlik sorununun ortadan kaldırılabileceğine inanmaz. Bunun yerine güvensizlik meselesinin hem ulusal hem de uluslararası dinamiklerine duyarlı bir yönetme yaklaşımı oluşturmaya çabalar (Buzan, 2017, s. 170). Burada ifade edilen güvensizliğin yönetimi meselesi, aynen Waltz’un anarşi kavramında uyguladığı yöntemle benzeşmektedir. Buzan, Waltz’un anarşiyi sistemleştirerek elde etmeye çalıştığı sonuçları güvensizliği yönetebilen bir sistemle elde etmek istemektedir. Aslında her iki sistem arayışı da düzenlilik ve öngörülebilirlik arayışıdır. Bir sistemin içinde yazılı olmayan kurallar oluştuğunda hangi devletin hangi davranışa ne kadar ve nasıl tepki vereceği daha ölçülebilir olacaktır.

Buzan güvenlik kavramının merkezi rol üstlenmesini açıklarken güç ve barış kavramlarının anarşi yaklaşımlarından ve güvenlik kavramının anarşi yaklaşımının bu iki yaklaşımdan farklarını belirtmiştir. Güç odaklı yaklaşım anarşiyi güvensizliğin temel problemi olarak tarif etmekte, anarşinin sadece olumsuz yanlarına değinerek anarşinin anlam bütünselliğini tam olarak ifade edememektedir (Buzan, 2017, s. 181). Barış odaklı yaklaşımın daha popüler ve yeni çıktılarında anarşiye daha realist açıdan yaklaşmaktadır. Bu bağlamda savaşın tasfiyesini ele alan bu yaklaşım, anarşinin devlet merkezli yapısını görmezden gelmiştir (Buzan, 2017, s. 182). Güç odaklı görüşe göre,

anarşi kabul edilmek zorunda olan sevimsiz bir gerçekliktir. Barışı merkeze alan perspektifte ise anarşi, ortadan kaldırılması gereken soyut ve zarar verici bir koşuldur. *“Güvenlik odaklı görüşte ise anarşi, siyasi ilişkiler için seçeneklerin çatışmacı ve uyumlu olduğu bir ortamda tercih edilebilir ilişki şeklidir”* (Buzan, 2017, s. 183). Güç odaklı bakış açısı anarşinin kötü taraflarını anlatırken ilişki düzeninin temelini ya da tamamını anlatmamaktadır. Güvenlik odaklı yaklaşım ise buna cevap olarak anarşiyi reddetmeden anarşinin içine barış bakış açısını yerleştirmektedir. Bu bağlamda anarşi her koşulda var olacağına göre, anarşinin daha düzenli bir şekle getirilmesi barışa yaklaşmaya hizmet edebilir. Anarşinin daha gelişmiş bir hal alması yani hiyerarşiye yaklaşan anarşi için birey, devlet ve sistem düzeylerinde ayrıntılı analizlere ihtiyaç vardır. Uluslararası ilişkilerde güçlü olan bir devlet bireylerinin taleplerini ve güvenliğini sağlamadan ayakta duramaz. Ayrıca devletler sistemin dayattığı güvenlik önlemlerini almadan kendilerini güvenli kılamazlar. Dolayısıyla bu durum ulusal ve uluslararası güvenlik arasında bir dengeyi gözetir. *Gerçek bir güvenlik politikası devletlerden hem istikrarlarını hem de zayıflıklarını dikkate almalarını ve bir bütün olarak sistem içindeki etkilerine özel vurgu yaparak ilişkilerini örneklemelerini talep eder* (Buzan, 2017, s. 184). Bu ifadeden anlaşılan Buzan’a göre her devlet ilişkileri o devletin kendi dinamiklerine aittir. Bu bağlamda devletleri bütüncül bir genellemeden ziyade devletleri bir ulus devletin altındaki hiyerarşik aktörler gibi bireyselleştirmektedir. Yani realizmin her devlet için dile getirdiği gibi güvenlik kaygısıyla güç biriktirmeli, karşı tarafı zayıflatmaktan daha ziyade her devletin sistematik ve ulusal özel şartlarına göre konumlanması gerektiğini ifade etmektedir. Bu durumun daha iyi açıklanması kendini silahlanma yarışına barış, güç ve güvenlik ekseninden değerlendirildiğinde daha açık biçimde ortaya çıkmaktadır. Barış odaklı bakış açısı silahlanma yarışına idealist bir çizgiden bakıp, politik anlaşmazlıkların savaşa sebep olmadığını aslında savaşa sebep olanın silahlar olduğunu iddia eder (Buzan, 2017, s. 168). Tam tersine güç odaklı yaklaşım ise silahlara fazla önem atfederek silahlanma yarışını bir ‘güvenlik ikilemine’ götürür. Güvenlik yaklaşımına göre ise silahlanma yarışında temel prensip devletin askeri kapasitesini diğer devletlerin tehdit algısını yükseltmeden artırmaktadır. Bu açıklamanın pratikte karşılığını bulmak ise oldukça zordur. Ancak bu koşullar sağlandığında silahlanma ülkenin daha güvenli olması için bir katkı sunabilir.

Son yıllarda geleneksel güvenlik tanımlarına eleştiriler getirilmiştir (Brauch, 2008, s. 2). Ulus devletin vatandaşlarına güvenlik sağladığı gibi güvenliğini tehdit edebileceği, güvenliğin iktidarın meşruiyetini artırmak için kullanıldığı, güvenliğin sadece askeri olarak algılandığı başlıca eleştiriler arasındadır. Güvenlik kavramının bu denli sorgulanması “Aslında güvenlik nedir?” Sorusunu tekrardan gündeme getirmiştir. Literatürde güvenlik ile ilgili birçok farklı düşünürün tanımı ve farklı sosyal bilim alanlarının yaklaşımları olsa da çalışmaların üç başlık altında toplandığı söylenebilir. Günümüz düşünürlerinin de etkilendiği ve kendi tanımlarını temellendirdiği üç ana yaklaşım vardır. Bu yaklaşımlar Hobbesçu, Grotiusçu ve Kantçı güvenlik yaklaşımlarıdır. Bu başlık altında bu üç yaklaşım incelenecektir. Yine bu üç tanımın sınırlarından çıkan farklı yaklaşımlar ilerleyen bölümlerde tartışılacaktır.

2. 2. 1. Hobbesçu Güvenlik

Hobbes bir iç savaşın ülkedeki iç güvenliği ortadan kaldırdığı bir ortamda yaşamıştır. Bu durum Hobbes’un güvenlik kavramını nasıl tanımladığına yansımıştır. Her insanı, bir diğer insan için tehdit olarak gören Hobbes “insan insanın kurdudur” sözüyle ünlüdür. İnsanların güvenliğini sağlaması için bir üst otoriteye (devlete) yetki vermesini söylemiştir. Modern devletin kurucu metinlerinden Leviathan adlı eseri yazmıştır. Hobbes’a göre otoritenin olmadığı yerde anarşi vardır. Anarşinin olduğu yerde ise çatışma kaçınılmazdır. Bu görüşlerin sonucu olarak savaş, birey ve devlet düzleminde mutlak olarak kabul edilmektedir. Eşit ve akıllı varlıklar olan insanların amaçlarına ulaşmada istek ve arzuları, onları kaçınılmaz olarak bir mücadeleye sürüklemektedir. Bu mücadele insanın güvensizliği, herkesten üstün olma tutkusu ile birleşmekte ve bu durum rekabeti artırmaktadır. Hobbes, “*Eşitliği güvensizliğin temel nedeni güvensizliği de çatışmanın sebebi olarak görmektedir*” (Dedeoğlu, 2003, s. 31).

2. 2. 2. Grotiusçu Güvenlik

17. yüzyıl da yaşamış bir rasyonalist düşünür olan Grotius, uluslararası sistemde devletler üstünde bir otorite olmadığı için sistemi anarşik olarak tanımlar. Her ne kadar devletlerarasında teamüller olsa da teamüller güçlü tarafından belirlendiği için barışın tesisinde etkili olmayabilir. Devletlerarasında ilişkileri düzenleyecek norm ve kuruluşlar

olmadığı müddetçe anlaşmazlıkların çözümünde, savaş başvurulacak bir gerçek olarak yer alacaktır. Grotius, Hobbes da olduğu gibi savaşı gerçek bir olgu olarak kabul eder. Fakat uluslararası norm ve kurallarla şiddet ve savaşın azaltılabileceğini, düzenlemeler yapılabileceğini savunur. Groitos'a göre savaş normal bir olgu olsa da ancak savunma durumunda meşrudur (Dedeoğlu, 2003, s. 30).

2. 2. 3. Kantçı Güvenlik

Kantçı güvenlik anlayışı ise bahsedilen iki görüşten, savaşı mutlak olarak kabul etme açısından tamamen farklılaşmaktadır. Kantçı görüş savaşı verili olarak kabul etmemekle beraber şiddete dayalı çatışmaları aşmanın ve daha barışçıl bir yaşam biçimine ilerlemenin mümkün olduğunu ifade eder (Baylis, 2008, s. 70). Bununla beraber idealizmin temellerini attığı görüşlerinde Kant, diğer iki güvenlik yaklaşımından tekrar ayırır. Birey dışındaki aktörler güvenliğin bir miktar oluşmasını sağlayabilir. Fakat devletler ya da uluslararası toplum nihai çözüm oluşturmaz. Brauch, Kant'ın güvenlik yaklaşımı hakkında şu ifadeleri kullanmıştır. (Brauch, 2008, s. 47):

Ona göre sürekli bir barışın sağlanması; devletler ve devlet sistemlerini ortadan kaldırıp bireyler ve insanlığa dayanan dinamiklerin ortaya çıkmasına izin verdiğimiz zaman (üyelerin, uluslararası toplumdaki devletlerin aksine bireyler olduğu Dünya toplumuyla) mümkündür.

Bu üç temel güvenlik yaklaşımı alandaki çalışmaların kaynağını oluşturmaktadır. Batı coğrafyasının dışından yapılan güvenlik tanımları da hemen hemen bu üç tanımın çizgisindedir. Ancak son yıllarda bu üç yaklaşıma da eleştiriler getirilmiştir. İlerleyen tartışmalarda bu görüşlere de yer verilecektir.

2. 3. Güvenlik Kavramına Yönelik Teorik Yaklaşımlar

Yukarıda güvenlik kavramına yönelik üç temel yaklaşım anlatılmıştır. Bu bölümde ise üç güvenlik yaklaşımının literatürde evrildiği nokta ve belli teoriler üzerine nasıl yansıdığı tartışılacaktır.

2. 3. 1. İdealizm

1. Dünya Savaşı sonrasında temelleri savaşı önlemek amacıyla atılan, idealizm akımı ortaya çıkmıştır. ABD başkanı Woodrow Wilson'ın önderliğinde uluslararası hukuk, norm ve kuruluşların barışın tesisinde aktif rol alacağı vurgulanmıştır. Devletlerin gizli anlaşmalar yapmadan açık diplomasi yoluyla çatışmalarda uzlaşması önerilmiştir. İdealizm ismi ise genelde realistler tarafından dillendirilmiş, sürekli bir barışın sağlanabileceği ifadesi “ütopyacılık” olarak adlandırılmıştır.

İdealizme göre savaş irrasyonel kararlar sonucu ortaya çıktığı için savaşa akılcı yöntemlerle çözüm bulunmalıdır. Grotius ve Kant'a dayanan bu görüşler, Milletler Cemiyeti'nin kurularak sorunların uluslararası bir platformda çözüme kavuşturulmasını öngörmüştür. Uluslararası hukuk, demokrasi, serbest ekonomi, şeffaflık gibi değerlerin tüm devletlerarasında yaygınlaştırılması amaçlanmıştır. Ancak idealizm “idealin” lider ülke tarafından diğer ülkelere dayatıldığı, “liberal demokrasi” kavramının en yüce makama yükseltildiği, ABD merkezli bir yaklaşım olarak kalmıştır. 1. Dünya Savaşı'ndan sonra İngiltere, imparatorluk gücünü kaybetmiştir. Dünya politikalarını, genel olarak yönlendirecek bir güç ortadan kalkmıştır. Bu durumda ortaya çıkan güç boşluğu ilerleyen yıllarda Almanya'nın önderliğindeki mihver devletleri tarafından doldurulacaktır. Bu dönemde dikkat çeken diğer nokta ise ABD'nin bu boşluğu neden doldurmadığıdır. Çünkü Wilson'ın kurduğu Milletler Cemiyeti'ne girmeyi reddeden ABD Senatosu, tam bir izolasyonizm politikası uygulamaya başlamıştır. Bununla birlikte 1929 Ekonomik Buhranı iç iktisadi sorunlara odaklanılmasına sebep olmuştur. ABD kamuoyunda Avrupalı devletlerin ilişkilerinin oldukça karmaşık olduğu, eski kıtanın dış politikasına ne kadar az karışılırsa o kadar iyi olacağını genel olarak kabul gören görüş haline gelmiştir (Sander, 2012, s. 66)

İdealizm 2. Dünya Savaşı'nın çıkmasını önleyememesi sebebiyle arka planda kalmıştır. Fakat uluslararası hukuk kurallarının kodifikasyonunda, güç dengesine bir alternatif oluşturmuştur. Kolektif güvenlik kavramının ortaya çıkmasıyla devletlerarasında işbirliğinin sağlanabileceğine dair kanıtlar sunmuştur.

2. 3. 2. Realizm

Machiavelli ve Hobbes'un temellerini attığı fikirler, realizme kaynaklık oluşturmuştur. Realizm “güvenlik” ve “güç” gibi kavramların en fazla vurgulandığı teoridir. Devletler güvenliğin sağlanmasında uluslararası ilişkilerin temel aktörüdür. Çıkarları için rekabet eden devletlerarasında çatışma kaçınılmazdır. Devletler güvenliklerini garanti altına almak için her an çatışmaya hazırlıklı olmalıdır. Bu bağlamda güvenlik için devletler güçlenmelidir. E.H. Carr realizmin arka planını oluşturan bir düşünür olarak Kant'ın ileri sürdüğü gibi evrensel kalıcı bir barışın tesis edilmesinin imkânsız olduğunu söyler. *“Evrensel barış istemek sisteme egemen olanların kendi değerlerini yayma girişiminden başka bir şey değildir”* (Dedeoğlu, 2003, s. 38).

Realizm tam olarak 2. Dünya Savaşından sonra sistemli hale gelmiştir. Evrensel bir barışın mümkün olduğunu savunan idealizmin 2. Dünya Savaşı'nın çıkmasıyla çökmesi, realizmin savaş sonrasında daha görünür olmasına neden olmuştur. Hem klasik hem de yeni realist yaklaşımlar dünyayı gördükleri gibi açıklamayı amaçlar. Pozitivist bir anlamda geleceği tahmin etmek için oluşturulan, kalıcı olarak geçerli, evrensel kavramlar ve kanunlar geliştirmek sosyal bilimlerin nasıl olması gerektiğinin realizme göre cevabıdır. Geçmişte dünya, büyük ölçüde şiddete eğimli olduğu için, geleceğinde bu şekilde devam etmesi muhtemeldir. *“Geçmişten çıkarılan dersler güvenliği en iyi sağlama yolunun güç yönünde çabalamak olduğunu göstermektedir”* (Baylis, 2008, s. 73).

2. 3. 3. Yapısal Realizm ve Liberal Kurumsalcılık

Yapısal realizm kuramının çağdaş savunucularından Kenneth Waltz, Hobbes'un insan doğasına atfettiği karamsarlığı uluslararası sistemin yapısıyla değiştirir. Waltz, klasik realistlerden farklı olarak savaşın sebebi olarak insan doğasını görmez. *“Yapısal gerçekçilik, yapının eylemler ve sonuçlar üzerindeki etkisini vurgulayarak, savaşa girmek için herhangi bir neden bulunmadığında insan doğasından gelen güç arzusunun yeterli olacağı varsayımını reddetmektedir”* (Waltz, 2017, s. 445). Ona göre savaşların birçok değişen koşula rağmen insanoğlunun tarihi kadar eskiye gidip hala

sürmesindeki temel neden insan doğasındaki güç arzusu değil, uluslararası sistemin yapısıdır. Yapısal realizm, uluslararası sistemin yapısını “anarşi” olarak tanımlar. Anarşi, en temelde merkezi bir otoritenin olmadığı ve her aktörün kendi başının çaresine bakması gereken düzendir. Hiyerarşinin olmadığı bu durumda, ilişkiler egemen aktörler arasındadır. Buradaki aktör ulus devlet olmak zorunda değildir, önemli olan aynı işlevi gören aktörler arası olmasıdır. “Waltz’un sırasıyla ulusal ve uluslararası siyasetle eşleştirdiği hiyerarşi ve anarşi, başlıca iki siyasal düzenleyici ilkedir. Birimler ya iktidar ve hâkimiyet ilişkisi(hiyerarşi) içerisindedir ya da değil(anarşi)” (Donnelly, 2012). Anarşi altında ise tüm birimlerin işlevleri aynıdır ve aralarında soyut da olsa bir otonomi eşitliği vardır. Biri diğerinden üstün değildir. “Anarşik uluslararası düzenlerde, her birim kendi başının çaresine bakabilecek bir konuma sahip olmak zorundadır, çünkü bunu yerine getirebilecek başka hiç kimse bulunmaz” (Waltz, 1979, s. 107). Bazı zamanlarda sonuçlara getiren etkenlerde yapı haricindeki etkenler olabilir. Bu bakımdan değerlendirildiğinde yapısal realizmin öngörülleri belirsizdir (Waltz, 1979, s. 124). Fakat devletlerin özel farklılıklarından kaynaklanan kendilerine özgü dış politikaları bile uluslararası sistemin yapısının etkisi altındadır (Arı, 2013, s. 157).

Güvenlik, uluslararası sistemin bir sonucudur. Devletlerarasında işbirliği olabilir. Fakat bu işbirliği sınırlı ve muğlaktır. Uzun dönemli hakiki bir barışın tesis edilmesi mümkün değildir. Devletlerin güç için yarışmaları hiç bitmeyen bir tekrardır. (Baylis, 2008, s. 72). Devletler idealistlerin ve liberal kurumsalcıların iddia ettiği gibi işbirliğine başvursalar da son raddede kendi güvenlik ve çıkarlarını öncelemektedir. İşbirliği içinde göreceli kazanç ve aldatılma ihtimalini barındırır. Aldatılan taraf, aldatan tarafından yok edilmeye varacak geri dönülmez zararlara uğrayabilir.

Diğer taraftan liberal kurumsalcılar devletlerin işbirliği yaptığında zarardan çok karşılıklı yarar sağladıklarını savunur. Realistlerin aldatma ihtimalini abarttığını düşünürler. Uluslararası kurumlar anlaşmazlıkların çözümünde ve uluslararası güvenlikte önemli rol oynayabilir. Kurumlar, devletler için bilgi sağlayabilir, işlemlerin maliyetini azaltabilir, taahhütleri güvenli hale getirir, koordinasyonu sağlayabilir, mütakabiliyet mantığının işlemlerini kolaylaştırır (Baylis, 2008, s. 77). AB, kurumların işlevleri hakkında aydınlatıcı bir örnektir. Avrupa ülkeleri arasında siyasi ve ekonomik

olarak birçok anlaşmazlık vardır. Ayrıca Batı Avrupa ülkeleri, ulus devletin egemenlik haklarını, bir üst otorite olarak AB'ne devretmiş değildir. Yani anarşi devam etmektedir. Ancak sorunların çözümünde güç kullanımı terk edilmiştir. Bunun yerine diplomasi ve barışçıl yöntemler izlenmektedir. Barışın Dünya genelinde yaygınlaşması için AB gibi kurumların bölgesel ve küresel ölçekte yaygınlaştırılması önerilir.

Önde gelen yapısal realistlerden John Mearsheimer (1994, s. 7) uluslararası kurumların gerçekte kendi işlevlerinin olmadığını iddia eder. Dolayısıyla salt kurumlar, uluslararası güvenlik ve barışa bir katkı sunamazlar. Uluslararası kurumlar, kurucu güçlü devletin kontrolü altındadır ve uluslararası sistemin yapısıyla şekillenir. Neorealizme göre sistemin kurallarını en güçlü aktör belirler. Bu aktör çatışmacı ise sistem kaotik, uyuşmacı ise barışçıl olur. *“Bu güç kendi kurallarını ancak kendisini sınırlayacak bir diğer güçle karşılaşınca dek sürdürür”* (Dedeoğlu, 2003, s. 46).

2. 3. 4. İnşacılık

İnşacılar yaşadığımız dünyayı açıklamak yerine anlamak üzerine düşünürler. Bu yüzden uluslararası ilişkilerde kendine özgü bir yeri vardır. Post-pozitivist olarak adlandırılır. Dünya sadece maddi unsurlar üzerinden ifade edilemez. Bu durum güç, güvenlik, caydırıcılık gibi kavramların devletlerin sosyal yönü üzerinden de algılar. Özneler arası etkileşimin yapıyı inşa ettiği iddia edilir. Dolayısıyla devletler güvenliği maddi unsurlar üzerinden tanımladıkları ve kendileri böyle kabul ettikleri için materyal unsurlar öne çıkmaktadır. (Baylis, 2008, s. 79). Eğer devletler, güvenliği sosyal unsurlar üzerinden değerlendirirse güvenliğin ve barışın sağlanması daha kolay olabilir.

Devletlerin güvenlik tehdidini belirlerken kimliklerinin davranışlarını etkilediği iddia edilir. Örneğin ABD için müttefiki olan İngiltere'nin silahlanması bir güvenlik tehdidi oluşturmazken düşman olarak tanımlanan İran'ın silahlanması bir güvenlik tehdididir. Dolayısıyla silahlanma salt olarak tehdit değil asıl önemli olan kimin silahlandığıdır.

2. 3. 5. Alternatif Yaklaşımlar

Klasik güvenlik tanımının ve özellikle realist yazarların eleştiri aldığı diğer bir düşünür Robert Cox'tur. Eleştirel teorisyenlerin başında gelen Cox, ilişki ve kurumları verili kabul etmez, işe bu kurum ve ilişkileri sorgulamakla başlar. Bu yüzden Cox, devletlerin kendi halkları için güvenlikte sağlayabildiğini, güvensizlik kaynağı olabileceğini de vurgular (Baylis, 2008, s. 81).

2. 4. Soğuk Savaş Sonrası Güvenlik Anlayışı

İki kutuplu bir uluslararası sistemin olduğu düzende devletler, karşıt iki kampa bölünmüştü. Karşıt kamplar devletler için temel tehditti. Bir devletin kamplar arasında yer değiştirmesi, kamp içinde bölünme, ana çatışma alanlarıydı. Soğuk Savaşın bitmesiyle birlikte dönemin tehdit algısı ortadan kalkmıştır. Komünizmin ideolojik olarak yenilmesi ve Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği (SSCB)'nin yıkılması iki kutuplu sistemi sonlandırmıştır. Güvenlik kavramı tekrar sorgulanır hale gelmiştir. Realist ve liberal argümanların ürettiği tanımlar eksik ya da yanlış bulunmuştur. Bu dönemde güvenlik kavramı “kimin güvenliği”, “güvenlik etkileşimi”, “güvenlik analiz düzeyi”, “derinleşme”, bölgesel, ulusal, uluslararası, yurtiçi gruplar ve birey güvenliği perspektifinden güvenliğin sektörleşmesini incelemişlerdir (Brauch, 2008, s. 7).

Barry Buzan'ın öncülük ettiği Kopenhag Okulu güvenlik kavramını klasik tanımının dışına taşımıştır (Baran & Macar, 2017, s. 252). Güvenlik; askeri, siyasi, ekonomik, toplumsal ve çevresel beş sektör başlık altında incelenmiştir. Beş sektörün güvenlik kapsamına alınmasıyla tanım genişlemiştir. Askeri sektördeki güvenlik modellerinin oldukça sık ve keskin bir şekilde değişmiştir. 1990'ların başından beri, birçok Batı Avrupa devleti, varlıklarına yönelik askeri tehditlerle karşılaşmamasına rağmen önemli miktarda silahlı kuvvete sahip olmaya devam etmektedir. Askeri kuvvetler, askeri ilişkilerden ziyade iktisadi ve politik ilişkileriyle bağlantılı konularda sık olarak kullanılmaktadır (Buzan, 2008, s. 108). Devletlerin güvenliğinde, sadece kendi sınırları değil komşu güvenliği de bir o kadar önemli olmuştur. Devletlerin sadece kendi güvenlik ve çıkarlarına odaklanmasının nihai olarak kendisini tahrip ettiği, devletlerin de farkına varmaya başladığı bir gerçek olduğunun altı çizilmektedir.

Soğuk Savaş sonrasında iki güvenlikleştirme başlığı vardır. Bunlardan birincisi güvenliği tehdit eden temel unsurların devletler değil etnik milliyetçilik yapan ayrılıkçı hareketler olduğunu savunan görüştür. SSCB ve Yugoslavya gibi ülkelerin dağılması bu ülkelerin eski üye milletleri arasında çatışmalara sebebiyet vermiştir (Baylis, 2008, s. 74). Diğer yandan ise Soğuk Savaş sonrasında “dünya toplumu” denen ve tüm insanları kapsayan bir güvenlik yaklaşımı ortaya çıkmıştır. Bu yaklaşıma göre, bölgesel ve devlet temelinde güvenlik anlayışı küresel tehditleri bertaraf edemez. Küresel ısınma, uluslararası terörizm, küresel finans sisteminin çöküşü gibi tehditler tüm insanları ilgilendirdiği ve sonuçları geri dönülemez olduğu için bu tehditlere odaklanılmalıdır. Soğuk Savaş sonrası dönemde nükleer silahlara yönelik güvenlik algısı da değişmiştir. Nükleer silahların büyük güçler tarafından birbirlerine karşı kullanacağı artık birçok açıdan mümkün gözükmemektedir. Fakat nükleer silahların devlet dışı aktörler tarafından ele geçirilme ihtimali, nükleer silahların güvenlik tehdidi olarak devam etmesine sebebiyet vermektedir.

11 Eylül saldırılarının sonucunda güvenlik anlayışında temel değişikliklerden biri yaşanmıştır. Uluslararası terörizm devletler tarafından güvenlik tehdidinde ilk sırada ele alınmaya başlamıştır. ABD başta olmak üzere birçok ülke iç güvenliği (*homeland security*) sağlamayı gündemine almıştır. İç güvenlik kavramının içeriği, aslında askeri değildir ve ticaretten finansa, bireysel seyahatten sivil özgürlüklere kadar her konuda denetimin artmasına imkân veren, devlet haklarının ve gücünün artmasını içerir (Buzan, 2008, s. 120).

Uluslararası örgütler güvenlik tanımının genişlemesine katkı sunan bir diğer aktördür. Uluslararası örgütler, cinsiyet güvenliği, çevresel güvenlik, insani güvenlik, toplumsal güvenlik, kültürel güvenlik, küresel sağlık güvenliği, enerji ve geçim güvenliği gibi başlıkları güvenlik çalışmalarına ekleyerek, bu başlıkları günümüz güvenlik anlayışının parçası haline getirmektedir. Bahsi geçen başlıklar, düzenlenen konferanslar ve uluslararası hukuk anlaşmalarıyla güvenlik kavramı kapsamına alınmaya çalışılmaktadır (Brauch, 2008, s. 16).

Son dönemlerde yapıldığı gibi güvenlik, iklim koşullarından kişisel hak ve özgürlüklere kadar genişletilebilir. Böylesi geniş bir spektrumda güvenliğe herhangi bir

anlam yüklenmesi mümkündür. Bu nedenle güvenlik çalışmalarında en önde gelen isimler bile kavramı “asli olarak tartışmalı” olarak nitelendirmiştir (Yalçın, 2017, s. 60). “Güvenlik” kavramı gün geçtikçe tam olarak ne olduğu hakkında uzmanların bugün olduğu gibi gelecekte de aynı bakış açısına sahip olmayacağı bir kavram olarak gözükmemektedir. Dolayısıyla güvenlik çalışmaları her zaman için öznel öngörü ve yargıları içinde barındıracaktır.

2. 5. Ulusal Güvenlik ile Uluslararası Güvenlik Ayrımı

“Ulusal güvenlik bir devletin iktidar, vatandaşların refah düzeyi, ülkesel varlığını koruma ve geliştirme anlamı taşımaktadır” (Dedeoğlu, 2003, s. 49). Uluslararası güvenlik ise hemen her devletin tehdit saydığı sorunlar üzerine odaklanmaktadır. Neyin ulusal neyin uluslararası güvenlik olduğu ise güvenlik arayışında ortaya çıkmaktadır. Uluslararası güvenlik birden fazla devletin tehditlere karşı birlikte hareket etmesidir. Devletler tehditlerin çözümüne karşı işbirliğine gider, anlaşmalar imzalar. Bu bağlamda birleşen devletler, uluslararası güvenliğin ne olduğunun tanımını yapar. Uluslararası hukuk ve normları bu devletler belirler. Aynı zamanda birlikte maliyet paylaşımı yaparlar. Dışarda kalan devlet, kendini tehditlere karşı savunmak durumunda kalır. Bu devlette, diğer birkaç devletle birleşerek kendi güvenlik sistemini oluşturabilir. Karşılıklı ittifaklar birbirlerine yaptırımlarda bulunabilir. Herhangi bir ittifaka katılmayan, yalnız kalan devlet, kendi kurallarını uygulayabilecek ve bu kurallara diğer devletlerin itirazını engelleyebilecek kabiliyetle bu yolu izler. Değilse diğerlerinin kabul ettiği normları “Uluslararası Güvenlik” kuralları olarak istemeyerek de olsa uygulamak durumunda kalır (Dedeoğlu, 2003, s. 50).

“Ulusal güvenlik” kavramını eleştirel bir yönden erken denebilecek bir dönemde Arnold Wolfers ele almıştır. Realist yazarların ulusal güvenlik kavramını sorgulamıştır. Wolfers’a göre bu kavram oldukça muğlaktır. Meşruiyetlerini artırmak isteyen siyasetçiler ve her zaman haklılığını göstermek isteyen akademisyenler tarafından ‘ulusal güvenlik’ ve ‘ulusal çıkar’ kavramları istismar edilebilir. Yazarın haklılık payını ortaya çıkaran en önemli etken ise güvenliği ölçebilecek, kavramın abartılarak kullanılıp kullanılmadığını tespit edebilecek, nesnel ölçütlerin ortaya

koyulmamış olmasıdır. Güvenlik kavramının tartışılmasında en önemli etkenlerden biri geleceğe dönük tehditlerin nesnel olarak ölçülememesidir. Güvenlik gerekçeleriyle kişisel ya da grupsal çıkarını artıracak taraflar, geleceğe dönük spekülasyonlar yapabilir. Bu iddialar deneysel olarak reddedilemez. Bu durumda bir devletin gerçekten ulusal güvenlik bakımından tehdit altında olup olmadığına nasıl karar verilecektir? Bu çalışmanın konusu bu soru olmasa da yüzeysel zeminde cevap verilebilir. Bir devletin güvenliğini tehdit eden somut işaretler tespit edilebilir. Geçmişte var olan tehditler sınıflandırılarak görülme sıklığı incelenebilir. Örneğin ülkede terörist faaliyet görülme sıklığı, komşu ülkeler arasında düşman ülke olup olmadığı, küresel aktörlere olan yanlılık, bir ittifaka üye olunup olunmadığı, temel parametrelerden olabilir. Netice itibarıyla buradan değerlendirme yapılabilecek ölçek ortaya çıkabilir. Bu ölçek sayesinde ülkenin diğer ülkelerle karşılaştırmalı olarak güvenliğini ölçebileceği bir derecelendirme mekanizması çıkabilir. Devletler bu sistemi kendi güvenliklerini hesaplarken bir ölçme mekanizması olarak kullanmasa bile yüzeysel olarak bu varsayımlardan hareket etmektedir.

Ulusal güvenlik kavramı vurgulanarak, muhalif guruplar üzerinde iktidar kurmak ve halkın yönetim için daha fazla fedakârlık yapmasını sağlamak amacıyla kullanılabilir. Bu durum ulusal güvenlik kavramının hem pratik hem de teorik bağlamda yeniden düşünülmesini gerektirmektedir. Bu şüpheci yaklaşım üzerine hareket edildiğinde iktidar sahiplerinin kendi güçlerini tahkim ettiği yönünde bir kanaat oluşursa ve gerçekte tersi bir durum mevcutsa devlet için hayati maliyetlere sebep olabilir. Bu halde ulusal güvenlik politikalarının takip edilmesini savunan çevrelerin iki noktada net olması gerekmektedir. Birincisi ulusal güvenliğin sağlanması için gerekli olabilecek zenginleşme eğiliminin azalmasını kabullenmektir. Bu durum askerlik süresinin uzaması ve yatırımların askeri sektöre kaydırılması olarak karşımıza çıkabilir. İkinci nokta ise ulaşılmak istenen ulusal güvenlik düzeyinin somut bir şekilde belirtilmesi ve bu güvenlik düzeyi sağlanırken kullanılacak araç ve yöntemlerin net bir şekilde ifade edilmesi gerekmektedir (Wolfers, 2017, s. 58).

‘Ulusal bağımsızlık ve toprak bütünlüğünün’ korunması ulusal güvenliğin en temel iki başlığıdır. Fakat bu iki başlık, devletler tarafından tarihte farklı sapmalarla

yorumlanmıştır (Wolfers, 2017, s. 49). Sapmalardan ilki Britanya ve ABD gibi nispeten güçlü ülkelerin ulusal güvenlik kapsamında yurt dışındaki yatırım ve uyruklarını koruma eğilimidir. Bu durumun sonuçları sömürgeciliğe varan politikalara sebebiyet vermektedir. İkinci sapma ise yatırım amaçlı gidilen topraklarda, askeri üslerin inşa edilmesi ve bu askeri üslerin sürekliliğinin ulusal güvenliğin temeli addedilmesidir.

Uluslararası boyutta güvenliğin sağlanabilmesi için devletlerarasında ortak bazı değerlerin inşa edilmesi gerekmektedir. Bazı uluslar, tehditlere karşı abartılı tepkiler verirken; diğer uluslar aynı fiile karşı daha düşük oranlı tepki verebilir. Aynı şekilde her ulus her dönemde benzer tehditler altında değildir. Örneğin 2. Dünya Savaşı öncesindeki Hollanda'nın tehdit algısı ile AB sonrası dönemde Hollanda'nın tehdit algısı aynı değildir. Bütün ulusları tatmin edecek bazı değerlerin, saldırı niyeti ve güvenlik sorununu en aza indirgeyecek şekilde dağıtılmasının ideal güvenlik politikası olduğu unutulmamalıdır. Bu hayalî bir hedef olabilir fakat siyasetçiler, özellikle de barış müzakerecileri böyle bir hedefe daha çok yaklaşmanın mümkün olduğu durumları hatırlamakla iyi ederler (Wolfers, 2017, s. 55).

2. 6. Strateji

Strateji, disiplinler arası çalışılan bir kavramdır. İktisattan siyaset bilimine ve askeri alana kadar geniş bir kullanım alanı vardır. Ancak ulusal güvenlik en hassas ve önemli devlet politikalarından biri olduğu için erken dönemden itibaren güvenlik ve strateji kavramları beraber kullanılmaktadır. Tehditlerin kaynaklarının çeşitlenmesiyle birlikte, tehditlere cevap olarak üretilecek muhtemel strateji alanları çeşitlenmeye başlamıştır. Günümüzde strateji kavramı başına herhangi bir ek olarak birçok alanda kullanılmaktadır. Askeri strateji, şirket stratejisi, zamanı yönetme stratejisi, futbol stratejisi gibi. “*Ancak en çok kullanıldığı ve kavramın asıl yerini bulduğu alan askeri tarihtir*” (Yalçın, 2017, s. 20). Kavramının çıkış noktası Eski Yunan ve Mısır uygarlıklarında en yüksek sivil ve askeri yöneticileri ifade eden “Strategos” kelimesidir (Dedeoğlu, 2003, s. 56). Strateji en temel anlamıyla varlığını korumak ve sürdürmek için gerekli planlama ve eylemdir. Bu haliyle strateji güvenliğin sağlanması, sürdürülmesi ve sonuçlandırılmasını kapsamaktadır. Strateji: bir aktörün güç unsurlarının karar alıcı tarafından belirlenmiş bir hedefe ulaşacak şekilde

birleştirilmesidir (Dedeoğlu, 2003, s. 100). Sun Tzu'ya göre stratejik kararlar, kazanmak kadar kaybetme anında ne yapılacağını bilmeyi içerir (Dedeoğlu, 2003, s. 130).

Strateji genel olarak iki ana eksen üzerinde geliştirilir. Birincisi kısa ve orta vadeli stratejilerdir (Dedeoğlu, 2003, s. 58). Var olanı koruma ve sürdürmeye yöneliktir. Uzun vadeli stratejiler için manevra alanı oluşturur. İkincisi ise uzun vadeli stratejilerdir. Elinde mevcut olanlar korunmakla birlikte artırılmak istenir. Geleceğe yönelik tehdit ve rakipler hakkında tahminlerde bulunulur ve strateji bu tahminler üzerinden şekillendirilir. Ulus, birey düzleminde olsun her aktörün sistemli ya da sistemli bir/birkaç stratejisi vardır. Eğer mevcut sistemde tüm aktörler aynı pastadan pay alıyorsa bu alınan payı büyütmek ya da korumak için her aktör bir yol izler. Alınan payın azalması strateji olmadığı anlamına değil yanlış strateji izlendiğini gösterir (Dedeoğlu, 2003, s. 60). Uluslararası ilişkilerde devletin izlediği strateji birey ya da firmaların izlediği stratejilerden farklılaşmaktadır. Aktörler ve çevre şartlarının etkinliği artarken sonuçlar ulus üstü ve ulus altı düzlemlerde aktörleri etkiler. Strateji her ne kadar askeri bir terim olsa da bu askeri yönü siyasetle iç içedir. Son zamanlarda yapılan çalışmalarda stratejinin askeri ve siyasi alan arasında bir köprü olduğu söylenmektedir (Yalçın, 2017, s. 20).

Strateji kelimesi tarihsel süreklilik içinde anlamsal olarak evrilmiştir. Buna göre strateji kavramı uzun bir müddet askeri alana aitti. Bu durumda strateji için öne çıkan tanımlardan “savaş sanatı”, “savaş bilimi” gibi kavramlar üzerine yoğunlaşmıştır. Bu dönemde askeri kararları alanlarla, siyasi kararları alanlar büyük ölçüde aynı kişilerdi. Fakat siyasi ve askeri kararları alanlar farklılaştıkça strateji kavramı üzerine tartışmalar artmıştır. Bu kavramı çalışanların temel ayrışma noktası askeri ve siyasi alan arasındaki çizgiyi belirlemek oldu. Öne çıkan tanımlar arasında askeri alanın üstünlüğünü savunanlardan Moltke'nin yaklaşımı önemlidir. Moltke; general zafer kazanana kadar devlet adamları susmalıdır, demektedir (Strachan, 2006, s. 36). Diğer taraftan Bernhardt, savaş sırf askeri hedeflerle yapılmaz askeri eylemlerin siyasi ilişkilere direkt etkisi vardır, ifadesini kullanmaktadır (Strachan, 2006, s. 37). Bu alanda en kapsamlı ifadeyi ise Clausewitz kullanmıştır ona göre, savaş siyasetin başka araçlarla sürdürülmesidir (2003, s. 30). İki kavram arasındaki sürekliliğe vurgu

yapmıştır. Bu tanımlardan yola çıkarak stratejiyi siyasi amaçlara ulaşmak için askeri yöntemlerin en verimli şekilde kullanılması olarak tanımlayabiliriz. Buradaki önemli nokta siyasi hedeflere ulaşmayan askeri başarıların stratejik zaferlere dönüşmeyeceğini unutmamaktır. Örneğin ABD, 2003 Irak Savaşı'nda askeri olarak kesin bir zafer kazanırken siyasi hedeflerine ulaşamamıştır. Dolayısıyla stratejik bir başarı elde edememiştir.

Clausewitz'e (2003, s. 33) göre savaş üç temel prensibe dayanır:

- 1)Savaş; şiddet, kin ve nefrete dayanır. Bu, ulusu ilgilendiren alandır.
- 2)Savaşta ihtimal hesapları ve rastlantısal önem büyüktür. Bu, orduyu ilgilendirir.
- 3)Savaş mutlak olarak siyasi amaç içindir. Bu da hükümeti ilgilendirir

Strateji kavramının anlamının genişlemesinde bir diğer etken stratejik çalışmalara başlangıçta kara savaşlarının hâkim olmasıdır. Deniz gücü kuvvetli olan Anglosakson devletlerin strateji alanındaki yaklaşımları deniz stratejileri ve kara stratejilerini tek başlık altında birleşmesine neden olmuştur (Strachan, 2006, s. 41). Bir diğer genişleme *grand* strateji, mikro strateji gibi ayrımların yapılmasıyla ortaya çıkmıştır. Strateji çalışmalarında önemli olan diğer bir konu *grand* strateji kavramıdır. Bu kavramın başarılı örnekleri tarihte oldukça az rastlanır boyuttadır. Ayrıca popüler bir kavram olduğu için anlamı genişletilerek gerçek manası dışında kullanılmaktadır. *Grand* strateji; dış politikanın en önemli noktalarını ve nerede başlayıp bittiğini tanımlamalıdır. Fakat bazılarının iddia ettiği gibi askeri doktrinler, savaş kararları, dış politikanın erdemleri ya da tamamı demek değildir. *Grand* stratejinin arkasında bir mantık ve teorik yaklaşım vardır (Brands, 2012, s. 3). Bir devletin en uzun vadeli ve yüksek çıkarları ile günlük politikasının etkileşiminden oluşur. *Grand* strateji temelde devletin en önemli çıkarlarını ve tehdit algısını tespit etmelidir. *Grand* strateji entelektüel bir arka plana sahip olmalıdır ve bu arka plan ülkenin dış politikasını belirlerken devletin, dünya siyasetinde kendini nasıl konumlandığını ortaya koyar. Kısa, orta ve uzun vadeli eylemler arasında bağlantı kurar. Dış politikanın bir parçası ya da tamamı değildir fakat dış politikayı kavramsal ve mantıksal bağlamda etkiler. En

basit anlamda devletin tehdit, çıkar, kaynak ve politikaları arasında uyumu sağlar. İleriye dönüktür fakat bu ileriye dönüklük çok uzak zamanlardan ziyade mevcut ve muhtemel sorunlar üzerindeki karmaşıklıkları çözmektir. Sınırlı kaynaklara sahip olduğumuz için hangi çıkarların hayati ve acil olduğuna karar verir ve bu kısma odaklanır. Ülkenin savaşta ya da barış döneminde olması *grand* stratejinin sürekliliğine zarar vermez. Her devlet farkında olsun ya da olmasın bir *grand* stratejiye sahiptir.

Grand strateji kaynaklar ve çıkarlar arasında gerçek bağlantıyı kurduğu için değerlidir. Günlük siyasetin getirdiği karmaşadan kaynaklanan kafa karışıklığını önler. Tüm sorunlarla tek tek uğraşmak, bütüncül boyutta tutarsızlıklara sebep olabilir. Sorunlar arasında ciddilik, mücadele alanı, meydan okuma, önem, tehlike boyutundan sıralama yapılmasını sağlar. Küresel diplomaside elverişli olan sezgisel, keşifsel ve buluşsal yönü vardır. Kısıtlı zamanda cevap verilmesi gereken olaylara hızlı karşılık verilmesini kolaylaştırır. *Grand* strateji de her sorunun cevabı yoktur fakat cevabı oluşturacak temel prensipleri belirler. Ayrıca devletin zaaf ve kusurlarını telafi eder. *Grand* stratejiye uymayan ufak kazanımların zekice oluşturulmuş taktiklerden oluşsa da bir yararı yoktur. *Grand* stratejinin önemli unsurlarından biri de düşmanları minimize etmektir.

Kapsamlı ve tutarlı bir *grand* strateji ortaya koymak oldukça zordur. Hangi devletin hangi çıkarları, kendi devletinizin çıkarlarına yararlı olacaktır sorusunu cevaplamak her zaman kolay olmaz. Çok taraflı ve karmaşık bir sorundur. Dikkat dağıtıcı, düzensiz ve karmaşık sorunlar vardır. *Grand* strateji tek bir düşmana yönelik değildir. En iyi stratejiler, devlet en iyi şartlardayken değil adeta köşeye sıkıştığında üretilir (Brands, 2012, s. 11). Bürokratik yapılar stratejiye karşı direnebilir. Şeffaflık strateji için bir tehdit oluşturabilir. Strateji, esnek olmalı fakat belli bir tutarlılığı olmakla beraber yeni tehditleri öngörebilmelidir.

Strateji kavramının çalışılmasında en büyük değişikliklerden biri Soğuk Savaş döneminde olmuştur. Çünkü Soğuk Savaş esnasında gerçek bir sıcak çatışma yoktur. Strateji bu sıcak çatışmayı önlemek üzerine kurulmaktadır. Bu durum önceden gerçek savaşlar üzerinden yapılan strateji analizlerinin yerini alarak, kavramın soyutlaşmasına neden olmuştur. Strateji artık varsayımlar ve ihtimaller üzerinden ilerlemektedir.

Önceden gerçek bir savaş esnasında uygulanacak askeri planları da içeren strateji Soğuk Savaş döneminde savaşın öncesine konumlanmıştır. Diğer bir değişiklik dönemi ise 11 Eylül saldırılarından sonra olmuştur. Büyük güçteki devletlerin temel güvenlik tehdidi terörizm olmuştur. Bu durum strateji çalışmalarının terörizmi önleme üzerine odaklanmasına sebep olmuştur. Bu tarihten itibaren strateji kavramının içeriğinin çok daha genişlediği ve askeri alandan oldukça uzaklaştığı görülmüş olacaktır. Gerçekten de strateji kavramının bu duruma maruz kalması oldukça ilginçtir. Sosyal bilimlerin diğer alanlarında ortaya çıkan tek bir nedenle açıklanmama, doğruculuk gibi etkenler kendini strateji ve güvenlik çalışmalarında da göstermektedir. Aslında bu durumdan en uzak kalması gereken alan stratejidir. Çünkü strateji, alternatifler arasında en işlevsel olanı seçmek demektir. Bir diğer deyişle işe yaramayan açıklamaları yok saymak demektir. Buradaki temel mesele güvenlik ve güvenlik tehditlerinin nasıl tanımlandığı ve algılandığı altında yatmaktadır. Aslına bakılırsa devletler, yeni tehditler diyebileceğimiz, siber güvenlik, çevre sorunları, terörizm gibi tehditleri gerçekte ciddiye almamaktadır. Bu tehditler başka bir devlet tarafından işgal edilmek, savaş açmak gibi milletlerin zihninde ciddi izler bırakan ve etkisi uzun yıllar süren tehditlerden farklıdır ve acil değildirler.

Soğuk Savaş sonrasında stratejik yaklaşımlara coğrafyanın yanında politik ekonomi de dahil olmuştur. Ülkelerin dış politikasında ekonomik ilişkiler ve çok uluslu şirketler önceki dönemlere göre daha fazla yer almıştır. Bu durumun tesiriyle politik ekonomi stratejinin bir unsuru haline gelmiştir. Ekonomik olarak üstünlüğe sahip olmak teknoloji üretimi ve bunun devamını sağlayabilmeye bağlanmıştır. Bu durumda üstün teknolojilere sahip olmak, eskiden silah endüstrisindeki üstünlüğe benzer şekilde, ekonomik ilerlemeyi sağlayan katma değeri yüksek teknolojik ürünler geliştirmek üzerine şekillenmeye başlamıştır. Hegemonik güç olarak ortaya çıkmak isteyen bir devletin, bilim ve teknolojik kapasite konusunda yaptığı atılımların rolü son derece belirleyici olacaktır (Davutoğlu, 2001, s. 25). Teknolojik üstünlük küresel ölçekte bir güç olarak var olmanın ve bu gücü sürdürebilir kılmanın anahtar rolü halini almıştır. Bugün Çin ve ABD arasında geçen ticaret savaşlarının temel nedeni de budur. Teknolojik üstünlüğünü kaybeden bir ABD'nin, Çin'e karşı ekonomik olarak zayıf konumu perçinlenmiş olacaktır. Bu yüzden bu iki devlet, hem Dünya Ticaret Örgütü

üzerinden hem de patent anlaşmaları üzerinden bir ticaret savaşı içindedir. ABD, Çin'in teknolojik ve ekonomik olarak ilerlemesini yavaşlatmanın formülünü, ticaret bariyerleri koymakta bulmuştur. Ancak bu çözüm Çin'in ABD'yi ekonomik olarak yakalamasını engellemek için doğru yol olup olmadığı konusunda soru işaretleri barındırmaktadır. Ekonominin stratejiye etkisinden daha öncelere dayanan, strateji-tarih ve strateji-coğrafya alanları arasında yakın bir işbirliği vardır. Farklı tarih ve coğrafyadan gelen ülkeler bu şartlara uygun şekilde değişik stratejiler geliştirmiştir. *“Bu açıdan bakıldığında, zihniyet ile strateji arasındaki ilişki, coğrafi verilere dayalı mekân algılaması ile tarih bilincine dayalı zaman algılamasının kesişim alanında ortaya çıkar”* (Davutoğlu, 2001, s. 29). Bu yüzden mekânsal ve tarihi olarak farklı dinamiklerde etkilenen toplumlar birbirinin ötekisini üreten zıt stratejilerin geliştirilmesinde öncülük etmiştir.

2. 6. 1. Stratejinin Unsurları

Bir stratejinin olmazsa olmaz üç unsuru vardır. Bunlar amaç, yöntem ve araçtır. Amaç stratejinin hedefini oluşturur ve varılacak noktadır. Yöntem ise bu amaca ulaşırken nasıl bir yol izleyeceğinizdir. Araçlar ise yöntemi gerçekleştirmek için kullanılan metotların tamamıdır. Bu üç unsur birbirini besler, tamamlar ve etkiler. Stratejinin başarılı olması için üç unsurun koordineli bir şekilde yürütülmesi gerekmektedir. Amaçlar için uygun yöntemler kullanılmazsa ya da araçlara uygun amaçlar edinilmezse strateji başarılı olamaz. Uluslararası ilişkilerde devletlerin benzer amaçları olsa da farklı yöntemler kullanabilirler. Aynı şekilde benzer yöntemler kullanan devletlerin amaçları aynı olmayabilir.

2. 6. 2. Ulusal Güvenlik Stratejisi

Strateji, teorinin üreteceği analize göre ortaya çıkan öngörüler çerçevesinde bir yol haritası sağlar. Devletin karşısındaki tehdit ve fırsatlara ne tür tepkiler vereceği konusuyla ilgilidir (Yalçın, 2017, s. 57). Bu bakımdan strateji teori değildir. Ancak teori ile yakından ilişkilidir. Mesela teorik olarak savaş öngörülmüşse stratejik olarak hazırlık yapılması gerekir.

Ülkeler arasında veya diğer uluslararası aktörler arasında sürekli farklılık gösteren güvenlik bilinci ile önceden bilinmesi gün geçtikçe zorlaşan bir uluslararası yapı içerisinde her devletin, belirsizlikleri en aza indirerek ulusal çıkarlarını maksimize edebileceği bir ulusal güvenlik strateji belgesine ihtiyaç duyacağı ifade edilmiştir (Alptekin, 2015, s. 3). Ulusal güvenlik stratejisi devletlerin tehditlere karşı sistemli bir şekilde karşı koymak için yaptıkları plandır. Bu planın başlangıcı “güvenlik” kavramının nasıl algılandığının anlaşılmasıyla başlar. Bir devlet için güvenlik vatandaşlarının can ve mal güvenliğini sağlamak olurken başka bir devlet için güvenlik, farklı bir kıtadaki demokratik olmayan rejimin oluşturduğu tehditler olabilir. Tehditler önem sırasına göre sıralanır. Güvenliğin algılanış biçimi tehditlerin tanımlanmasını ve sıralanmasını belirler. Belirlenen tehditler ulusal güvenlik yöntemleriyle ortadan kaldırılmaya çalışılır.

Devletler, ulusal güvenlik stratejileri aracılığıyla tehditleri, genelde kendi imkânlarıyla azaltmaya çalışırlar. Bu anlamda, ulusal güvenlik stratejileri ile toplumda özgüven yükseltilmeye çalışılabilir, devletin kendine has tehlikeler karşısında bir takım kırmızı çizgiler belirlenebilir, ekonomik tehditler karşısında arz talep dengelenebilir ve halk daha düşük yaşam standartlarına yönlendirilebilir, askeri müdahalelere karşı, ordu güçlendirilebilir ve benzeri önlemler alınabilir. Ulusal güvenlik stratejilerinin yürütülmesi için ihtiyaçları karşılayan kaynaklara sahip olmak gerektiğinden dolayı, sadece büyük güçlerin böyle ayrıcalıklı bir politika oluşturmaya yetkin olduğu söylenebilir. (İşyar, 2008, s. 4). Dolayısıyla yeterli güce sahip olmayan ülkelerin, bu tercihi kullanırken zorlanabilecekleri iddia edilebilir. Burada gözden kaçırılmaması gereken nokta, her ülkenin büyük ya da küçük olduğuna bakmadan kendi güç ve kaynaklarını gerçekçi bir şekilde tanımlaması gerektiğidir. Nitekim güç bakımından zayıf ülkelerin de bahsedilen şekilde oluşturulmuş ulusal güvenlik stratejileri vardır. Bunlara en güzel örneklerden bazıları çalışma konumuz olan Ukrayna ve Gürcistan’dır. Ukrayna ve Gürcistan güç bakımından zayıf olsalar bile uluslararası ilişkilerde kendi ağırlıklarını artırmayı hedefleyen stratejiler geliştirmektedir. Dünya tarihine baktığımızda hiçbir ülkenin bir anda güçlenmediği açıktır. Dolayısıyla küçük güçler eğer tutarlı bir ulusal güvenlik strateji izlerlerse gelecekte büyük güçlerle rekabet edebilecek konuma gelebilir. Bununla birlikte küçük devletlerin sadece kendi

kaynaklarına dayanan ulusal güvenlik stratejileri izlemesi beklenmedik sonuçlara neden olabilir.

Ulusal güvenlik stratejilerinin uluslararası güvenlik stratejilerine göre daha kullanışlı olduğu ve olmadığı alanlar vardır. Ulusal güvenlik stratejisinin devletlere sağladığı kazanımlar; yeni meydana gelen sorunlarla özerk uğraşma şartlarını sağlaması, güvenliğini ortaya koyan önlemlerin büyük ölçüde ilgili devletin kendi kontrolünde gerçekleşmesi, hedefler açısından daha sonuç alınabilir olması, diğer devletlerin belli olmayan yaklaşımlarıyla uğraşmak yerine devletlerin kendi kapasiteleri ile daha fazla alakadar olması olarak, sayılabilir (İşyar, 2008, s. 4). Buradan hareketle ulusal güvenlik stratejisi, devletin öz güç ve kapasitesine bağlıdır. Ulusal güvenlik stratejisini temel alıp uluslararası güvenlik stratejisini ikincil plana atmak bazı sorunlara neden olabilir. Ulusal güvenlik stratejileri, aşırı maliyetlere, devletlerin tek başına katlanmasına neden olabilir, güvenlik meselelerine verilmesi gerekenden daha fazla önem atfederek ülke kaynakları boş yere harcanabilir, diğer ülkelerle işbirliğini azaltabilir, ülke kamuoyu sürekli baskı altında tutularak tepkilere sebebiyet verebilir.

Devletler ulusal güvenlik stratejilerine alternatif olarak uluslararası güvenlik stratejileri takip etmektedir. Uluslararası güvenlik stratejileri kapsamında, devletler güvenlik sorunlarıyla, bölgesel veya uluslararası işbirliği sağlayıp, bir grup aktör şeklinde beraber mücadele etmektedir. Bu yönelim, devletlere ulusal güvenlikten çok daha geniş bir güvenlik stratejisi uygulama imkânı sağlar. Uluslararası güvenlik stratejilerinden görece olarak zayıf güçte olan ülkeler daha karlı çıkabilir. Güvenlik maliyetleri uluslararası aktörlere devredilerek bu maliyetlerden tasarruf sağlanabilir. Bu sayede elde edilen kaynaklarla devlet daha müreffeh hale gelebilir. Zenginleşen devlet daha sonraki aşamada kendi güvenliğini sağlamak için yatırımlar yapabilir. 2. Dünya Savaşı'ndan sonra Almanya ve Japonya'nın uyguladığı politikalar bu bağlamda değerlendirilmektedir. Bununla birlikte, uluslararası güvenlik stratejilerinin devletler için bazı zafiyetleri de vardır. Güvenliğin sağlanması için yetki devri yapılan aktörler, gerekli müdahaleleri yapmazsa, ulusal güvenlik ciddi bir tehlikeye girer. Ayrıca uluslararası aktörler bu durumdan kendi lehlerine olacak şekilde zayıf devletlerin kaynaklarını kullanabilir. Uluslararası güvenlik stratejileri, devletlerarasındaki

ilişkilerin durumuna bağlıdır. Öte yandan, devletlerin tarihsel tecrübeleri de, politikalarına etki ederek birbirlerine güven duymalarını engelleyebilmektedir. “*Bu durumda uluslararası güvenlik stratejisi, diğer devletlerin insafına ve vaatlerini gerçekleştirip/gerçekleştirmediklerine doğrudan bağımlı olacaktır*” (İşyar, 2008, s. 5). Ulusal güvenlik stratejisi ise yukarda belirtilenin zıddına tamamıyla kendi kaynaklarına güvenme temeline göre şekillenecektir. Günümüzde devletler ulusal güvenlik stratejisi ile uluslararası güvenlik stratejinin bir bütün olarak uygulamaktadır. Devletler uluslararası kurumları olabildiğince kendi çıkarlarına uygun şekilde tasarlayıp, ulusal güvenlik stratejilerine fayda sağlamaya çalışmaktadır.



İKİNCİ BÖLÜM

3. RUSYA’NIN UKRAYNA ve GÜRCİSTAN’A ASKERİ MÜDAHALESİ

Bu bölümde ulusal güvenlik strateji belgelerini inceleyeceğimiz iki ülke olan Ukrayna ve Gürcistan’ın yakın dönem siyasi gelişmelerine değinilecektir. Bu çerçevede içinde ülkelerin ulusal ve uluslararası politikaları daha iyi anlaşılmasına çalışılacaktır. Anlatım ana karakter olarak iki ülkenin de Rusya tarafından askeri müdahalesi temel alınarak gerçekleştirilecektir.

3. 1. Rusya’nın Askeri Müdahalesi Öncesinde Ukrayna

Rusya ve Ukrayna ilişkileri, tarihsel süreç içerisinde iç içe geçmiş, iki milletin farklı devletlerde örgütlenmesi şeklinde gerçekleşmiştir. Fakat son yıllarda iki ülke birçok konuda farklı pozisyonlar almıştır. Bu süreçte yaşanan önemli gelişmeler üzerinden başlıklandırılarak anlatılacaktır.

3. 1. 1. *Ukrayna’nın Siyasi, Ekonomik ve Sosyal Yapısı*

Ukrayna’nın yüzölçümü 603.628 km² ile Avrupa kıtası içindeki ülkeler arasındaki en büyük olandır (Sönmez, Bıçakçı, & Yıldırım, 2015, s. 659). Toplam nüfus 45 milyondur. Ukrayna, Rusya ve Batı Avrupa arasında bir geçiş ülkesi olduğu için etnik yapı çeşitlidir. Ülkedeki en büyük azınlık grup, Ruslardır. Ukrayna’daki yaşayan halkın etnik kökenlerinde Ukraynalılar %77,8, Ruslar, %17,3 Beyaz Ruslar %0,6, Moldovalılar %0,5, Kırım Tatarları %0,5, Bulgarlar %0,4, Macarlar %0,3, Romanyalılar %0,3, Polonyalılar %0,3, Yahudiler %0,2 ve diğerleri %1,8 oranında dağılmaktadır. Ülkedeki farklı kökenden gelen insanların bir arada bulunması, Ukrayna’nın, Slavların Avrupa’ya en yakın yer olduğundan kaynaklanmaktadır. Ukrayna’nın etnisite olarak homojen olmamasının yanında dini bakımdan da çeşitlidir. Tarihsel olarak Polonya ve Litvanya sınırlarına yakın olan kısım Batı etkisinde kalarak daha çok Katolik olurken Kiev ve Doğu sınırına yakın kısım Ortodoks olmuştur. Bu durumun günümüze yansımaları milliyetçi ve Batı yanlısı olan Katolikler Moskova’dan bağımsızlığını ilan eden Kiev Patrikhanesi’ne bağlıdır. “Rusya’ya yakın olan Ortodokslar ise Moskova Patrikhanesi’nin Ukrayna Metropolitliğine bağlıdır” (Sönmez, Bıçakçı, & Yıldırım, 2015, s. 660). Ortodoksların büyük çoğunluğu Rusça ’ya benzer bir dil konuşmaktadır.

Ülkenin ilk anayasası, 1996 senesinde yürürlüğe girmiştir. Ukrayna mülki yönetim bakımından 24 bölgeye ayrılmıştır. Kırım bu yönetimlerden ayrı olarak özerk bir yönetime sahiptir. Ülkedeki idari yönetim sistemi ise yarı başkanlık sistemidir. Ülke, genelde Rusya ve Batı arasında kalmış siyasi gruplanmaların aday olduğu kişiler üzerinden seçimlere gitmektedir. Buna göre ülkede sol cephe, liberal merkez ve milliyetçi-muhafazakâr sağ gruplaşmaları bulunmaktadır (Derman & Ongarova, 2014, s. 13). Siyasi yelpazedeki gruplaşma partilere de yansımaktadır. Ülkenin siyasi hayatında yer etmiş olan önemli partiler Viktor Yuşçenko liderliğindeki Bizim Ukrayna Partisi, Petro Simonenko liderliğinde Ukrayna Komünist Partisi, Viktor Yanukoviç liderliğinde Ukrayna'nın Bölgeleri Partisi, Oleksandr Moroz liderliğindeki Sosyalist Partidir. Ukrayna'da genelde milliyetçi ve sol partilerin öne çıktığı gözlemlenmektedir. Fakat yapılan seçimler sonunda iktidarı uzun süren, siyaseten istikrarlı dönemler yakalanamamıştır. Aksine koalisyon hükümetleri olmuş ve bu hükümetlerin birlikte çalışmaları da uzun sürmemiştir. Ukrayna demokrasi tarihi için siyasi krizler tarihi demek çok yanlış olmayacaktır. 1990 ile 2014 yılları arası değerlendirildiğinde 24 yılda 18 hükümet kurulduğu bu durumun ülkenin temel siyasi ve ekonomik sorunlarına çözüm bulunmasını engellediği söylenmektedir.

Ukrayna ekonomisini temelleri gıda ve tarım ürünleri, metaller, tel, kablo, azotlu mineral, gübre üretimi üzerine şekillenmektedir. Bağımsızlık sonrasında ekonomik bağlamda bir gerileme başlamış ve son yıllara kadar bu gerileme durdurulamamıştır. Bu durumda serbest piyasa ekonomisine geçişin sağlıklı bir şekilde gerçekleştirememesi önemli bir etkenidir. Moskova yönetiminin ısrarları nedeniyle Ukrayna, kendi parasını piyasa sürmüştür. Ancak bu nedenle para birimi, hızlı bir şekilde değer kaybına uğramıştır (Girgin, 2018, s. 37). Diğer bir etken ise ülkede siyasi istikrarın bir türlü sağlanamamış olmasıdır. Ülkenin temel ihraç ürünleri ise yakıt, enerji, ilaç, otomobil, makine, ekipman ve kimyasal ürünleridir. Başlıca ticaret ortakları, Rusya, Almanya, Çin, Belarus, Türkiye ve Polonya'dır (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2019). 2017 yılında ülkenin askeri harcamaları gayri safi yurtiçi hasılasının %3,5'idir (CIA, 2019).

3. 1. 2. Ukrayna- Rusya İlişkileri

1980'ler den itibaren dünya genelinde yayılan küreselleşmenin etkileri uzun vadeli bir süreçte Ukrayna-Rusya ilişkilerini de etkilemiştir. Çok uluslu şirketlerin ulus ötesi ticaret yaptığı, duvarların yıkıldığı ve sınırların göreceli olarak ortadan kalktığı bir uluslararası sistemde, liberal normlara karşı ilgi başlamıştır. Serbest ticaret düzenine adapte olabilmek, uluslararası kurum ve örgütlerle işbirliği kurabilmek, ekonomik açıdan tüm devletler için öncelikli hedefler arasına girmiştir. Ukrayna da benzer bir süreçten geçecektir. Bu dönemde özellikle dikkat çeken durum, küreselleşme etkisi ve zenginleşme isteği, devletlerin kimliksel ve tarihsel bağlarını zayıflatmıştır. Devletler, kültürel olarak yakın olduğu ülkelerle işbirliği yerine zenginleşebileceği ülkeler ile işbirliği yapma arzusunda olmuştur. Ukrayna bu hususta güzel bir örnektir. Tarihsel olarak tamamen Rusya tarafında olan bir ülke olan Ukrayna, zenginleşmenin kaynağı olarak Batı ve AB'yi görmüştür. Bu yüzden dış politikasında keskin bir dönüş yapmıştır. Fakat Ukrayna, diğer eski Sovyet ülkeleri gibi değildir. Rusya diğer ülkelerden belki de çok direktmeden vazgeçebilse de Ukrayna'yı onlarla aynı görmemiştir. Ukrayna'nın siyasi, ekonomik ve askeri olarak kendi hinterlandında kalması için önemli adımlar atmıştır.

Avrupa-Atlantik kanadının Doğu'ya doğru genişlemesi Rusya'nın bölgesel etkisini azaltacağı ve yakın çevresinde Batı odaklı devletlerin etkinliğini artıracığı için Rusya tarafından endişeyle karşılanmaktadır. Kırım'ın Rusya tarafından ilhakıyla başlayan süreçte halk 2013 yılından itibaren ikiye bölünmüştür. Batı kısmı AB'ye uyum sağlamak isterken Doğu bölgesi Rusya tarafını desteklemektedir. Rusya kendi tarafını seçen ayrılıkçı grupları desteklemektedir. Bu gruplar Doğu Ukrayna'da devlet otoritesini sarsarak Donetsk ve Luhansk bölgesinde hâkimiyet sağladı. Rusya asker sevkıyatı ve silah yardımıyla ayrılıkçıları destekledi. Zikredilen bölgelerde iki ayrı halk cumhuriyeti kuruldu. Rusya'nın gözetiminde başkan ve hükümet seçildi. Sonradan iki cumhuriyet birleşerek Novorossiya (Yeni Rusya) ismini aldı. Novorossiya Projesi sonradan Rusya tarafından vazgeçilen bir proje olsa da krizin derinleşmesi ve Rusya'nın bölgedeki varlığını sağlamlaştırmasında etkili oldu (Koçak, 2015, s. 13). Krizin aşılması için arabulucular vasıtasıyla iki taraf müzakerelere başladı. Müzakereler sonunda

ateşkes kararı alınsa da her iki taraf birbirini ateşkesi bozmakla suçlayarak çatışmaya devam etti.

Rusya'nın 2013 yılındaki Ukrayna müdahalesini anlamak için tarihi ilişkilere bakmakta yarar vardır. SSCB öncesi dönemde Ukrayna, tarihsel ve coğrafi olarak Batı ile Rusya arasındaki bir geçiş noktası olmuştur. Bu yüzden Ukrayna bu iki önemli güç bölgesindeki gelişmelerden sürekli etkilenmiştir. Ukrayna'daki yaşanan gelişmelerde, iç etkenlerin yanında dış etkenlerin de önemli olduğu açıktır. Ukraynalıların Ortodoks ve Slav olması iki ülkeyi birbirine yakınlaştırmaktadır. Ayrıca Rusya'yı kuran Slav kimliğinin Kiev topraklarında inşa edildiği bilinmektedir. Bu açıdan değerlendirildiğinde Rusya ile Ukrayna iç içe geçmiş iki devlet olarak düşünülebilir. Rusya 2013 yılından başlayarak Doğu Ukrayna'ya karşı saldırgan politikalar uygulamasında tarihi meşruiyetler aramaktadır. Örneğin Putin bu konuyla ilgili olarak Donbas bölgesinin 1920'lerde Ukrayna'ya SSCB tarafından verilen Novorossiya (Yeni Rusya) olduğunu hatırlatarak bu bölgenin Rusya ile olan tarihsel ilişkisine vurgu yapmıştır (Allison, 2014). Buradan hareketle Ukrayna-Rusya ilişkileri SSCB dönemi, Bağımsızlık Sonrası, Kadife Devrim ve 2013 Askeri Müdahalesi olarak incelenecektir.

3. 1. 3. SSCB Döneminde İlişkiler

SSCB 1. Dünya Savaşı esnasında ulusal ve uluslararası ciddi sorunlar yaşandığı bir dönemde ortaya çıkmıştır. 18. yüzyıldan başlayarak gittikçe yaygınlaşan sanayiye dayalı ülke ekonomileri, nüfusları içinde gittikçe artan oranda işçi sınıfını ortaya çıkarmıştır. Bu duruma pazar ve hammadde arayışının eklenmesi, uluslararası alandaki güç dengesi sistemini yıkmış ve 1. Dünya Savaşı başlamıştır. Bu dönemde Rusya'da, sanayi Avrupa kadar gelişmemiş olmasına rağmen, Çarlık Rusya'sında kötü şartlarda yaşayan köylülerin durumu, sosyalist düşüncenin yaygınlaşmasında etkili olmuştur. Savaşın getirdiği ekonomik ve siyasi şartlar sonucunda Rusya'da Ekim Devrimi olmuştur. Artık Marx ve Engels'in idealize ettiği sistemin bir ülkede uygulanabilmesi için uygun şartlar oluşmuştur. SSCB kurulduktan sonra kısa bir süre içinde, başlangıçtaki ideallerden uzak olarak, otoriter bir süper güce dönüşmüştür. Rusya'nın komşuları ve Ukrayna açısından ele alınacak olursa Soğuk Savaş süresince

SSCB komşularını “uydu devletler” olarak görecektir. Dış politika ve ekonomisinde bu ülkeleri sömürmeye varacak derecede kullanacaktır.

SSCB; batıda Baltık Denizi, doğuda Pasifik Okyanusu, güneyde Karakum Çölü ve kuzeyde Kuzey Kutbu’na kadar 22,4 milyon kilometre karelik büyük bir alana egemen olmuş ve ayrıca 286,7 milyonluk nüfusuyla dünya genelinde 3. sırada yer almıştır. “SSCB 1991’e dek 15 cumhuriyetten oluşmuş, teoride federal, pratikte ise üniter bir devlet olarak varlığını devam ettirmiştir” (Uyaniker, 2017, s. 12). 1922 yılında Ukrayna ile imzalanan birlik anlaşması sonucunda Ukrayna SSCB’ye dâhil olmuştur. Stalin döneminde, Ukrayna- Rusya ilişkileri Stalin’in baskıcı politikalarının tüm Doğu Avrupa’da oluşturduğu etkileri uyandırmıştır. SSCB’nin küresel ölçekte ABD ile bir yarışta olması, Ukrayna gibi devletlerin Rus kimliği altında mücadele etmesine neden olmuştur. 2. Dünya Savaşı sonrasında bu politikalar yönetim kadrolarında Rus olmayanların daha az yer almasına sebep oldu. Ukrayna ve Kafkasya bölgesindeki milletler üzerinde “Saldırgan Rus Vatanseverliği” varlığını hissettirerek tatbik edildi. (Uyaniker, 2017, s. 14). Bu durum ilerleyen yıllarda Ukraynalıların Rus tarafını terk edip Batı’ya yakınlaşma isteğinin temel dinamiklerinden biri oldu. Çünkü Ukraynalılar kendi ülkelerinin politikalarında söz sahibi olamamaktan şikâyet etmekteydi. 2. Dünya Savaşı’nın askeri bir zafer olarak kazanılmasından sonra Sovyetler diplomasi alanında büyük kazanımlar elde etmiştir. SSCB’nin kazandığı zaferden bu birliğe üye olan Ukrayna’da kazançlı çıkmıştır. Bu bağlamda savaştan sonra Ruthenya ve Doğu Polonya toprakları USSC’ye (Ukrayna Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti) katılmış oldu (Uyaniker, 2017, s. 14).

Sovyetler Birliği’nde politikalar daha çok bir devlet kurumsallaşmasından ziyade komünist parti genel sekreterinin fikirleri üzerinden oluşturulmaktaydı. 6 Mart 1953’te Stalin öldükten sonra SSCB’nin başına Nikita Kruşçev (1953-1964) geçti. Kruşçev Stalin’den çok daha farklı bir dış politika oluşturdu. Bu durum SSCB’nin uluslararası ilişkilerdeki konumu bakımından bir kırılma noktasıydı. Nükleer bir savaşın her iki tarafı da yok edeceği ve ülkelerin sürekli böyle bir tehdit altında yaşamasının mümkün olmadığına dayanan “Barış İçinde Bir Arada Yaşama” politikası benimsendi. Bu politikaların yansıması olarak SSCB Batı Avrupa’yı ve üçüncü dünya ülkelerini,

ABD'ye karşı yanına çekmek istiyordu. Bu sayede ABD'nin çevreleme politikasına bir cevap üretilenecekti. Kruşçev'in büyük bir kararlılıkla uygulamaya çalıştığı politikalar, pratikte karşılık bulamadı. Doğu Avrupa'da Sovyet baskılarından usanmış olan birçok millet bulunmaktaydı ve bu kitleler sırasıyla Sovyetlere karşı şiddetli protestolar yaptılar. Bunlar arasında örneğin 1956 Macar Devrimi Sovyet etkisini kırmaya yönelik bir halk isyanı hareketiydi. Sovyetler Birliği ise bu gösterileri oldukça sert ve kanlı bir şekilde bastırmaya başlayınca "Barış İçinde Bir Arada Yaşama" politikası sadece kavramsal çerçevede kalmış oldu. Kruşçev, Ukraynalıları yanına çekerek Rusya'nın himayesine almak istiyordu. Bu durumdan hareketle iyi niyet belirtisi olarak ve aynı zamanda Pereyaslav Anlaşması'nın 300. yılı hatırasına 1954 yılında çoğunluğunu Rusların oluşturduğu Kırım yarımadası, özerk cumhuriyet statüsüyle Ukrayna Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti'ne bağlanmıştır (Bilener, 2004, s. 315).

Karşılıklı Ekonomik Yardımlaşma Konseyi (COMECON) ve Varşova Paktı SSCB'nin Avrupa- Atlantik kanadına kendi içinde üretmeye çalıştığı cevaplar olarak ele alınabilir. AB'nin önce Avrupa Kömür Çelik Teşkilatı (AKÇT) olarak kurulması ardından Avrupa Ekonomik Topluluğu adını alarak, ekonomik refahın tüm Batı Avrupa'da yaygınlaşmasının sebebi olarak görülmesiyle SSCB, bu yapılanmaya benzer olan COMECON'u kurdu. Ukrayna'nın da üye olduğu bu örgüt SSCB içinde bir tür her ülke uzmanlaştığı ürünleri üretsins prensibine göre işliyordu. Ayrıca SSCB'nin ucuz yollu hammadde bulmasını ve bu hammaddelere ulaşım hatlarının kurulmasını sağlıyordu. Varşova Paktı ise NATO'ya karşı askeri bir birlikti. NATO'ya üye devletlerin askeri olarak dengelenmesi için SSCB liderliğinde kurulmuştur. Askeri güvenlik alanında işbirliği yapıldı. Fakat Varşova Paktı Sovyetlere yakın olan ülkelerle olan ilişkilerde sürekli inişli çıkışlı bir seyir izledi ve birçok Doğu Avrupa ülkesi tarafından eleştirilerek protesto edildi.

Ukrayna diğer Doğu Avrupa ülkelerine göre sanayileşmiş bir bölgedeydi. Ayrıca verimli tarım arazileri vardı ve SSCB'yi besliyordu. Ukrayna'nın Ruslara olan tarihi yakınlığı SSCB döneminde temel parametrelerden biri olmuş, Ukrayna her zaman için SSCB için ayrıcalıklı bir siyasi konumda kalmıştır. Bu durum Ukrayna'nın uluslararası statüsü açısından açıkça görülmekteydi. Ukrayna, Doğu Blok'undan

Birleşmiş Milletler (BM) kurucu üyelikleri arasında SSCB'nin yanında Beyaz Rusya ile birlikte yer almıştır. Bununla birlikte bu ülkenin Ukrayna Komünist Partisi üyeleri olan Kruşçev ve Brejnev'in SSCB'nin siyasi yönetim mekanizması içinde en yüksek makam olan, SSCB Komünist Partisi genel sekreterliğine yükselmiş olmaları da önemli bir göstergedir. Ukrayna'nın, SSCB'ye ait olan dört askeri deniz üssünden birini bulundurması, Beyaz Rusya ve Kazakistan ile birlikte nükleer silahların yerleştirildiği devlet olması da diğer bir önemli faktörlerdendir (Bilener, 2007, s. 118). Son olarak Sovyetler Birliği'nin dağılması kararının alındığı Minsk Zirvesi, RF, Belarus ve Ukrayna liderleri tarafından yapılmıştır (Sönmez, Bıçakcı, & Yıldırım, 2015, s. 659).

3. 1. 4. Ukrayna'nın Bağımsızlığı ile 2004 Arası Gelişmeler

SSCB'nin dağılmasıyla birlikte Ukrayna bağımsızlığını 1991 yılında ilan etmiştir. Bu yılda yapılan seçimlerde sandıktan Leonid Kravçuk cumhurbaşkanı olarak çıkmıştır. Kravçuk dönemi üç sene devam etmiş, 1994'te yapılan seçimlerde Leonid Kuşma cumhurbaşkanı seçilmiştir. Bu seçimlerden başlayarak SSCB döneminden itibaren başlayan Batı ile SSCB arasında sıkışmışlık artık Batıcılık ile Avrasyacılık arasında yaşanacaktır. Bağımsızlığın başlangıcında Rusya ile iyi ilişkiler geliştirilmiştir. Dış politikada temel kararlar alınırken mutlaka Rusya'nın pozisyonu düşünülerek tercihte bulunulmuştur. Ukrayna, 1991 yılında Bağımsız Devletler Topluluğu (BDT) kurucu üyesidir. Fakat küresel sisteme adapte olabilmek içinde Batı ile ilişkilerin geliştirilmesi adına çaba sarf edilmiştir. Bu bağlamda 1994 yılında Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı'na (AGİT), 1995 yılında Avrupa Konseyine katılmıştır. 2000'li yıllara yaklaşılırken Ukrayna Gürcistan Ukrayna Ermenistan Moldova (GUAM) ülkeleri grubunun kurucularındandır (Uyaniker, 2017, s. 20). Bu ülkelerin en önemli amacı, Rusya'nın, ülkeleri ve dış politikalarındaki etkisini kırmaktır. Bu dönemde AB'nin, Ukrayna'nın birliğe katılmasına dönük bir politikası olmadığı için AB ile ilişkiler temel seviyede kalmıştır. Sonuç olarak, Ukrayna gündeminde birincil dış politika Rusya üzerinden yürütülmüştür. Ayrıca Sovyet sonrası ülkelerde yaşanan sorunlar bu dönemde aşılamamıştır. Ülkedeki kamu yönetiminin başarılı şekilde sağlanamaması, pazar ekonomisine geçişte yaşanan usulsüzlükler, halkta ülke yönetimine karşı güvensizlik

oluşturmuştur. Bu güvensizliğin, Kuçma'ya ait ses kayıtlarının kamuoyuna yansısıyla toplu halk gösterilerine dönüşmüştür.

Ukrayna'nın bağımsızlığını kazanmasından sonra, Rusya açısından birkaç dış politika önceliği ortaya çıkmıştır. Bunlar; Ukrayna'da yaşayan Rus azınlığın hak ve çıkarların korunması, Ukrayna'daki nükleer silahların devre dışı bırakılması ve Rusya'ya geri getirilmesi, Karadeniz Filosunun belirsizliği ve Kırım'ın siyasi geleceği olarak sıralanabilir. Rusya, Sovyetlerin dağılmasından sonra bu sorunlar üzerinde etkin çözümler oluşturamamıştır. Ancak birkaç yıl sonra yakın çevre doktrinini ilan ederek bölgedeki politikalarını bu ana tema üzerinden yürütmüştür.

3. 1. 5. Yakın Çevre Doktrini

SSCB'nin dağılmasından sonra, Rusya'nın iç politikada çözmesi gereken birçok sorunu olmuştur. Daha çok ekonomik sorunlar, ülkenin başlıca politikalar oluşturduğu alan olmuştur. SSCB sonrası döneme ait ilk dış politika izlenimleri, 1993 yılından itibaren hayata geçirilmeye başlanmıştır. Rusya bu dönemde dış siyasetini belirleyen yeni bir doktrin açıkladı. “Yakın çevre doktrini” olarak adlandırılan bu doktrin ise şu şekilde bir içeriğe sahiptir. Birincisi SSCB'nin nüfuz alanında kalan ama artık Rusya toprağı olmayan yerlerdeki Rus vatandaşlarının ve Rusça konuşanların korunmasıdır. İkincisi toprak bütünlüğüdür. Özellikle SSCB coğrafyasındaki sınır değişikliklerine karşı önlemler alınacaktır. Üçüncüsü Rusya'nın yakın çevresini siyasi, askeri ve ekonomik olarak kontrol edebildiği uluslararası bir örgütün kurulmasıdır. Soğuk Savaş'ın bitmesi ile Rusya'nın ekonomik, askeri ve diğer önemli araç ve ekipmanları eski Sovyet ülkelerinin toprakları içerisinde kalmasının oluşturduğu olumsuzluklar, uluslararası örgütler kurularak bertaraf edilecektir (Keskin, 2015, s. 21). Bu örgütlerden biri Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütü (KGAÖ) olarak ortaya çıkacaktır. Son olarak Rusya'nın SSCB dağılmasına rağmen güçlü bir uluslararası aktör olduğu ve kendi hinterlandında yok sayılarak bir politika gerçekleştirilemeyeceği gerçeğinin uluslararası kamuoyuna duyurulmasıdır. “*Bu çerçevede, Rusya 1993 yılında benimsediği yakın çevre doktrini ile eski Sovyet Cumhuriyetlerini, kendi “arka bahçesi” olarak ifade ettiği görülmektedir*” (Sönmez, Bıçakçı, & Yıldırım, 2015, s. 663).

Rusya eski Sovyet coğrafyasında hayati çıkarlarının olduğu ve bu nedenle bu bölgede tarihsel bir sorumluluğa atıfta bulunarak özel politikalar geliştirilmesi gerektiğini ileri sürmüştür. İlerleyen yıllarda Avrasyacı ekolün temel varsayımlarını oluşturan bu görüşler, 1993 yılından itibaren Yakın Çevre Doktrini ile hayata geçirilmeye başlanmıştır. Ukrayna ve diğer Sovyet sonrası ülkeler, Rusya'nın ülkeleri üzerindeki kurduğu baskıyı kırmak için alternatif yaklaşımlar geliştirmeye başlamıştır. Bunlardan birine örnek GUAM'dır. 1997 yılında kurulan örgüte Gürcistan, Ukrayna, Azerbaycan ve Moldova kurucu üyedir. Örgütün ismi üye ülkelerin İngilizce ilk harflerinden oluşmaktadır. Üye ülkeler kuruluş amaçlarını araların da bölgesel güvenlik ve enerji alanında işbirliği, ortak ulaşım koridorlarının kurulması gibi hedefler olarak belirlemiştir. Ancak bu örgütün asıl amacı, BDT'ye alternatif olmaktır. Örgüt, ABD ve Batılı devletler tarafından desteklenmektedir. Bu desteğin arkasında, Batı'nın Hazar Havzası enerji kaynaklarını Rusya üzerinden değil, Ukrayna ve Gürcistan üzerinden ulaştırılmasını sağlamak için verdiği söylenebilir. GUAM ülkeleri, kendi aralarında serbest ticaret bölgesinin kurulması, AB ve NATO ile işbirliği yapılması, diyalog platformu oluşturulması gibi konularda çalışmalar yapmışlardır (Bişkin, 2010, s. 30-31). En güçlü üyesi Ukrayna olan bu örgütün, faaliyetleri şüphesiz Rusya'nın bölgesel menfaatleriyle ters düşmektedir. Örgüt üyelerinin KGAÖ ve Avrasya Ekonomik Birliği'ne üye olmamaları ve bir anlamda BDT içinde "Batı" merkezli bir kutba dönüşmeleri, Rusya açısından olumlu karşılanmamaktaydı. (Sönmez, Bıçakcı, & Yıldırım, 2015, s. 664). Rusya bölgede kendi kontrolünde olmayan örgütlerin Avrupa-Atlantik kanadının çıkarlarına göre hareket edeceğini ve bu durumun kendisine bir tehdit oluşturduğunu ifade etmektedir.

3. 1. 6. 2004 Kadife Devrimi

Kadife Devrim öncesinde Ukrayna'da Batı yanlısı politikalar uygulanmaya çalışılsa da bu durum tam kabullenilen bir politika olmaktan ziyade, yönetim kadrosunun Batı ile Rusya arasında bir denge siyaseti izlemesinden kaynaklanmaktaydı. Fakat bir gazetecinin devlet başkanı Leonid Kuçma'nın da işbirlikçi olduğu iddia edilerek öldürülmesi, halkta büyük bir tepki oluşturdu. Bu tepki ilerleyen süreçte ülkenin Batı kanadına yakınlaşmasında temel sebeplerinden birini oluşturacaktır.

2004 yılında yapılan seçimlerde, Viktor Yanukoviç ile Yuşçenko yarışmıştır. Yanukoviç, Kuçma'nın önünü açtığı bir liderdi. Dolayısıyla Batı ile Rusya arasında Rusya'nın tarafında yer alıyordu. Bu durum Rusya'nın Yanukoviç'i desteklemesini sağladı. İlk tur seçimleri sonucunda kazanan olmadı. İkinci tur seçimlerini Yanukoviç'in kazandığı açıklandı fakat bu halk tarafından kabul görmedi. Seçimlerde usulsüzlük yapıldığı üzerine genel bir kabul oluştu. Rusya'nın Yanukoviç'i tebrik etmesine rağmen rakibi Yuşçenko ve Batı, seçim sonuçlarını tanımadı. Diğer muhalif lider Yuliya Timoşenko'nun da desteğini alan Yuşçenko büyük halk gösterileri düzenledi. Sonuç olarak başkan Yanukoviç değil, Yuşçenko oldu. Bu durum kamuoyunda Turuncu Devrim ya da Kadife Devrim olarak adlandırılmaktadır. Fakat bu seçimler de ülkede bağımsızlıktan beri süren istikrarsızlığı sonlandıramayacaktır. Ülkede siyasal istikrarsızlığa neden olan bir diğer faktör ise oligarklardır. Sovyet ekonomisinden serbest piyasa ekonomisine geçişte yapılan özelleştirmelerde bir takım insanlar, özel haklara sahip olmuştur. Bu insanlar, ülkede hızlı bir şekilde zenginleşmiş ve ülke siyasetinde öne çıkan kişiler olmuştur. Rusya'da olduğu gibi enerji kaynaklarının Batı'ya aktarılmasından dolayı oligarklar çok büyük paralar kazanmıştır. Kimisi bu dönemde siyasete atılmıştır. Bazıları ise devleti karşısına alarak insan haklarını geliştirmeye yönelik bir takım faaliyetler içinde olmuş, bu kişiler devlet tarafından çeşitli şekillerde sindirilmiştir. Halk bu insanların devlet aygıtını kullanarak zenginleşmesinden, yolsuzluklarından ve kamu yönetiminde kurumsallaşmanın engellenmesinden şikâyetçi olmuştur. (Uyaniker, 2017, s. 25).

Turuncu Devrim sürecinde Avrupa-Atlantik bloku Yuşçenko'yu desteklemiştir. Bu desteklerini sivil toplum kuruluşlarıyla yansıtmışlardır. Bu kuruluşların başında Soros Vakfı, Pora Örgütü, Freedom House (Özgürlükler Evi), The International Republican Institute (IRI – Uluslararası Cumhuriyetçi Enstitüsü), The National Democratic Institute (NDI – Ulusal Demokrat Enstitüsü) gibi kuruluşlar gelmektedir (Bişkin, 2010, s. 13). Rusya Turuncu Devrimi, “anti-demokratik” , “iyi hazırlanmış bir plan”, “ihraç edilmiş devrim”, olarak isimlendirmiştir. Bu bağlamda da Kremlin yönetimince Batı, isyanları desteklediği ve Ukrayna'nın içişlerine müdahale ettiği gerekçesiyle suçlanmıştır. (Sarı, 2015, s. 70). Ukrayna'nın, Batı ile Rusya'nın sıcak

temas olarak karşılaştığı bir alan olmasa da ikincil aktörlerle güçlerini yarıştırdığı yerlerden biri olmuştur.

Turuncu Devrimin ardından ülke de bir istikrar dönemi beklenirken aksine siyasi ve ekonomik düzensizlikler devam etmiştir. Cumhurbaşkanı Yuşçenko ile Timoşenko arasındaki çekişmelerle başlayan süreç turuncu hükümetin devrilmesi ve yerine Yanukoviç ile Sosyalist parti lideri Moroz'un koalisyonundan oluşan bir hükümetin geçmesiyle sonuçlanmıştır. Bu süreçte halk memnuniyetsizliğini devam etmiştir ve ülkenin ekonomik olarak temel meseleleri olan yolsuzluk, bütçe açığı gibi meselelerde mesafe kat edilememiştir. 2011'de bütçe açığı %12'yi bulmuştur ve nüfusun %20'yi aşan bir kısmı açlık sınırında yaşamaktadır (Tüysüzoğlu, 2011, s. 71)

3. 1. 7. 2013 Ukrayna Krizi

2010 Cumhurbaşkanlığı seçimlerine Yanukoviç, Timoşenko ve Yuşçenko katılmıştır. Bir önceki yönetimden beklediklerini karşılamayan halk, Yanukoviç'i saf dışı etmiş, ikinci tura Yanukoviç ve Timoşenko'yu bırakmıştır. Seçimler sonucunda Yanukoviç seçimi kazanmıştır. Yanukoviç'in kazanmasındaki sebep olarak Ukrayna halkının taleplerini, Batı yanlısı siyasetçilerin karşılayamamış olması olarak ifade edilmektedir (Koçak, 2015, s. 16). AB, bu süreçte Rusya ile özellikle enerji bağlamında karşı karşıya gelmemek için kendisini çekmiş, kendi iç krizleriyle mücadele etmiştir. Yanukoviç, seçimleri kazanmasının ardından beklenildiği gibi dış politikada Rus yanlısı bir çerçeve oluşturmuştur. Ülkenin siyasi ve ekonomik sorunlarında ise bir ilerleme kat edilememesi, halkta biriken bir tepki oluşturmuştur. Toplumun büyük bir kısmı umutlarını Ukrayna'nın AB'ye üye olma sürecinin hızlanmasına bağlamıştır. AB her ne kadar Ukrayna'ya tam üyelik yolu ve perspektifi sunmamış olsa da Ukrayna ile ortaklık antlaşmasını imzalamaya karar vermiştir. Fakat ilgili tarafların bu konuda anlaşmış olmasına rağmen, söz konusu antlaşmanın imzalanacağı Vilnius Zirvesi'nden on gün önce Yanukoviç, Ukrayna'nın anlaşmadan tek taraflı olarak çekildiğini açıklamıştır. Bu durumda muhalefet partilerinin örgütlediği halk, aylar süren gösteriler yapmıştır. Gösterilerde yüzlerce kişi ölmüştür. Halkın tepkisinin dolayısıyla sorunun daha da arttığını gören Yanukoviç yönetimi 28 Ocak'ta istifa etmek zorunda kalmıştır (Sönmez, Bıçakcı, & Yıldırım, 2015, s. 663). Yanukoviç halkın gözünde Rusya'nın kontrolünde

olan bir siyasi aktöre dönüşmüştür. Muhalefetin, yönetimde söz sahibi olma durumu artmıştır. 25 Mayıs'ta erken cumhurbaşkanlığı seçimi yapılması, Ukrayna özel kuvvet polisi Berkut'un feshedilmesi ve Rusçanın resmi dil olmaktan çıkaran Azınlık Dilleri Yasası'nın iptali gibi kararlar alınmıştır. Yeni hükümette reform yanlısı Anavatan Partisi lideri Arseni Yatsenyuk Başbakan oldu. Moskova'nın lehine olmayan bu gelişmeler sonucunda Rusya ilk olarak yeni yönetimi meşru görmeyeceğini açıkladı (Avcı, 2016, s. 82). Batı yanlısı bir hükümetin kurulmasıyla ülkedeki tansiyon kısa bir dönem için olsa da azalmıştır. Fakat Ukrayna'yı iç siyasi çekişmeden daha fazla etkileyecek bir iç savaşın başlangıcı bu dönemde olmuştur.

Rusya Ukrayna'yı ekonomik ve enerji politikalarıyla artık kendi çevresinde tutamayacağını farkına varmıştır. Bu nedenle son çare olarak askeri müdahaleyi uygulamaya başlamıştır. Gösterilerden dolayı Kırım'da yaşayan Rus azınlığın korunmasını bahane ederek 27 Şubat 2014 tarihinde Kırım'a askeri olarak müdahale etmiştir. 16 Mart 2014 tarihinde referanduma gidilerek Kırım Rusya Federasyonu (RF)'na katılmıştır. Bu durum, açıkça Ukrayna'nın egemenlik ve toprak bütünlüğü haklarının çiğnendiğini göstermektedir. Batı bloğu, durumu yasadışı olarak görseler de Kırım Cumhuriyeti ile Sivastopol federal şehirleri, RF'ye dahil olmuşlardır (Derman & Ongarova, 2014, s. 22). Ukrayna'nın doğusunda Rusların yoğun yaşadığı bölgelerde ayrılıkçı hareketler başlamıştır. Ukrayna merkezi hükümetinin otoritesi ortadan kalkmıştır. Rusya bu gelişmeler üzerine Ukrayna'nın doğusundaki, ayrılıkçı hareketleri desteklemiştir. Ukrayna'nın doğu kısmında yer alan ve Rus nüfusunun daha fazla olduğu Donetsk ve Luhansk bölgeleri Ukrayna'dan tek taraflı bağımsızlığını ilan etmiştir. Ukrayna'nın merkezi hükümeti ise bu ilanı kabul etmemiştir ve silahlı kuvvetleriyle krize müdahale etmiştir. Bu durum ülkeyi bir iç savaşa sürüklemiştir. BM verilerine göre bu olaylar sırasında 4 binden fazla kişinin hayatını kaybettiği belirtilmektedir (Sarı, 2015, s. 103). Bu süreç sonucunda Rusya, Ukrayna'nın doğusunda dondurulmuş bir çatışma ortamı oluşturmuştur. Bu politika, Rusya'nın bir süredir yakın çevresinde Batı'ya yaklaşma teşebbüsünde bulunmuş ülkelerde izlediği stratejinin devamı olarak görülmektedir. Tıpkı Gürcistan da olduğu gibi Ukrayna'yı da istikrarsızlaştırarak, bu ülkenin Batı'nın istediği reformları gerçekleştirmesinin mümkün olmamasına sebep olmaktadır. Batı'ya entegre olmalarını engellemektedir. “Ülkedeki

tüm topraklarına egemen olamamış bir Ukrayna, hâlihazırda Batı'nın yolsuzluğun giderilmesi ve ekonomik reformların yapılması gibi taleplerini karşılayamamaktadır” (Avcı, 2016, s. 87).

Kırım sorunun temelinde, sınırlarında olan Sivastopol Limanı vardır. Sivastopol'da bulunan liman, Sovyetler döneminden itibaren Rusya'nın güneydeki denizlere inmesini sağlamaktaydı. Ukrayna'nın bağımsızlığını ilan etmesiyle birlikte burada Rusya'nın bir hâkimiyeti kalmadı. Sovyetler döneminde bir iyi niyet karinesi olarak Ukrayna'ya devredilen bu topraklar Rusya'nın dış politikasında önemli bir yumuşak nokta haline geldi. Rusya bu durumu kiralama yöntemiyle geçici olarak çözüme kavuşturmuştu. En son 2010 senesinin Nisan ayında Ukrayna ve Rusya arasında Kırım'daki Rus Deniz Üssü'nün 2017'de bitecek olan kira sözleşmesini 25 yıl daha uzatan anlaşma imzalanmıştır. Fakat Rusya yanlısı Yanukoviç döneminde yapılan bu anlaşma, NATO üyeliği için başvuruda bulunan Ukrayna dış politikasında bir çıkmaza sebebiyet vermiştir (Sönmez, Bıçakçı, & Yıldırım, 2015, s. 666).

AB'nin Sovyetler Birliği dağıldıktan sonra genel politikası Doğu'ya doğru genişlemek yönünde olmuştur. AB'nin son üyelerine bakıldığında Bulgaristan ve Romanya gibi eski Varşova Paktı üyesi olan Doğu Avrupa ülkelerinin olduğu gözlemlenmektedir. Fakat 2008 Ekonomik Krizi ve küreselleşmenin yavaşlamasıyla birlikte AB yeni üyelere mesafeli bir şekilde yaklaşmaya başlamıştır. Avrupa'nın istikrarını koruması ve Avrupalılaşıma fikirlerinin ihracının sağlanması için ise yeni bir formül geliştirmiştir. “Avrupa Komşuluk Politikası” olarak adlandırılan bu politika 2004 AB strateji belgesine yansımıştır. Bu politikaya göre AB, Ukrayna, Gürcistan, Azerbaycan ve Ermenistan gibi ülkelere tam üyelik vermese bile bu ülkelerle yüksek düzeyli işbirliği yapacaktır. AB, Ukrayna'da yaşanan gelişmeleri bu bağlamda değerlendirmiştir. Ancak Rusya'yı askeri ve enerji sektörü olarak direk karşına alamayacağı için sürece doğrudan müdahale etmemiştir. Rusya'nın müdahalesine karşı ekonomik yaptırım ve diplomasi yoluyla tepki vermiştir.

ABD, bu krizde söylemsel açıdan Ukrayna'nın yanında bulunmuştur. Ukrayna her ne kadar stratejik öneme haiz bir yer olsa da ABD tarafından bir bakıma yalnız bırakılmıştır. ABD son yıllarda dikkatini Uzak Doğu'ya kaydırmaktadır. Bu yüzden

askeri bir müdahale düşünülmemiş, ekonomik ve siyasi yaptırımlar seviyesinde bir politika izlenmiştir. Bu dönemde ABD, uluslararası siyasetteki sorunlar ile tek başına mücadele etme politikasını terk etmiştir. ABD'nin ekonomik olarak zayıfladığı ve askeri müdahalelerin maliyetlerinin, müttefik ülkeler ile paylaşılması gerektiği, sadece ABD'nin bedel ödemesinin ulusal çıkarlara uygun olmadığını savunulmaktaydı. Irak ve Afganistan'dan çekilme girişimleri bunun bir göstergesidir. Bunun yanında küresel sorunlara karşı uluslararası kurum ve kuruluşların daha fazla sorumluluk üstlenerek çözüm bulunması gerektiği belirtilmiştir. Ukrayna konusunda durum ABD'nin aksine Rusya için oldukça hayatidir. NATO'nun eski Sovyet ülkelerini bünyesine katarak Rusya sınırlarına yayılması, Moskova'nın savunma kapasitesini önemli ölçüde tehdit etmektedir. Bu nedenle NATO, Rus hava sahasına girerek, merkez bölgede hedefi vurabilme kapasitesine sahip taktik savaş uçakları için ulaşım imkânını sağlamış olacaktır (Shakhbazov, 2018, s. 64).

Rusya'nın son yıllarda Ukrayna ve Gürcistan örneklerinde olduğu gibi askeri müdahalelerde bulunması bazı akademik çevrelerde yeni bir soğuk savaş çıktığı yönünde izlenimlere sebebiyet vermiştir. Aslında yeni bir soğuk savaş olduğu iddiasındaki yaklaşımlar erken yapılmış ve her çatışma alanını aynı şekilde yapılan değerlendirmelere tabi tutan çevreler tarafından yapılmaktadır. Ukrayna en önemli Avrasyacılar arasında biri olan Dugin (2014) tarafından bile bir saldırı alanı olarak değil savunma bölgesi olarak tanımlanmaktadır. Yani Ukrayna müdahaleleri Rusya için savunma niyetiyle yapılmış saldırgan müdahalelerdir. Bu durumda Rusya yeni yerler kazanmak ya da ABD'ye karşı güç biriktirmek yerine mevcut gücünü koruma altında tutmaya çalışmaktadır. Bu durum yeni bir soğuk savaşın göstergesi değil, Rusya'nın küresel ölçekli bir devlet konumunda tutunmaya çalışmasının göstergesidir. Avrasyacıların en büyük korkusu olan Rusya'nın gücünü yitirmiş bir ulus devlete dönüşmesi ve etnik ayrılıkçılık sonucunda RF'nin bölünmesidir (Dugin, 2014). Eğer Avrasyacıların tahmini gerçekleşirse Atlantikçi yaklaşıma alternatif oluşturan bir Avrasyacı ekol kalmaz ve Rusya'da Atlantikçilerin boyunduruğu altına girer. Rusya aslında bahsedilen duruma düşmemek için çabalamaktadır. Hâlihazırda ABD'ye cevap üretebilecek bir süper güçten ziyade bölgesel gücünü tahkim etmeye çalışan bir devlet konumundadır.

Rusya, Ukrayna krizinde güvenlik tehditlerine yönelik olarak başlıca şu güvenlik yöntemlerini kullanmıştır:

1. İşgal/İlhak
2. Ukrayna topraklarına asker sevkiyatı
3. Ayrılıkçı gruplara silah yardımı
4. Vekâlet hükümetler kurma
5. Ateşkes iptal etme

Bahsedilen güvenlik yöntemlerinin tamamı Tablo 1. incelendiğinde görüleceği üzere, saldırgan güvenlik yöntemleridir. Çünkü bu yöntemler Rusya'nın gücünü artırırken Ukrayna'ya zarar vermektedir. Ayrıca bu dış politika uygulanırken kuvvet kullanılması, saldırgan olmasına işarettir. Uluslararası hukuk açısından Ukrayna'nın egemenlik hakkının çiğnenmesi ve toprak bütünlüğünün ortadan kaldırılması kesinlikle meşru değildir. Uluslararası hukuka göre her devlet uluslararası toplumun eşit, egemen ve bağımsız üyesidir. Her devlet, egemenliği ve bağımsızlığı hakkında kendi sınırlarında tek yetkilidir. Bu haklardan birine müdahale uluslararası hukuka göre meşru sayılamaz (Gündüz, 2015, s. 8). Fakat bu durum mevcut uluslararası sistemde işgal edilen devlet haricindeki diğer devletlerin ilgi alanına girmemektedir. Uluslararası sistemin yapısı çizilen şekilde kaldığı müddetçe saldırgan davranışlar, rahatlıkla uygulanmaya devam edecektir. Avrupa-Atlantik kanadı, Rusya'nın saldırgan dış politikasına, 2. Dünya Savaşı öncesinde Almanya'nın saldırgan politikalarına verdiği tepkilerin benzerini vermektedir. Bu bakımdan son dönem Rusya politikaları ile Hitler dönemi Almanya'sının benzer politikalar oluşturulduğu değil bu politikalara Batı'nın verdiği tepkiler benzetilmektedir. Batı tarafından Rusya'ya karşı ekonomik ve siyasi yaptırımlar, askeri önlemlerden kaçınma, çatışan tarafları diplomasi yoluyla buluşturma gibi politikalar takip edilmektedir. Ukrayna ise yalnız başına sınırlı bir güce sahip bir ülke olarak NATO'ya katılma ve askeri kapasitesini artırmaya çalışmaktadır. Fakat bu politikalar Rusya'nın yayılmacılığına karşı etkisiz kalmaktadır. Bu durum, devletlerarasında 2. Dünya Savaşı öncesindeki benzer bir sorun birikimine neden olmaktadır. Sorunların birikmesi ilerleyen süreçte çok daha büyük uluslararası krizlere neden olabilir.

Tablo 1

Güvenlik Yöntemleri Sınıflandırması

	Saldırgan Yöntemler	Savunmacı Yöntemler
Davranışsal Yöntemler	Güç biriktirmek, güç inşa etmek, yayılmak, fetih, müdahale	Yatıştırma, uzlaşma, uyum sağlama, angaje olma
Geniş Güvenlik Yöntemleri	Önleme, korunma, erken vurma, ileri konuşlanma	Sınırlama, mevzilenme, çevreleme, erteleme
Klasik İlişki Yöntemleri	Maliyeti başkasının sırtına yükleme, beleşçilik	Dengeleme, peşine takılma
Diplomatik Yöntemler	Zorlama	Caydırma
Barış Yöntemleri	Barışa Zorlama, barış inşa etme	Barış koruma
İttifaklar	İttifak kurma	İttifak ilişkisi bozma
Silahlanma Yöntemleri	Silahlanma, silahlanma yarışı	Silahsızlanma

Kaynak: (Yalçın, Ulusal Güvenlik Stratejisi, 2017, s. 200)

3. 2. Rusya'nın Askeri Müdahalesi Öncesinde Gürcistan

Rusya ve Gürcistan ilişkileri tarihsel süreç içerisinde çekişmeli bir şekilde gerçekleşmiştir. Gürcistan, Rusya için güney kanadındaki bir ön güvenlik bölgesi olmuştur. Rusya alandaki hâkimiyetini uzun müddet devam ettirmiştir. Sovyetler'in dağılmasından sonra bağımsızlığını elde eden Gürcistan ile Rusya ilişkileri sınır çatışmalarının ve etnik sorunların olduğu bir bölge olmuştur. Gürcistan'ın Batı kanadına

yakınlaşması iki ülke arasında askeri müdahaleleri de içeren bir kutuplaşmaya sebebiyet vermiştir.

3. 2. 1. Gürcistan'ın Siyasi, Ekonomik ve Sosyal Yapısı

Ülkenin yüzölçümü 69.700 km kare olup, nüfusu 4.926.087'dir (CIA, 2018). Başkenti Tiflis olan ülkenin, dini kimlikleri oldukça çeşitlidir. Gürcistan nüfusunun %65'i Gürcü Ortodoks, %11'i Müslüman, %10'u Rus Ortodoks, %8'i Ermeni Ortodokslardan oluşmaktadır (Yalçınkaya, 2006, s. 81). Gürcistan'ın Rusya ile olan sınırları boydan boya Büyük Kafkaslar ile kaplanmıştır. Ülke topraklarının önemli bir bölümünü bu dağlar meydana getirmektedir. Dağlardaki buzullardan beslenen akarsular aşağıya doğru birleşerek nehirleri oluşturur, bu nehirlerin çoğu Karadeniz'e akmaktadır (Yalçınkaya, 2006, s. 81). Güneyde ise Küçük Kafkaslar yer almaktadır. Bölgenin alt kısmında bir kısmı Karadeniz sahilinde olmak üzere tarıma elverişli ovalar vardır. Bu alanlarda birçok tarım üretimi ile büyük ve küçükbaş hayvan, ipekböcekçiliği ve arıcılık yapılmaktadır.

Gürcistan'ın ekonomik yapısı şu şekilde anlatılmaktadır (Yalçınkaya, 2006, s. 82):

“Büyük Kafkasların engeli ile kuzeyden gelecek soğuk hava ikliminden korunan ülke daha çok Karadeniz'den gelen sıcak hava sayesinde ılıman bir iklime sahip olup sahil kesimlerde turuncgiller, çay ve üzüm yaygın olarak yetiştirilirken sahilden uzak bölgelerde ise tahıl, pamuk, pirinç gibi ürünler yetiştirilir. Aynı zamanda bir sanayi ülkesi olan Gürcistan'da tarıma dayalı sanayi de gelişmiş olup, Gürcistan şarapları SSCB döneminde son derece önemli idi. Belirli bir maden kaynağına da sahip olan ülkede, makine, otomobil ve tekstil üretimi yapılmaktadır.”

Gürcistan, Güney Kafkasya cumhuriyetleri içerisinde etnik köken ve siyasi yapı açısından oldukça sorunlu bir devlettir. Gürcistan'ın sınırlarında bulunan ülkeler, Türkiye, Ermenistan, Azerbaycan ve Rusya'dır. Karadeniz'e sahili olan ülkenin jeopolitik konumu burada bulunan limanlar sayesinde bir derece daha önemli hale gelmektedir. Sovyet dönemindeki Rusça adı *Gruzinskaya Sovyetskaya Sotsialistiçeskaya Respublika* idi. Birçok sorunları olan bu bölgelerdeki çatışmalar, her

fırsatta Gürcistan'ın da iç ve dış siyasetini etkilemektedir. “Gürcistan Cumhuriyeti kapsamında, Türkiye sınırında bulunan Acarya Özerk Cumhuriyeti, RF sınırında yer alan Abhazya Özerk Cumhuriyeti ve yine Rusya'ya ait Kuzey Osetya sınırında olan Güney Osetye Özerk Bölgesi bulunmaktadır” (Yalçınkaya, 2006, s. 82).

1922 yılında Osetlerin yaşadığı bölge Kuzey Osetya ve Güney Osetya olarak ikiye ayrılmıştır. Güney bölgesi “Güney Osetya Özerk Bölgesi” özerkliğe sahip olmakla birlikte Gürcistan sınırlarında kabul edilmiştir.

Gürcistan siyasi tarihinin Sovyetlerle ilişkilerinin başlangıcına bakıldığında (Yalçınkaya, 2006, s. 83):

“20. yüzyıl başında gelişen milliyetçi hareketler Gürcü milliyetçiliğini de etkilemiş ve Rusya'da yaşanan meşrutiyet aşamalarında Gürcü yöneticileri ve halkı önemli siyasi deneyim kazanmıştır. 1917 İhtilali ile birlikte Çarlık ve Bolşevik güçlerinin çatışma dönemlerinde bölgede yaşanan boşluktan istifade edilerek Azerbaycan ve Ermenistan'da olduğu gibi Gürcistan'da da bağımsızlık yönünde hareketler yaşanmıştır. Önce bu iki devletle birlikte Transkafkasya Federal Cumhuriyeti oluşturulmuş daha sonra bu devlet dağılmış ve Gürcistan 26 Mayıs 1918'de bağımsızlığını ilan etmiştir. Ancak Kızılordu'nun bölgeyi istilasını ile birlikte 1921'de bu devletin bağımsızlığı sona ermiş ve Moskova'ya bağlı bir yönetim kurulmuştur. 1922'de ise Gürcistan SSC 1936 yılına kadar sürecek olan Transkafkasya Sovyet Federe Sosyalist Cumhuriyeti'ne katıldı. 1936 Anayasası ile birlikte SSCB'yi oluşturan ayrı bir cumhuriyet haline geldi.”

1990'lara yaklaşıldığında, SSCB'nin yıkılma dönemine girmesi ile birlikte, Sovyetler Birliği içindeki cumhuriyetler bağımsızlıklarını ilan ederken, daha küçük etnik gruplar için oluşturulan özerk bölgeler de kaçınılmaz olarak mikro milliyetçilik hareketlerinden bestelenerek, bağımsızlık kazanmaya çalışmıştır. (Oğurlu, 2010, s. 102).

3. 2. 2. Gürcistan'ın Bağımsızlığını Kazanması

Gürcistan, ulusal bağımsızlığı diğer ulus devletler gibi bağımsızlık savaşı sonrası kazanmış bir ülke değildir. SSCB'den ayrılan diğer ülkeler gibi Soğuk Savaş'ın bitimiyle bağımsız bir devlet olarak ortaya çıkmıştır. SSCB üst kimliği altında ülkenin

içindeki etnik ve dini temelli gruplar göreceli de olsa istikrarlı bir dönem içinde yaşamıştır. SSCB, Gürcistan gibi devletlere kurumsallaşmış bir yapı bırakmamıştır. Bunun sonucunda SSCB'nin dağılmasıyla birlikte çok çeşitli olan etnik, dini ve sosyal gruplar arasında çatışmalar yaşanmaya başlamıştır. Gürcistan, toprak bakımından küçük bir ülke olmasına rağmen Gürcülerin yanında Azeri, Oset, Abhaz, Ermeni ve Rus halklarının yaşadığı bir ülkedir. Bunlar arasında özellikle Gürcüler, Abhazlar ve Osetler uzun yıllar kendi bölgelerinde din, dil, etnik farklılıklara dayalı bir kimlik ve grup bilincini devam ettirdiler. Sovyetler Birliği döneminde ve günümüzde Gürcistan içerisinde ayrı bölgeler olarak yer alan Abhazya ve Osetya'nın bu etnik farklılık ve ayrı ulusal kimlik bilincine dayalı olarak Gürcistan'dan bağımsızlık, bunun gerçekleşmediği bir durumda da bağımsızlığa kadar mümkün olan en ileri düzeyde siyasi ve idari serbestlik arayışları olmuştur. Bu sorun, ülke gündemini meşgul eden temel meselelerin başında gelmektedir (Öztürk, 2009, s. 10). Rusya, kendi siyasi ve iktisadi çıkarları için farklı yerlerdeki etnik sorunları ve çatışmaları kullanmaktan geri durmamıştır. Rusya'nın bu politikası bölgenin istikrarı ve kalkınması önünde son derece olumsuz bir etken olarak varlığını sürdürmektedir (Oğurlu, 2010, s. 102).

Sovyetler Birliği ile ABD arasındaki Soğuk Savaş sürerken her iki süper güç de küresel çapta olabildiğince nüfuzlarını artırma amacındaydı. Bu yüzden iki süper güç güçlerini direk birbirlerine karşı değil farklı coğrafyalarda çeşitli ülkeler üzerinden yürüttükleri savaşlar ile mücadeleye devam etmekteydi. Bu dönem de Gürcistan SSCB'ye bağlı olan bir cumhuriyetti. Diğer SSCB Cumhuriyetleri gibi ülkede Rus hâkimiyeti oldukça belirgindi. Fakat SSCB'ye karşı Gürcistan'ın tavrı tamamen kontrol altında olma durumu değildi ve Rus hâkimiyetine karşı ülkede karşıtlık vardı (Eroğuz, 2016, s. 55).

SSCB'nin dağılmasıyla birlikte Gürcistan bağımsızlığını ilan etti. Bu durumda ülkede iç karışıklıklar çıkmaya başladı. Özellikle Güney Osetya ve Abhazya bölgesinde yaşayan halklar bağımsız olmak istiyordu. Bu iki bölge ayrı bir cumhuriyet olarak özerk statüye sahip olsalar da Gürcistan'a bağlıydılar. Gürcistan 1990 yılında Güney Osetya'nın özerklik statüsünü iptal etmiştir. 1991 yılında Gürcistan Ordu'sunun Güney Osetya'nın başkenti Tskhinvali'ye girmesiyle iç savaş başlamıştır (Eroğuz, 2016, s. 73).

İlerleyen süreçte savaşımlar arasında kesin bir sonuç çıkmamıştır. 1992 yılında Rusya'nın arabuluculuğuyla Soçi'de taraflar anlaşma imzalamıştır (Avcı, 2016, s. 73). Bölgeye Rus, Gürcü ve Osetlerden oluşan bir barış gücü konuşlanmıştır. Tskhinvali ayrılıkçıların elinde Gürcistan'a yakın yerleşim yerleri ise Gürcistan'da kalmıştır. Rusya'nın baskıları üzerine 1993 yılında Sovyetler sonrası işbirliği örgütü olan BDT'ye üye olmuştur. Rusya, Batı yanlısı politikalar oluşturma girişimlerinde bulunan Gürcistan yerine ayrılıkçı hareketleri desteklemiştir.

3. 2. 3. Gürcistan Kadife Devrimi

2000'li yılların başına kadar bölgede göreceli bir istikrar süreci yaşanmıştır. Fakat Rusya bölgede etki alanını artırmak için o çevrede yaşayan halka Rus vatandaşlığı vermiştir. Bu süreçte 2001'de Güney Osetya'daki cumhurbaşkanlığı seçimlerinde Rusya'nın desteklediği bir Rus vatandaşı Eduard Kokoity seçimlerde galip gelmiştir (Herpen, 2014, s. 648). Halk tarafından gerçekleştirilen gösteriler ve bunun sonucunda çıkan olaylarla birlikte 23 Kasım 2003'te Gürcistan'da iktidarda bulunan Eduard Şevardnadze yönetimden çekilmiştir. Uzun süren bir süreçten sonra iktidarını kaybetmesi Kadife Devrimi olarak adlandırılmıştır. Gürcü muhalefetinin parlamentoya güllerle geldiği bu olaylar Gül Devrimi olarak da adlandırılmıştır. Şevardnadze'den sonra 2004 yılında yapılan seçimler sonunda Mikhail Saakaşvili başkanlığa gelmiştir. Saakaşvili 'kaybedilen toprakları' geri alacağını vaat etmiş ve Rus barış güçlerinin Güney Osetya ve Abhazya'dan çekilmesine yönelik açıklamalar yapmıştır. (Avcı, 2016, s. 74). Saakaşvili hükümete geldiği günden itibaren Rusya'nın Gürcistan üzerindeki etkisinden rahatsız olduğunu dile getirmiştir. Rusya etki alanından çıkıp Batı'ya yaklaşmak bir savaşa neden olacaksa bile bu riski göze alınabilir olarak görmüştür. Saakaşvili'nin en büyük siyasi hedefi, ülkenin dış politikasını kesin bir şekilde Batı'ya yöneltmektir. Ülkede bulunan Rus baskısını olabildiğince azaltmak isteyen Saakaşvili, ABD, NATO ve AB ile yaklaşmıştır. 2008 yılında yapılan görüşmelerde ABD, Gürcistan'ın NATO'ya dâhil edilmesini desteklerken, AB ülkeleri, Rusya ile olan enerji ilişkilerinin zedeleneceğini ve bu duruma hazırlıksız olduklarını belirterek Gürcistan'ın NATO'ya katılmasını ertelemişlerdir. ABD ve AB bölgeye olan bakış açısının başlangıçta iki önemli sebebi vardır. Birincisi bölgenin mevcut enerji kaynaklarına

alternatif oluşturabilecek Hazar Denizi Havzası'na yakınlığı ve bu bölgede Avrupa enerji hattına transit yola sahip olmasıdır. İkincisi ise Rusya'ya olan yakınlık nedeniyle muhtemel tehdit unsurlarına karşı güvenlik tedbirlerinin alınmasına uygun coğrafi şartları sağlamasıdır. Bunlara ek olarak 11 Eylül 2011 terör saldırıları, ABD dış politikasında bölgenin önemini bir kat daha artırmıştır. Bölgeden kaynaklanabilecek terör faaliyetlerini, önleyici savaş prensibine göre bertaraf etmeyi hedefleyen ABD, Kafkasya'daki transit terör geçişlerini engellemek istemiştir. Bu yüzden 2003 yılında ABD ile Gürcistan arasında Askeri İşbirliği Anlaşması imzalanmıştır (Eroğuz, 2016, s. 58). Anlaşmaya göre, ABD askerleri Gürcistan topraklarında özel bir statüye sahip olmuştur. Ayrıca ABD terörle mücadele kapsamında bölgede askeri faaliyetlerde bulunma hakkı elde etmiştir. Gürcistan ile ABD'nin dolayısıyla NATO'nun ileri derecede yakınlaşması Rusya tarafından ciddi bir tehdit olarak algılanmıştır.

3. 2. 4. 2008 Rus Askeri Müdahalesi

Gürcistan ile Rusya arasındaki gerilim, Rusya'nın Kafkasya'da hâkimiyetini daraltan ABD hamleleri nedeniyle kademeli olarak kötüleşmeye başlamıştır. Bu durum küçük çatışmalarla alevlenerek, askeri müdahale boyuta giden sürecin başlangıcını oluşturmuştur. 2006 yılında Gürcistan, Güney Osetya'da bulunan Rus askerlerinden vize talep etmiştir. Ayrıca 4 Rus Askerini ajanlıkla suçlamıştır. Rusya, buna karşılık olarak Gürcistan'dan büyükelçisini çekmiş ve ekonomik ambargo uygulamaya başlamıştır. Ayrıca hava, deniz ve kara alanlarından geçişler durdurulmuştur (Bişkin, 2010, s. 111). 2007 yılında Rusya, Gürcistan topraklarında bulunan Rus kuvvetlerini geri çekmiş fakat Güney Osetya ve Abhazya'daki barış kuvvetlerini bölgede konuşlandırmaya devam etmiştir.

2008 yılına gelindiğinde de sınırda küçük çaplı çatışmalar artmaya başlamıştır. Rusya bölgedeki hareketliği değerlendirerek, çıkabilecek büyük bir çatışmaya karşı hazırlanmaya başlamıştır. Rusya'nın askeri hazırlıkları; çatışma çıkmadan önce Rus kaynaklı sunucuların Gürcü hükümeti web sitelerini kilitlemesi, Büyük Kavkaz-2008 Askeri Tatbikatı'nın Gürcü sınırında gerçekleştirilmesi, Tskhinvali'den insanların göç ettirilmesi, önemli Rus kanallarından 50 gazetecinin Tskhinvali'de iki gün önceden gelmiş olması, "Cossacks" birliklerinin aktif hazırlanmış olması, Rus birliklerinin

Güney Osetya'ya girmiş olması olarak tespit edilmiştir (Avcı, 2016, s. 76). Sürekli artan gerilim sonucunda Gürcistan ordusu Güney Osetya'nın başkenti Tskhinvali'ye saldırı düzenlemiştir. Saldırının başlangıcında Tskhinvali ve Güney Osetya'nın büyük bölümü kontrol altına alınmıştır. Gürcistan saldırının sebebini ayrılıkçı güçlerin sivillere karşı yaptığı saldırılar olarak göstermiştir. Rusya ise saldırıları kınamış bölgede yaşayan Rus vatandaşlarının güvenliklerinin tehlikede olduğunu belirtmiştir. Rusya vatandaşlarını koruma hakkının bir sonucu olarak Gürcistan'a karşı hava saldırısına başlamıştır. Tüm askeri, siyasi ve ekonomik gücüyle saldıran Rusya, mutlak bir zafer almıştır. Bunun karşısında Gürcü kuvvetleri çekilmiştir. Fakat Rusya saldırı faaliyetlerine devam etmiştir. Rusya kazanmasına rağmen uzun süre alanda hâkimiyetini sürdürmüştür. Kendi vatandaşlarını koruma sebebiyle girdiği çatışmada, ölçülülük, orantılılık, zamanlama gibi temel uluslararası ilkeler ihlal edilmiştir. Fransa Cumhurbaşkanı'nın müdahil olmasıyla çatışma son bulmuştur. Ateşkes altı maddelik bir sonuçla karara bağlanmıştır. Bu altı madde şunlardır (Özertem, 2008, s. 68):

1. Tüm tarafların güç kullanmaması,
2. Düşmanlıkların hemen sona erdirilmesi,
3. İnsani yardım ulaştırılması,
4. Gürcistan birliklerinin eski bölgesine çekilmesi, Rus birliklerinin Rusya sınırlarına dönmeleri,
5. Bölgede geçici güvenlik tedbirlerinin alınması
6. Uluslararası toplumun bölgedeki güvenlik ve istikrarın sağlanması için girişimlerde bulunması kararları alınmıştır.

Fakat ateşkes karşılıklı olarak bozulmuştur. 16 Ağustos 2008'de Rusya, Fransa'nın önerisini kabul etmiş ve çatışmayı durdurmuştur. Bu durumdan sonra Güney Osetya ve Abhazya'yı bağımsız iki devlet olarak tanımıştır (Eroğuz, 2016, s. 62). Rusya'nın tanıma girişimi, uluslararası toplum tarafından karşılık bulmamıştır. Gürcistan 15 Ağustos 2018 tarihinde BDT'den ayrılmıştır.

Rusya, Saakaşvili hükümetinin ABD ve NATO yanlısı politikalarıyla ilerleyen süreçte yeni sorunlara sebep olacağını tahmin etmekteydi. Rusya oluşturduğu güvenli bölgelerden askerlerini Tiflis'e yönlendirdi. Tiflis'i sararak ekonomik olarak

Saakaşvili'yi zor duruma sokmak istedi. Bu sayede Saakaşvili'ye karşı halkı ayaklandırmak hedeflenmişti. Fakat çeşitli ülke liderlerinin Tiflis'e giderek destek ziyaretlerinde bulunması, Rusya'nın planından vazgeçmesine neden oldu. Sonuç olarak Saakaşvili başkanlık koltuğunda kalırken Rusya, AB gözlemcilerinin güvenli bölgelere gelmesini ve askerlerini buradan çekmeye razı oldu.

3. 2. 5. Askeri Müdahale Sonrası Gürcistan'ın Durumu

2008 yılında yapılan Rus-Gürcü çatışması kısa sürede etkileri uzun vadeye yayılan büyük sonuçları olmuştur. Bölgesel ve küresel güçlerin siyasi ve ekonomik politikalarında değişikliklere sebep olmuştur. Yüzlerce asker ve sivil hayatını kaybederken on binlerce kişi yer değiştirmek zorunda kaldı. Devletlerin açıklamalarına göre Güney Osetya'da toplam 1500-2000 arasında insan öldüğü tahmin edilmektedir (Alptekin, 2014, s. 6). Rusya'nın 162 sivil vatandaşı, 62 askeri öldü ve 283 vatandaşı yaralandı. Gürcistan'ın ise 188 sivil vatandaşı, 168 askeri hayatını kaybetti. Dünya Bankası verilerine göre Gürcistan ekonomisinin direkt etkilendiğini gözlemlenmektedir. Ekonomik büyüme seviyesi % 9'dan % 3,5'a kadar düşmüştür (Alptekin, 2014, s. 7). Rusya bu savaştan birçok yönden avantajlı çıkmıştır. Küresel ölçekte SSCB'nin yıkılmasından sonra varlığını tekrar hissettirmeye başlamıştır. Rusya, yakın çevresindeki gelişmelerde diğer bölgesel ve küresel aktörlerden daha etkili sonuçlar alabileceğini göstermiş, ilerleyen süreçte küresel ve bölgesel düzlemde daha fazla rol talep edeceğini göstermiştir. Gürcistan açısından değerlendirildiğinde savaştan sonra topraklarının yaklaşık beşte birini kaybetmiş etnik ve siyasi istikrarsızlıkların sürekli hale geleceği bir ülke konumuna gelmiştir. Ayrıca Gürcistan ordusunun savaşma kabiliyetinin düşüklüğü ortaya çıkmıştır. Rusya'nın Gürcistan müdahalesi, gelecek yıllarda nispeten Rusya tarafından tavır takınan yöneticilerin göreve gelmesine sebep olmuştur. Rusya ile daha fazla gerilim istenmemesi nedeniyle Gürcistanlı seçmenler 2012'de Rusya'ya karşı uzlaşmacı, Gürcistan Rüya Partisi'ni yönetime getirmiştir (Dunn & Bobick, 2014, s. 409). Savaş sonunda bölgede yaşayan halkın direkt olarak etkilendiği hususlar İnsan Hakları İzleme Örgütü tarafından açıklanmıştır. Buna göre, Rusya'nın da Gürcistan'ın da insan hakları ihlalleri yaptığı bildirilmiştir. Gürcistan'ın Güney Osetya'da askeri gücünü gelişigüzel ve orantısız kullanarak sivillerin ölümüne

yol açtığını, Rusya'nın ise Gürcistan'dan sonra Güney Osetya'da ve Gori'de orantısız güç kullandığını, çatışma bölgelerinden kaçmaya çalışan sivillerin konvoyunu hedef aldığı ifade edilmiştir (Alptekin, 2014, s. 7).



ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

4. UKRAYNA VE GÜRCİSTAN'IN ULUSAL GÜVENLİK STRATEJİLERİ

Ukrayna ve Gürcistan'ın ulusal güvenlik strateji belgeleri ele alınacaktır. Belgeler güvenlik kavramsallaştırması başta olmak üzere güvenlik tehditleri ve güvenlik yöntemleri bakımından analiz edilecektir. İki ülkenin ortak tehdit olarak gördüğü Rusya ve bu tehdide karşı uyguladığı güvenlik yöntemleri olan ittifaka katılma, askeri ve siyasi reform süreçleri değerlendirilecektir. Bu bağlamda stratejilerin hem küresel aktörler ile hem de birbirleriyle bir karşılaştırılması yapılacaktır. Sıralama olarak öncelikle Ukrayna seçilmiştir. Ukrayna stratejik önemi ve güç bakımından Gürcistan'a göre daha ön planda olduğu için ilk olarak tercih edilmiştir.

4. 1. Ukrayna Ulusal Güvenlik Strateji Belgesi (2015)

Ukrayna ulusal güvenlik strateji belgesi üç temel bölümden oluşmaktadır. Bunlardan ilkinde geliştirilen stratejinin nihai olarak ulaşmak istediği amaçlar belirtilmiştir. İkinci bölümde ulusal güvenliğe yönelik tehditler son bölümde ise ulusal güvenlik politikasının öncelikleri bölümüne yer verilmiştir. Son bölüm diğer belgelerde olduğu gibi ulusal güvenlik yöntemleri kapsamında değerlendirmeye alınmıştır. Ayrıca belgenin daha iyi anlaşılması için ilk hüküm ve sonuç bölümlerinden istifade edilmiştir. Bahsedilen bölümlerde geçen ifadeler stratejinin bütünselliğini koruması için analizlerde yer bulmuştur. Bu belgeye ek olarak bu belgeden alıntılar yapılarak geliştirilen ve 2016 yılında yayınlanan Beyaz Kitap, Ukrayna'nın Askeri Kuvvetleri Belgesi'nden de yararlanılmıştır. Stratejinin analizinde öncelikle belgenin güvenlik kavramsallaştırması, teorik arka planı ve stratejik zihniyeti anlatılacak ardından strateji analiz edilecektir.

4. 1. 1. Geniş ve Somut Güvenlik Kavramsallaştırması

Ukrayna Ulusal Güvenlik Strateji Belgesi'nin güvenlik kavramını nasıl ele aldığı incelenecektir. Belgeyi analiz ederken en önemli noktalardan biri belgenin uluslararası sistemi nasıl okuduğunu kavramaktır. Bu sayede güvenlik belgesini yazan ülkenin, uluslararası sistemde kendini nasıl konumlandığı ortaya çıkar. Ayrıca bu

bölümde belgeyi yazan kişilerin hangi şartlar sağlandığında ülkenin güvenli olacağına kanaat getirdiklerine değinilecektir (Yalçın, 2017, s. 53). Güvenlik kavramsallaştırması, ulusal güvenlik stratejisini en azından prensipte, doğrudan belirlemesi gerektiğinden, belgelerin üzerinde kurucu bir etkiye sahip olacaktır (Yalçın, 2017, s. 56).

Stratejide en çok vurgulanan noktalardan biri Ukrayna'nın egemenlik ve toprak bütünlüğünün korunmasıdır. Çünkü RF tarafından bu iki önemli hakkın ihlal edildiği belirtilmektedir. Somut güvenlik kavramsallaştırmalarında karşılaştığımız hedef ve tehditlerin netliği bu belgede RF'nun saldırganlığı ile karşımıza çıkmaktadır. Bu durumdan kurtuluş çaresi olarak Batı kurumlarıyla işbirliği ve ittifak kurma seçilmiştir. Belge, bahsedilen hedeflerde oldukça somut ifadelerde bulunmuştur. Buna karşın belge güvenlik tehditleri ve yöntemleri bakımından geniş bir bakış açısıyla ele alınmıştır. Ekonomi, enerji, çevre güvenliğinden Ukrayna kimliğinin korunmasına kadar çeşitli tehditler belirtilmiş, güvenlik yöntemleri açısından ittifaka katılma, işbirliği, askeri ve siyasi reform yapılması belirtilmiştir. 2000-2015 yılları arasında yazılan Birleşmiş Milletler Güvenlik Kurulu (BMGK) belgelerinin, büyük çoğunluğu gibi (Yalçın, 2017, s. 58), güvenliği geniş anlamda tanımlanmaktadır. Ukrayna'nın ulusal güvenlik belgesi incelendiğinden ülkelerin ortaya çıkmış olan ulusal güvenlik belgelerinden somutluk bakımından ayrıldığı fakat genişlik bakımından benzediği gözlemlenmektedir (Tablo 2).

Ukrayna stratejisinin aksine olan dar güvenlik tanımlamasının zayıf yönü, eğer doğru tehdide odaklanılmazsa gerçek tehditler görmezden gelinebilir. Bu durumda tehditlere karşı uygun önleme tedbirleri alınamaz ve sonuç olarak ülkenin güvenliği sağlanamaz. Ters yönden düşünüldüğünde ise geniş güvenlik tanımlamaları güvenliği soyutlaştırır. Güvenlik soyutlaştıkça asıl güvenlik gündeminden uzaklaşılabilir (Yalçın, 2017, s. 62). Ukrayna'nın belgesinin darlık genişlik bakımından dengeli bir konumda yer aldığı söylenebilir. Fakat netice itibarıyla bir tespit yapıldığında belgenin güvenlik tehdit ve yöntemleri açısından geniş ve somut olduğu belirtilebilir. Çünkü tehdit olarak birçok madde sayılmış olsa bile tüm tehdit unsurlarını etkileyen ve ana tehdit olan RF'nun, ulusal bağımsızlık ve toprak bütünlüğüne verdiği zarardan kaynaklanan istikrarsızlıktır.

Tablo 2

BMGK Üyelerinin Güvenlik Kavramsallaştırması

	Kapsam	Biçim	Stratejik Zihniyet	Teorik Çerçeve
ABD 2010	Geniş	Somut	İzolasyonculuk	Reelpolitik
İngiltere 2010	Geniş	Soyut	Güvenlik Öncelikli	Reelpolitik
Fransa 2013	Geniş	Soyut	Liberal Değerler ve Kurumsal Araçlar	Reelpolitik
Rusya 2009	Çok Geniş	Soyut	Otorite İnşası	Karamsar Tasvir, İyimser Beklenti
Çin 2015	Dar	Soyut	Kapasite İnşası	Reelpolitik

Kaynak: (Yalçın, Ulusal Güvenlik Stratejisi, 2017, s. 66)

4. 1. 2. Stratejik Zihniyet ve Teorik Arka Plan

Ulusal güvenlik strateji belgeleri hazırlanırken belgeyi hazırlayan zihniyet, hangi teoriye dayanacağı kaygısını gündeme getirmemektedir. Fakat hazırlayanların politik tercihleri veya uluslararası alandaki gelişmeleri algılamaları stratejik zihniyet ve teorik çerçeveleri, üstü kapalı da olsa bilgi sunar.

Belgedeki güvenlik kavramsallaştırmasının arkasında olan mantık araştırılırken iki kıstas öncelikli olacaktır. Bunlar teorik çerçeve ve stratejik zihniyettir. Teorik çerçeve belgeyi hazırlayan ülkenin uluslararası güvenlik şartlarını nasıl gördüğünü, stratejik zihniyet ise ulusal güvenlik için nihai hedefin ne olduğunu belirtir. Örneğin

demokratik yönetimlerin uluslararası güvenliğe katkı sağladığını düşünen liberal perspektiften yazılmış bir belge, içerik olarak demokratik yönetimlerin üzerinde duracak demokrasi ve güvenlik arasında güçlü bir bağ kuracaktır. Bu yolla demokrasinin yaygınlaştırılmasını güvenlik öncelikleri arasına alacaktır. Reelpolitik çerçeveden yazılan bir belge ise daha çok ülkelerin yönetim sistemlerini olduğu gibi kabul ederek demokratik olsa da olmasa da bahsi geçen ülkeden somut bir tehdit olup olmadığına odaklanacaktır.

Ukrayna strateji belgesi devletin güvenlik ve kamu yönetimi bakımından çok kötü bir durumda olduğunu açık bir şekilde dile getirmektedir. Topraklarında yabancı bir devletin askerleri olan, ordusunun ve siyasi kurumlarının bu durumu tersine çevirmekten yoksun olduğu belirtilmektedir. Ayrıca Rusya bu durumdan sorumlu olan tek ülke olarak ele alınmaktadır. Rusya'yı tek başına dengeleme gücü olmayan Ukrayna, ittifak kurma yöntemini benimsemeye çalışmaktadır. Buradan hareketle gerçekçi bir yaklaşımla, güvenlik çevresi analizi yapıldığı ayrıca kendi güç ve yeterliliğindeki zafiyetleri net bir şekilde belirtmesi nedeniyle belgenin reelpolitik bir zihniyet tarafından kaleme alındığı söylenebilir.

Rusya'nın Kırım'ı ilhak etmesi ardından Donetsk ve Luhansk bölgelerinde ayrılıkçı faaliyetleri destekleyerek bu bölgede oluşan cumhuriyetleri tanınması, Ukrayna'da yüzyıllardır Batı ile Rusya arasında kalmışlığı sonlandırmıştır. Bağımsızlığın kazanılmasından itibaren izlenen denge politikası terk edilmiştir. Ukrayna, gelecek vizyonunda tamamen Batı'ya yönelmiştir. Ukrayna strateji belgesinde her fırsatta Batı norm, kurum ve askeri yapılarına vurgu yapılmıştır. Batı kurumlar ile Ukrayna kurumları arasında hızlı bir uyum sürecinin geliştirilmesi hedeflenmiştir. Ukrayna'nın güvenliğini sağlamak için Batı kurumları ile kurduğu hayati bağ belgenin yeni liberal kurumsalcı bir teorik çerçeveye sahip olmasına sebep olmuştur.

4. 1. 3. Stratejinin Hedefleri

Ukrayna 2015 yılında yayınladığı ulusal güvenlik stratejisinde temel olarak hedeflerini belirtmiştir. Bu hedeflerin en önemlileri, Ukrayna'nın egemenliği, toprak bütünlüğünü tehdit eden unsurları en aza indirmek ve Ukrayna'nın Avrupalı geleceğini

korumaktır. Bu iki hedeften belgenin hazırlanmasında temel alınan öncelikleri tespit etmemiz kolaylaşmaktadır. Toprak bütünlüğü ve egemenliğe olan tehditlerin en aza indirilmesi demek aynı zamanda toprak bütünlüğü ve egemenliğin zedelendiğini göstermektedir. Oysa çoğu ülke ulusal güvenlik strateji belgesinde bu hususu âdet yerini bulsun diye bahsetmektedir. Çünkü son yıllarda ülkeler, ulusal egemenliklerine karşı bir tehdit görmezken daha çok uluslararası terörizm, siber güvenlik ve çevre güvenliği gibi meseleler üzerine yoğunlaşmaktadır. Yani netice itibarıyla egemenlik ve toprak bütünlüğünü tehdit altında hissetmemektedir. Ukrayna'nın ise yakın geçmişte devlet olmanın uluslararası hukukta tanıdığı, egemenlik ve toprak bütünlüğü ilkelerinin çiğnendiği anlaşılmaktadır. Bu nedenle Ukrayna'nın devlet olma fonksiyonu zarar görmektedir. Uluslararası sistemin içinde aktör olup olmadığı bir tartışma konusuna dönüşmektedir.

4. 1. 4. Ulusal Güvenlik Tehditleri

Bu belge, Gürcistan belgesinde değinebileceği gibi ulusal güvenliğe asıl tehdidin Rusya olduğu belirtilmektedir. Bu durum belge içinde geçen çevre güvenliği ve enerji güvenliği gibi temelde askeri güvenlikle ilgisi olmayan başlıklarda dahi ortaya çıkmaktadır. Örneğin çevre güvenliği başlığı altında iklim değişikliği gibi küresel sorunlardan bahsedildikten sonra Rusya'nın işgal* ettiği alanlarda çevreye verdiği zararlardan ve bölgeye verilen zararın etkisinin uzun yıllar devam edeceğinin altı çizilmektedir. Buradan hareketle belgede sıralanan güvenlik tehditleri sayısının fazla olduğunu ancak bu tehditlerin ele alınış bakımından Rusya'nın oluşturduğu egemenlik ve toprak bütünlüğü tehdidine odaklandığını söyleyebiliriz.

Ulusal güvenlik çevresi analiz edilirken küresel aktörlerin politikaları, Ukrayna'nın var olan durumdan en hızlı şekilde kurtulması açısından ele alınmıştır. Bu durumda AB, NATO ve ABD dost kampta konumlandırılırken, Rusya düşman sınıflandırması altındadır. Fakat Ukrayna'nın konumu itibarıyla Rusya açısından öncelikli güvenlik bölgesi olduğu ayrıca Rusya'nın güneydeki denizlere inmek için önemli olduğundan bahsedilmemiştir. Bu bakımdan değerlendirildiğinde Ukrayna'nın

*Çalışmanın bütününde Rusya'nın saldırgan politikaları işgal değil askeri müdahale olarak ifade edilmiştir. Ancak stratejilerin orijinalinde geçen işgal ifadesi aslına bağlı kalınarak ele alınmıştır.

NATO'ya girme girişimi Rusya için ciddi bir güvenlik tehdidi oluşturmaktadır. Ukrayna ise bu konuya bağımsızlık ve egemenlik hakkı prensibinden yaklaşarak Ukrayna'nın Batı'ya yaklaşmasının Rusya'ya bir tehdit olmadığını, asıl tehdit kaynağının Rusya olduğunu dile getirilmektedir. Buna ek olarak Ukrayna'nın Batı'ya uyum sağlamasının tüm küresel ve bölgesel aktörlere coğrafya olarak da Karadeniz Havzası ülkelerine barış ve istikrar getireceği savunulmaktadır.

Ulusal güvenlik tehditleri arasında İspanya örneğinde olduğu gibi diğer ülkelerin belgelerinde son yıllarda öne çıkan vatandaşların kimlikleri, aidiyetleri konusu da yer almıştır (Presidency of the Government of Spain, 2017). Gürcistan, Ermenistan, İspanya gibi iç çatışmaların olduğu ülkelerde ortaya çıkan bu tehdit, devletlerin ulus devlet inşasına, askeri ve milli eğitim politikalarına önem vermesi söylemine neden olmaktadır (Gevorkyan, 2007). Aslında bu durumun Sovyetler Birliği sonrasında bir anda bağımsız olan devletlerde vatandaş aidiyetinin sağlanması için uygun koşulların oluşmadığı ile açıklamak mümkündür. Sovyetler Birliği döneminde toplumsal aidiyet belli dönemlerde milli kimlikten ziyade sınıf kimliği üzerine inşa edilmekteydi (Asker, 2013, s. 87). Son yıllardaki belgelerde öne çıkan bir diğer tehdit ise enformasyon tehdididir. Aynı şekilde Ermenistan, Gürcistan ve İspanya belgelerinde bu durumun üstünde hassasiyetle durulmuştur. Çünkü Rusya'nın iletişim araçlarını ve medyayı etkin kullanarak gerçekleri çarpıttığı bu durumda halk üzerinde yıkıcı ve ayrıştırıcı etkisi olduğu belirtilmektedir.

- Toprak Bütünlüğü İhlali

Rusya'nın Ukrayna sınırları içinde yer alan Özerk Kırım Cumhuriyeti, Sivastopol şehrini işgali ve Donetsk ve Luhansk Oblast bölgesinde ayrılıkçı organizasyonları kontrol etmesi, devletin siyasi, ekonomik ve sosyal istikrarına zarar vermektedir (The National Defence and Security Council, s. 2). Ukrayna içinde bölgelerler arası bağlantılar kurulmasını engellemektedir. Birçok insanın hayatını kaybetmesine, yüzbinlerce insanın yerinden edilmesine ve insan haklarının ihlal edilmesine sebep olmaktadır. Kırım'ın yerli halkı olan Kırım Tatarlarının hakları, büyük bir tehdit altındadır. Ukrayna topraklarının, Rusya tarafından işgali, Ukrayna'nın egemenliğini tehdit eden diğer birçok tehdit unsuruna kaynaklık etmektedir. Devletin

uluslararası olarak tanınan sınırlarında temel fonksiyonlarının yerine getirilmesini engellemektedir (The National Defence and Security Council, s. 3).

- Rusya'nın Kırım ve Doğu Ukrayna'da Askeri Varlığı ve Ukrayna Sınırında Askeri Kuvvetlerini Güçlendirmesi

Rusya, işgal ettiği topraklarda, askeri birliklerini konuşlandırmakta, bu bölgede Rus Özel Kuvvetleri, Ukrayna'ya karşı sabotaj ve keşif faaliyetleri yapmaktadır. Bu duruma ek olarak Ukrayna'nın diğer bölgelerinde aşırı ve ayrılıkçı hareketleri provoke etmektedir. Ukrayna'nın sosyo-politik durumu istikrarsız hale getirilerek, Rus saldırganlığının kapsamının artırılması hedeflenmektedir. Rusya'nın Donetsk ve Luhansk Oblast bölgesindeki çatışmaya, silahlı kuvvetleriyle direkt olarak katılması ve ayrılıkçı hareketleri desteklemesi silahlı çatışmanın boyutunu artırırken aynı zamanda silahsız bir şekilde müzakerelerle sorunun çözülmesini engellemektedir. Rusya'nın Ukrayna'nın tüm doğu sınırında askeri kuvvetlerini biriktirmesi, Ukrayna'nın tehdit edilmesini şiddetlendirmektedir.

- Rusya'nın Ukrayna'ya Hibrit Savaş Açması

Ukrayna, Rusya tarafından siyasi, ekonomik ve askeri alanların araçlarının birlikte kullanıldığı ağır bir baskı altında tutulmaktadır. Rusya'nın stratejik hedefi, Ukrayna'nın Avrupa ile bütünleşmesini engellemek, askeri ve ekonomik kaynaklarını tüketmek, sosyo-politik düzenini bozmak, Ukrayna'yı Rusya güdümünde bir ülke haline getirmek ve Ukrayna Devleti'nin çökmesini tetiklemektir. Rusya tarafından izlenmekte olan bu siyaset, uluslararası düzende bir devletin diğer devlete uygulayabileceği en ağır politikalardan biridir.

- Ukrayna Güvenliğinin Uluslararası Garantör Yokluğu

Ukrayna, güvenliğini garanti altına alan herhangi bir kolektif güvenlik sisteminin üyesi değildir. Bu nedenle kendi güvenliğini yine kendisi sağlamak zorundadır. Mevcut uluslararası güvenlik ve uluslararası hukukta atıf yapılan BM Şartı ve 1975 Helsinki Nihai Senedi, Rus saldırganlığını Ukrayna'dan uzak tutmak için yeterli olmamıştır (The National Defence and Security Council, s. 4).

- Ayrılkçılık ve Terörizm

Rusya'nın Ukrayna topraklarında saldırgan girişimi, bu bölgelerde terörist faaliyetlerini ve ayrılkçı hareketlere kaynaklık etmektedir. Rusya bu gurupları iyi ekipmanlar ile donatmakta ve askeri eğitimler vermektedir. Bölge, Rusya tarafından yapılan planlamaya göre terörist bir organizasyondan, devlete benzeyen bir yapılanmaya dönüştürölerek teslim edilmeye çalışılmaktadır.

- Yolsuzluk ve Kamu Yönetiminin Etkisizliği

Yolsuzluğun büyük oranda yaygın olması, eski liderlerin halkın çıkarları için değil, kendi çıkarlarını öncelemesine sebep olmuştur. Kamu fonlarının kötü kullanımı, ulusal güvenliği tehdit edecek boyutlara ulaşmıştır. Devletin bir taraftan reformlar yaparken bir taraftan da çok yönlü dönüşümler içinden geçmesi, kamu kurumları arası faaliyetleri düzensizleştirdi. Adam kayırma ve yolsuzluk, kamu yönetiminin profesyonelleşmesini engellemiştir. Kamu kurumlarının zayıflaması, ülke içinde organize suçların işlenmesine uygun koşullar sağlamaktadır. Özellikle sınır ötesi suç gurupları Ukrayna'nın güvenliğini tehdit etmeye başlamıştır. Bu durumlar bütünüyle düşünüldüğünde Ukrayna'nın devlet sisteminde önemli sorunlar yaşadığı gözlemlenmektedir.

- Etkin Olmayan Ulusal Güvenlik Sistemi

Ukrayna'nın ulusal güvenlik sistemi, Rus saldırganlığına, direnç gösterememiştir (The National Defence and Security Council, s. 5). Bunun en büyük sebebi kamu otoritelerinin, güvenlik ve savunma birimlerin askeri tehditlere cevap üretebilecek karşı atağa hazır olmamasıydı. Buna ek olarak, kamu birimleri liderlerinin, profesyonellik seviyesinin düşük olması, uygun iletişim kanallarının yokluğu, alanın uzmanları ile yerel yönetim yöneticileri arasında koordinasyonun sağlanamaması yeni saldırı türlerinin bilinmemesi, birimler arası iletişimi sağlayan yasal çerçevenin yetersiz olması sayılabilir. Var olan durumda Ukrayna'nın ulusal güvenlik sistemi uygun şekilde yapılandırılmış değildir. Ordu fiziksel ve moral olarak çökmüş durumdadır. Sahip olduğu silahlar kullanılamaz haldedir. Ordunun lojistik kapasitesi, istihbarat ve karşı istihbarat servisi mevcut askeri çatışmada kullanılabilecek seviyede değildir. Saldırgan

devletler, terörist ve ayrılıkçıları destekleyerek Ukrayna'yı çok çeşitli yöntemler ile yıldırmaya çalışmaktadır. Bu durum Ukrayna'nın egemenliği, toprak bütünlüğü ve ulusal çıkarlarına zarar vermektedir.

- Ekonomik Krizler, Halkın Yaşam Standartlarının Düşmesi

Yüksek yoğunluklu teknolojik donanımlara sahip olmayan ekonomik model, kamu kaynaklarının kötüye kullanımı ve dış pazara aşırı bağımlılık, Ukrayna ekonomisini derin bir krize sokmaktadır. İşsizlik, yoksulluk ve sosyal adaletsizlik ülke içinde sosyo- ekonomik istikrarsızlık çıkmasını isteyen iç ve dış kışkırtıcılara fırsat sağlamaktadır. Ukrayna topraklarında süren askeri çatışma, ekonomik büyüme sağlanmasını önlerken yabancı yatırımcıların gelmesini engellemektedir. Ulusal güvenlik tehditleri konusunda benzer ayrılıkçı hareketler sorununu yaşayan ülkelerden İspanya'da, ayrılıkçı hareketleri tetikleyen sebebin başında, ekonomik krizleri görmektedir. Ekonomik anlamda memnun olmayan halk, fakirleşmesine sebep olarak gördüğü ülke unsurlarını ötekileştirmektedir. Bu durum mikro milliyetçilik gibi siyasi akımlar ile birleştiğinde ülkenin siyasi birlik ve bütünlüğü zarar görmektedir. Ekonomik krizler, son yıllarda etkisini siyasi ve sosyal alanlarda daha belirgin göstermeye başlamıştır.

- Enerji Güvenliği Tehdidi

Ukrayna'nın enerji sektöründe kendi kaynaklarına düşük oranda sahip olması, pazar ekonomisi şartlarının gelişmemesi, petrol, doğalgaz, nükleer yakıtlarda Rusya'ya olan bağımlılık, Ukrayna üzerinde siyasi bir baskı aracına dönüşmektedir. İlerleyen süreçte yeni askeri saldırılarla, Ukrayna'nın enerji altyapısının tahrip edilmesi, iç kaynak ve ham maddelerinin tüketilmesi, doğudaki enerji kaynaklarına ulaşılmasının engellenmesine sebep olabilir. Bu durum Ukrayna'da üretim yapan şirketlere uluslararası piyasalarda rekabet şansını zorlaştırmaktadır.

- Enformasyon Tehditleri

Rusya televizyonları ve diğer propaganda araçları tarafından hem yurtiçinde hem de yurtdışında Ukrayna'ya karşı bir enformasyon savaşı başlatılmıştır. Geniş bir yayın ağına sahip Rus medyası ve internet kaynakları mevcut durumu çarpıtarak, Ukrayna ve Rusya halkları arasındaki gerilimi artırmaya çalışmaktadır. Söylentilere dayandırılarak yapılan haberlerde etnik, dini ve sosyal nefret artırılmaktadır. Bu sayede savaşın yaygınlaşması ve halk tabanında bir karşılık bulması sağlanmaya çalışılmaktadır. Şiddetin artması ülkedeki sosyo-politik istikrarın zarar görmesine sebep olmaktadır. Ayrıca kamu hizmetlerinin etkin bir şekilde yapılmasını önlemeye yönelik siber ataklar gerçekleştirilmektedir. Rus istihbarat servisi, Ukrayna'ya ait gizli bilgilere erişmek için operasyonlar gerçekleştirmektedir.

- Çevreye Yönelik Tehditler

Doğaya karşı verilen zarar, küresel ölçekte yaygınlaşan sonuçları olan bir felakete doğru evrilmektedir. İklim değişikliği ile mücadele etmek, çevre güvenliği konusunda toplumsal yararı gözetmek, geri dönüşüm faaliyetlerini desteklemek çevre güvenliği için önemlidir. Ukrayna'nın doğusundaki askeri faaliyetler çevrede kalıcı etkiler oluşturabilecek tehlikelere neden olmaktadır. Bu durum sosyal, ekonomik ve finansal istikrara zarar verecek sonuçlara sebep olmaktadır (The National Defence and Security Council, s. 8).

4. 1. 5. Ulusal Güvenlik Yöntemleri

Belgede öne çıkan ulusal güvenlik yöntemleri kamu yönetiminin iyileştirilmesi, askeri ve siyasi sistemde reform yapılması, sivilleşmenin artırılması, yönetim mekanizmalarında planlama ve uzmanlaşmanın sağlanması olarak sıralanabilir. Strateji belgesi, ülkenin geleceğini Batı kurumları ile uyumlu hale gelmeyi üst bir nokta olarak amaçlamaktadır. Ülkenin içinde bulunduğu zor durumdan ancak bu şartları yerine getirdiğinde çıkabileceği ifade edilmiştir. Bu durum, belgede hem hedef hem de yöntem olarak yer almıştır. Hem hedef hem de yöntem olarak aynı şeyin tekrar edilmesi mantık açısından belgeyi sorunlu hale getirmektedir.

Batı kurumlarından askeri ittifak olarak NATO ön plana çıkartılmıştır. Ancak NATO ile ilişkiler tarihsel açıdan ve güncel yaklaşımlar ile olumlu bakış açısı ile ele alınmıştır. NATO'nun doğuya doğru genişlemesinin hatta eski SSCB cumhuriyetlerine kadar ulaşarak Rusya'ya tehdit oluşturmamasından bahsedilmemiştir. Belge NATO'yu Rus müdahalesine karşı bir kurtarıcı olarak görmektedir. Belge, uluslararası kurumlara genel olarak iyimser bir tavır içindedir. Çünkü Rus askeri saldırganlığından ancak bu örgütlerin yardımı ile kurtulacağına inanmaktadır. Bunun aksine bazı bölümlerde Batı kurumlarına ve uluslararası topluma ciddi eleştiriler getirilmektedir. Uluslararası toplumun Rusya'nın saldırgan dış politikasına karşı Ukrayna yanında yeterli derecede yer almadığının altı çizilmektedir. Ayrıca BM Güvenlik Konseyi'nin mevcut yapısı içinde uluslararası barış ve istikrarı koruyamayacağı bu yüzden bir reforma gidilerek uluslararası hukukun ön plana alındığı bir sistemin yerleştirilmesi önerilmektedir.

- Kamu Yönetiminin Yeniden Yapılandırılması

Ülkenin daha ileri bir seviyeye taşınabilmesi için kamu yönetiminin yeniden örgütlenmesi gerekmektedir. Bunun için hukukun üstünlüğü, hukuk karşısında eşitlik ve şeffaf bir hükümet uyulması gereken ön koşullardır. Bu yüzden devletin, bürokrasinin yolsuzluklarından, yabancı devletlerin ajanlarından ve profesyonel olmayan yöneticilerden kurtarılması gerekmektedir. Devletin yönetmek için kullandığı aygıtların, radikal bir şekilde yeniden organize edilmesi gerekmektedir. Bunun için kamu yönetimi hizmetlerinin reforme edilmesi, silahlı kuvvetlerin kalitesinin artırılması, vatansever bir şekilde kamu hizmetinin yapılması, personel eğitim sisteminin yenilenmesi sağlanacaktır. Yerel yönetimlerin güçlenmesi için bütçe kaynakları ve devlet görevleri evrimsel bir şekilde merkezden yerel yönetimlere devredilecektir. Yolsuzluğun önlenmesi için geliştirilen politikaların sürekli ve kararlı bir şekilde uygulanması en acil görevdir.

- Etkin Olmayan Güvenlik ve Savunma Sektörünün Gelişimi

Yeni tehditleri bertaraf etmek için ulusal güvenlik sisteminin geliştirilmesi gerekmektedir. İç ve dış tehditlere karşı ülke çıkarlarının korunması bu şarta bağlıdır. Temel askeri birlikler, kolluk kuvvetleri ve istihbarat servisi kapsayıcı bir biçimde

örgütlenmelidir. Güvenlik alanında kamu ve özel sektör aktörleri etkileşim içinde olmalıdır. Bu kurumlar barış, savaş ya da özel durumlarda takip edecekleri kriz yönetim mekanizmasına göre hareket edecektir. Hedeflenen pratik yaklaşımların gerçekleştirilmesi için finansal ve teknik kaynakların yeterliliği sağlanmalıdır. Bu durumda potansiyel ulusal güvenlik tehditlerine yönelik uzun dönemli planlara ihtiyaç duyulmaktadır. Personelin yeni tehditlere karşı eğitilerek uzmanlaşması gerekmektedir. Sivil otoritenin askerler üzerinde tam bir hâkimiyeti olmalıdır. Ermenistan ulusal güvenlik belgesinde de askeri yönetim ile kamu otoriteleri arasındaki gerginlik, ele alınmıştır. Sivil-asker ilişkilerinin hukuk ve demokrasi bağlamında gerçekleşmesi gerektiğinin altı çizilmektedir (The National Defence and Security Council, s. 9). Bu durum Ermenistan ve Ukrayna gibi ülkelerde askerlerin, sivil otoriteden bağımsız kararlar almaya alışkın olduğunu ya da askeri darbe gibi siyasete müdahalelerin muhtemel olduğunu göstermektedir.

- Devletin Savunma Kapasitesini Artırma

Ukrayna'yı tehdit eden ulusal güvenlik konularında devletin cevap verebilme kabiliyetini acil bir şekilde artırması gerekmektedir. Ukrayna, savaş şartları altındayken ordusunu, büyük bir dönüşümden geçirmek zorunda kalmıştır (Ministry of Defence of Ukraine, 2017, s. 3). Askeri saldırıları savuşturmak için ekonomik ve toplumsal kapasitenin düzeyinin artırılması gerekmektedir. Bu yüzden hibrit savaşlara yönelik olarak seferberlik sisteminin yeniden yapılandırılması önemlidir. Ayrıca ortak ülkelerle askeri alanda işbirliği yapılmalıdır. Askeri teknolojilerin alınması ve askeri danışmanlık bu konuda başta gelen meselelerdir. Askeri silah ve teknoloji üretiminde olabildiğince yerli üretim desteklenmelidir. Ukrayna Ordusu'nun hareket kabiliyeti artırılmalı ve kullandığı silahların modernizasyonu sağlanmalıdır. Ordudaki personel sayısı artırılmalı, modern silah ve donanım temin edilmeli, Ukrayna Ordusu Özel Operasyon Kuvvetleri'nin gelişimine öncelik verilmelidir. Askeri kuvvetlerin saygınlığı artırılarak bu alanda görev almaya özendirilmelidir. Askerlik ve vatanseverlik odaklı bir eğitim politikası uygulanmalıdır. Öğrencilerin eğitim hayatının başlangıcından itibaren temel askeri eğitim programı verilmelidir. Askeri personelin ailelerine gerekli tüm imkânlar

sağlanmalıdır. Ordunun askeri eğitim ve operasyonlarında Avrupa standartlarına uyulmalı ayrıca NATO kuvvetleriyle ortak operasyon yapabilmesi sağlanmalıdır.

- Kolluk ve Özel Kuvvetlerin ve İstihbarat Servisinin Yeniden Yapılandırılması

Devletin, halkın güvenliğini başarılı bir şekilde sağlayabilmesi için güvenliği sağlayan birimler arasında koordinasyonun olması gerekmektedir. Ayrıca bu kurumların yeni tehditlere karşı güvenliğini sağlayabilmesi için yeniden yapılanması daha etkin politikalar uygulanmasına zemin oluşturmaktadır. Bu bağlamda güvenlik güçlerinin, kolluk kuvvetleri ve istihbarat servisinin yapılanmasında AB normlarının uygulanması ön plana çıkarılacaktır. Devlet olma fonksiyonu, vatanseverlik, liyakat, sivilleşme, koordinasyon, etkin iletişim, görevler arasında net ayırım, kurumsallaşma, sivil asker ilişkilerinde yeni bir sisteme geçilmesi, başlıca izlenecek görevlerdir. Bu görevlerin gerçekleşmesi için İçişleri Bakanlığı, Silahlı Kuvvetler, Sınır Güvenliği Birimi, Ulusal Muhafız Birliği ve İstihbarat Servisi kapsamlı bir yeniden yapılandırmadan geçirilecektir (The National Defence and Security Council, 2015, s. 10). İçişlerinin örgütlenmesinde askeri personelden daha ziyade sivil personelin görevlendirilmesine geçilecektir. Devletin sınırlarının korunması, göçmen politikası, sivil güvenliği ve toprak bütünlüğü konularında merkezileşme sağlanacaktır. Kamu düzeninin sağlanması ve suçla mücadelede ulusal polisin görev kapsamı artırılacaktır. Bölgesel belediyeler kendi bünyelerindeki polis giderlerini yerel kaynaklardan sağlayacaktır. Karşı istihbarat ve sınır güvenliğinin artırılması için sınır polis birlikleri oluşturulacaktır. İstihbarat birimleri ile diğer güvenlik birimleri koordineli bir şekilde hareket edecek konuma getirilecektir. İstihbarat faaliyetleri, tehditlerin tespiti, önlenmesi, etkisizleştirilmesi şeklinde aşamalı bir plan üzerinden ele alınacaktır.

- Toprak Bütünlüğünün Sağlanması

Toprak bütünlüğün sağlanması için ülkenin tüm sınırlarında hukuksal düzenin yapılandırılması, kontrol sağlanamayan ve işgal altındaki toprakların geri kazanılması önemli önceliği sahip güvenlik politikasıdır. Bunun sağlanması için uygun politik şatların oluşması gerekmektedir. Uluslararası hukukun barışçıl prensipleri çerçevesinde

bölgesel ve merkezi yönetim birimleri arasında politik diyalog kurularak koordinasyon sağlanacaktır.

- Avrupa Birliği'ne Entegrasyon

Ukrayna'nın en önemli iç ve dış politika hedeflerinden birisi de AB'nin ekonomik ve siyasi yapısı ile bütünleşmektir. Ukrayna, AB hedef ve değerlerini paylaşmaktadır. AB üyeliği, ekonomik refah, demokratik gelişme ve yüksek seviyeli güvenlik için temel politikadır. Ukrayna'nın AB üyeliği Doğu Avrupa ve Karadeniz Havza'sında güvenlik ve istikrarın sürmesi için karşılıklı bir güven ortamı oluşturacaktır. Ukrayna, AB üyeliğini Rusya'nın algıladığı gibi bölgeye bir tehdit değil aksine istikrar unsuru olarak görmektedir. Ukrayna ve AB arasında işbirliğini artıran birçok siyasi ve ekonomik anlaşma imzalanmıştır. Tarafları kademeli olarak birbirine yakınlaştıran bu anlaşmalar sayesinde Ukrayna, AB'nin dış politikası, ortak güvenlik ve savunma politikası, vizesiz ulaşım, pazar ekonomisinin kurulması, AB müktesebatının Ukrayna yasalarına uyumluluğu gibi konularda ilerlemeler kat etmiştir.

- Ulusal Güvenlik Güvence Sistemi Oluşturma

Ukrayna'nın mevcut güvenlik sistemi, dış tehditlere karşı egemenliğini ve toprak bütünlüğünü güvence altına almamaktadır. Dış tehditlere karşı devletler tek başlarına güvence oluşturdukları gibi ittifaklar kurarak, kolektif güvenlik oluşturmaktadır. Ukrayna tek başına ya da kolektif güvenlik anlayışına uygun bir güvenlik güvencesine sahip değildir. Fakat uluslararası güvenlik ve istikrarın korunması için bu girişimleri desteklemektedir.

- NATO ile Ayrıcalıklı Ortaklık

Ukrayna bir NATO üyesi değildir. Fakat NATO ile 1997'de imzaladığı Ortaklık Sözleşmesi'ne göre güvenlik politikasında öncelikli bir yere sahiptir (The National Defence and Security Council, 2015, s. 15). NATO, yıllık planlarla Ukrayna güvenliği için destek sağlamaktadır. NATO, Ukrayna'daki demokratikleşme faaliyetlerini, askeri sistemin reforme edilmesi gibi konularda yardım etmektedir. Ukrayna'nın uzun dönemli hedefi, Avrupa güvenlik sistemi içinde yer almaktır. NATO

bu konuda anahtar bir role sahiptir. NATO, Ukrayna'nın savunma kapasitesini kısa ve orta vadede artırmaya yönelik güvenlik ve savunma alanlarında kapsayıcı reformlar yapılmasını desteklemektedir. Ukrayna'da NATO ile işbirliğini sağlamlaştırmak için NATO liderliğinde çeşitli yerlerde barışı koruma, terörizmle mücadele operasyonlarına katılmaktadır. Ukrayna, gerekli reformları tamamladıktan sonra 2020 yılında NATO'ya tam üye bir ülke olmayı hedeflemektedir.

- Ukrayna'nın Dış Politika Öncelikleri

ABD ile Stratejik Ortaklık: Ukrayna ile ABD arasında 19 Kasım 2008 tarihinde imzalanan Stratejik Ortaklık Anlaşması bulunmaktadır. ABD, Ukrayna'nın toprak bütünlüğü ve egemenliğini desteklemektedir. Ayrıca demokratik kurumların güçlenmesi ve Avrupa'ya entegrasyonun sağlanması için destek olmaktadır. Ukrayna'nın siyasi alanda ihtiyacı olan hukukun üstünlüğü, yolsuzlukla mücadele, ekonomik özgürlüklerin genişletilmesi ve adalet sisteminin reform edilmesi gibi alanlarda teşvikler sağlamaktadır.

Polonya ile Stratejik Ortaklık: Ukrayna ve Polonya ortak tarihi ve kültürel geçmişe dayanan iki komşu ülke olarak benzer ulusal çıkarları olan iki ülkedir. İki ülke ilişkileri, iyi komşuluk üzerine kuruludur. Ukrayna ve Polonya 2020 yılında bu ortak politikalarını güvenlik ittifakına taşımayı hedeflemektedir.

Rusya ile ilişkiler: Rusya'nın Ukrayna'ya saldırması, Ukrayna'nın bağımsızlığından bu yana Rusya ile kurduğu stratejik ortaklığı sonlandırdı. İki ülke arasında bulunan insani ve ticari ilişkilere zarar verdi. Ukrayna, Rusya ile iyi komşuluk ilişkilerine dayanan eşit ve karşılıklı saygı içeren bir etkileşim içinde olmak istemektedir. Bu yüzden Ukrayna'nın egemenliğinin ve toprak bütünlüğünün Rusya tarafından tanındığı bir ilişki seviyesine ulaşılması için çabalamaktadır. Ukrayna bu politikaların oluşması için uluslararası hukuk çerçevesinde, politik diyalog geliştirmeye açıktır. Fakat Rusya'nın işgal ettiği topraklardan çekilmesi ve Ukrayna'nın toprak bütünlüğüne zarar vermesinden kaynaklanan kayıpları tazmin etmesi gerekmektedir.

Bölgesel aktörler ile ilişkiler: Ukrayna'ya benzer şekilde Avrupa'ya entegre olmaya çalışan Gürcistan ve Moldova'da Rusya tarafından baskı altında tutulmaktadır

(The National Defence and Security Council, s. 20). Ayrıca AB'ye üyelik konusunda atılan adımlarda ortak gündem ve takvim oluşturmak, üyelik işlemlerinde tecrübelerin paylaşılmasını sağlayacaktır. Azerbaycan, Ukrayna'nın enerji güvenliğinde önemli katkıları olan bir ülkedir. Aynı zamanda Sovyet sonrası dönemde çözümlenemeyen sorunlar yaşayan bir ülke olarak güvenlik, askeri ve ekonomik alanlarda ikili ilişkilerin genişlemesiyle ilgilenmektedir. Ukrayna bölgede etkin olan uluslararası kuruluşlar ve yakın çevrede bulunan Türkiye gibi ülkelerle her konuda işbirliğine açıktır.

BM ile ilişkiler: Ukrayna BM'nin uluslararası barış ve güvenliğin sağlanmasında rolünün artmasına inanmaktadır. Uluslararası sorunların barışçıl ve adil yollarla çözülmesine katkı sunması beklenmektedir. Rusya'nın Ukrayna'ya karşı gerçekleştirdiği işgale karşı, BM'nin tutumu, uluslararası barışı korumaya yönelik sınırlı kapasitesinin olduğunu göstermektedir. Bu bağlamda Ukrayna, BM'nin kurumsal yapısında reforma gidilmesini önermektedir. Özellikle BM Güvenlik Konseyi Daimi Üyelerinin veto hakkının sınırlandırılması gerektiğini dile getirmektedir. Güncel uluslararası sorunlara çözüm üretmekten uzak olan bu yapı, Güvenlik Konseyi'nin uluslararası hukuku referans aldığı bir sisteme dönüşmelidir.

AGİT: Bölgesel işbirliğinin sağlanmasında önemli bir örgüt olsa da işlevsellik bakımından reforma ihtiyacı olan bir örgüttür. Siyasi ve askeri bileşenlerin örgütün işlemesi için radikal bir yenilenmeden geçmesi gerekmektedir. Uluslararası hukuku zedeleyen ülkelere karşı daha net yaptırımlar ve kapsayıcı barışı koruma misyonlarının kurulması hedeflenmelidir.

- Enerji Güvenliği Politikası

Ukrayna'nın enerji güvenliği politikası, dış enerji kaynaklarına olan bağımlılığı azaltma, enerji kaynaklarından güvenli tedarik, Avrupa enerji güvenliği ile Ukrayna enerji altyapısını bütünleştirmek üzerinedir. Nükleer ve radyasyon risklerinden arındırılmış bir şekilde nükleer enerji üretmek, Tehdit anlarında ve tehlike olmayan durumlarda ülkenin enerji ihtiyacını karşılamak, enerji konusunda kaynak çeşitlendirilmesine fayda sağlayacaktır. Ukrayna enerji kaynağı ve enerji teknolojileri

konusunda büyük oranda bağımlı olduğu Rusya'ya karşı alternatifler üreterek bu sorunun üstesinden gelmelidir.

- **Bilgi Güvenliği Politikası**

Bilgi güvenliği politikası, sabotaj propagandalarına ve yabancı ülkelerin istihbarat servislerine karşı ülkeyi savunmaktır. Son yıllarda ulusal kimlik gelişimini engelleyen, bölücü ve doğru olmayan girişimlerin artması bu konuda daha titiz çalışılması gerektiğini göstermektedir. Bilgi güvenliği politikası kapsamında, askeri, enerji, taşımacılık, iletişim, banka gibi sektörlerde önemli altyapılara karşı gerçekleşen siber saldırıları engellemek gerekmektedir.

- **Çevre ve Teknolojik Güvenlik Politikası**

Doğal ekosistemin korunması, doğal kaynakların dengeli kullanımı, ev ve endüstri atıklarının doğadan temizlenmesi, Çernobil faciasının sonuçlarının üstesinden gelmek, Ukrayna'nın çevre kanunlarının AB müktesebatı ile uyumlu hale getirilmesi çevreye yönelik tehditleri önlemek için başlıca politikalarındandır.

4. 2. Gürcistan Ulusal Güvenlik Strateji Belgesi (2011)

Gürcistan ulusal güvenlik strateji belgesi beş bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde Gürcistan'ın güvenlik çevresinin analizi yapılmaktadır. Bu bölümde son yıllarda bölgede yaşanan gelişmeler Gürcistan'ın bakış açısına göre anlatılmaktadır. Ardından Gürcistan ulusunun değerleri başlığı anlatılmıştır. Bu alanda da Gürcistan hükümetinin politikalarını belirleyen temel gerekçelerden bahsedilmiştir. Belgede bir sonraki bölümde ulusal çıkarlar başlığı vardır. Fakat bu incelemede çok fazla tekrara düşmemek için bu bölüm, belgenin genel eğiliminin içinde değerlendirildi. Belgenin devamında ulusal güvenliğe tehdit, risk ve mücadele alanları anlatılmıştır. Son olarak ulusal güvenlik politikasının öncelikleri bölümü ifade edilmiştir. Bu bölümde diğer ülkelerin yayınladıkları ulusal güvenlik belgeleri referans alınarak bu metinde ulusal güvenlik yöntemleri olarak değerlendirilmiştir. Diğer ülkelerin belgeleriyle karşılaştırıldığında başlıklar farklı olsa da içeriklerin benzeştiği gözlemlenmektedir. Stratejinin analizinde öncelikle Gürcistan'ın güvenlik çevresine değinilecek ardından

belgenin güvenlik kavramsallaştırması, teorik arka planı ve stratejik zihniyeti anlatıldıktan sonra belge analiz edilecektir.

4. 2. 1. Gürcistan'ın Güvenlik Çevresi

Gürcistan'ın güvenlik çevresi, uluslararası ve bölgesel gelişmelerden dolayı son yıllarda çok büyük değişiklikler geçirmiştir. RF'nin Ağustos 2008 tarihinde Gürcistan'a askeri saldırısı devletlerarasında hala askeri saldırılarla, politik hedeflerin gerçekleşmesinin normal olduğunu kanıtlamaktadır. RF tarafından 2008 yılında gerçekleştirilen askeri saldırı, Gürcistan topraklarının işgali ve Gürcistan topraklarına yönelik askeri yayılma, Gürcistan'ın ulusal güvenliğini kötüleştirdi. 2008 yılındaki savaş, RF'nin Gürcistan'ın egemenliğini, demokratik seçimini ve bağımsız politikalarını kabul etmediğini gösterdi. Buna ek olarak RF'nin Gürcistan'ı işgali, Kafkasya bölgesindeki güvenlik çevresini bütüncül olarak kötüleştirdi. Kuzey Kafkasya'daki istikrarsızlık ve Dağlık Karabağ sorununun çözümsüz kalması Gürcistan'ın güvenliğini olumsuz olarak etkilemektedir. Son yıllarda Gürcistan'ın güvenlik çevresi uluslararası ve bölgesel gelişmeler neticesinde çok önemli boyutta değişmiştir. Rusya Federasyonu'nun 2008 yılında Gürcistan topraklarını işgal etmesi bu durumun en açık örneğidir. Belgede hemen hemen her başlıkta dikkat çeken durum ise egemenlik ve toprak bütünlüğü vurgusudur. RF'nin toprak bütünlüğüne zarar vermesinin uluslararası hukuka uygun olmadığı, uluslararası toplumun dikkatini çekerek bu durumun tanınması ve kınanması için bir farkındalık oluşturulmaya çalışılmaktadır. Gürcistan bu ulusal güvenlik tehdidinin bertaraf etmek için aslında barışçıl yöntemleri incelemektedir. Fakat barışçıl yöntemlerle bir sonuca ulaşamadığı açıktır. Kendi gücünde Rusya'nın saldırgan politikalarına cevap üretebilecek kabiliyette değildir. Bu yüzden çeşitli ittifaklar kurarak RF askeri müdahalesini ortadan kaldırmak istemektedir. Bu durum güç biriktirme ve kapasite inşası gerektirdiği için Gürcistan'ın saldırgan yöntemlere başvurmasına sebep olmaktadır.

AB ile bütünleşme sürecinin ilerlemesi, Gürcistan için çok önemli bir güvenlik meselesidir. Gürcistan, Avrupa-Atlantik alanının bir parçasıdır. Bu yüzden AB ve NATO'nun doğuya doğru genişlemesi Gürcistan için hayatidir (The Government of Georgia, 2011, s. 3). Dış politikanın haricinde Gürcistan'ın iç politikasında, demokratik

bir devlet olarak politik alanda reformları yapması, istikrar ve demokratik kurumların güçlenmesi için gereklidir. Ülkenin istikrarlı bir şekilde gelişmesi için, uzun dönemli ekonomik büyümenin gerçekleşmesi bu bağlamda serbest piyasa ekonomisine uyum sağlanması, katı mali disiplin ve sağlıklı para politikası uygulanmalıdır. Gürcistan gibi devlet sisteminin tam olarak kurumsallaşmadığı ülkelerin en önemli hedeflerinden biri devletin siyasi ve ekonomik yapısının oluşturulması ve sağlamlaştırılmasıdır. Bu durum, modern ve demokratik bir devlet inşası olarak ortaya çıkmaktadır. Belgede ilk sayfadan itibaren, demokratik düzen, ekonomik özgürlükler, sosyal devlet, hukukun üstünlüğü, evrensel insan hak ve özgürlükleri, devletin bağımsızlığı ve diğer ülkelerle barışçıl işbirliği üzerinde durulmaktadır (The Government of Georgia, 2011, s. 2). Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra küresel düzene uyum sağlama çabasının bir parçası olarak eski Doğu Bloku ülkelerinde benzer politikalara rastlanılmaktadır. Bu durum belgenin yazarlarının uluslararası toplumun etkin bir parçası olmak için bölgesel ve küresel kurumlarla işbirliğini ön plana çıkardığını göstermektedir. Özetle belge Rusya'nın saldırgan politikalarını temel güvenlik tehdidi olarak görürken güvenlik yöntemi olarak ittifaka katılma ve kapasite inşası gibi saldırgan yöntemleri araştırmaktadır.

4. 2. 2. Geniş ve Somut Güvenlik Kavramsallaştırması

Güvenlik kavramsallaştırması yapılırken başlık oluşturulmasında ulusal güvenliğe tehditler, riskler ve meydan okumalar olarak üç farklı başlık belirlenmiştir (The Government of Georgia, 2011, s. 7). Fakat bu başlıklar içerikte ayrıntılandırılmamıştır. Bu duruma yönelik öngörü olarak sıralamaya göre bir değerlendirme yapılabilir. Buna göre RF'nin askeri müdahalesinden kaynaklanan acil durumlar asıl güvenlik tehditleriyken çevre güvenliği ve kültürel mirasın korunması gibi başlıklar ise riskler ve meydan okumalar başlığı altında değerlendirilebilir. Tehditler, kuvvet kullanımından salgın hastalıklara, enerji güvenliğinden demografik güvenliğe kadar geniş bir perspektiften ele alınmıştır. Bu yönüyle Soğuk Savaş sonrası ortaya çıkan güvenlik kavramsallaştırmasına yaklaşıırken 2000 sonrası hazırlanan belgelerle uyumaktadır. Her ne kadar güvenlik kavramsallaştırılması geniş tutulsa da acil tehditlerin tespitleri yapılırken somut bir yaklaşım kullanılmıştır. Konvansiyonel bir

saldırı beklenen ülke açıkça belirtilmiştir. Bu açıdan 2000 sonrası hazırlanan büyük güçlerin ulusal güvenlik belgelerinden ayrılmıştır. Büyük güçler konvansiyonel bir saldırıdan yakın gelecekte bir tehdit beklemezken uluslararası terörizm, çevre sorunları gibi tehditler öncelenmiş ve genel eğilim olarak tehditler somut olarak belgelerde dile getirilmemişti (Yalçın, 2017, s. 65). Bu tehditler belgelerde nadiren açıkça ifade edilmişti. Gürcistan'ın ulusal güvenlik belgesindeki en büyük tehdit algısı ise komşu devletlerden kaynaklanabilecek kuvvet kullanımıdır. Zaten topraklarının kuzey kısmı Rusya'nın hakimiyeti altındadır. Rusya'nın bu alanlarla sınırlı kalmayacağı tahmin edilmektedir. Ayrıca Rusya'nın hakimiyet kurduğu topraklardaki eylemleri de bir tehdit olarak görülmektedir. Bu şekilde Rusya kaynaklı tehditler net bir şekilde belirtilerek tehditler somutlaştırılmıştır. Belgedeki diğer tehditlerden ise daha soyut bahsedilmiştir. 2000 sonrasında yazılan çoğu ulusal güvenlik belgesinde olduğu gibi çevre sorunları, siber güvenlik, uluslararası terörizm, ekonomik güvenlikten bahsedilmiştir. Fakat Gürcistan'ın temel güvenlik tehditlerinde genel bir değerlendirme yapıldığında soyut değil somut bir kavramsallaşmaya gittiği gözlemlenmektedir.

Gürcistan, ayrıca RF'nun politikalarının sadece Gürcistan'ı değil aynı zamanda tüm Avrupa'yı tehdit ettiğini meşrulaştırmaya çalışmaktadır. Bunun için her fırsatta AB üyeliği dile getirilirken, Gürcistan'ın Avrupa'nın bir parçası olduğu, Rusya'nın yayılmacı politikalarının Avrupa'nın güvenlik ve istikrarına bir tehdit unsuru olarak ortaya çıktığı vurgulanmaktadır.

Gürcistan'ın ulusal güvenlik yöntemleri, oldukça geniş bir perspektiften ele alınmıştır. Çok taraflı işbirliğinden eğitim ve sosyal güvenlik politikalarına kadar farklı başlıklara değinilmiştir. Fakat öne çıkan güvenlik yöntemi NATO ittifakına katılma ve AB ile bütünleşmenin sağlanmasıdır. Aynen güvenlik tehditlerinde olduğu gibi geniş bir açıdan ele alınan yöntemler, NATO ve AB üyeliği ile somutlaştırılmıştır.

4. 2. 3. Stratejik Zihniyet ve Teorik Çerçeve

Belgenin teorik çerçevesi yeni liberal kurumsalcılık, stratejik zihniyeti reelpolitik bir anlayıştır. Belge Gürcistan'ın acil tehdit olarak, Rusya'nın saldırgan politikaları altında olduğunu ve yakın gelecekte yeni bir kuvvet kullanımı

yaşanabileceğini belirtmektedir. Dolayısıyla çevresindeki tehditleri gerçekçi bir gözlemle tespit etmektedir. Aynı zamanda gücünün seviyesini de gerçekçi bir şekilde ele alır. Buna göre Gürcistan, RF'yi tek başına dengeleyemeyeceğinin farkındadır. Dolayısıyla güvenliğinin sağlanması için uluslararası işbirliği, kurum ve örgütleri vurgular. NATO ve AB öncelikli ortaklarıdır. Bu yüzden belgenin reelpolitik bir stratejik zihniyet tarafından ortaya koyulduğu tespit edilebilir.

Belge siyasi ve ekonomik istikrar için liberal kurumsalcılığı araçsallaştırır. Rusya gibi güçlü bir devletin tehdidine karşı güçlü bir ittifak arayışı vardır. Gürcistan, NATO ve AB'ye güvenliği için katılmak istemektedir. Özellikle NATO kolektif güvenlik konusunda Soğuk Savaş deneyimi olan bir örgüttür. NATO, birçok ülkenin güvenliğinin sağlanmasında caydırıcı etken olarak öne çıkmaktadır. NATO ve AB'nin dikkatini çekmek, üyelik işlemlerinin hızlanmasını sağlamak gibi gerekçelerle bu kurumların taleplerini hızlı bir şekilde yerine getirmek gerekmektedir. NATO ve AB'nin kriterleri şeffaf bir kamu yönetimi, etkin siyasi ve ekonomik bir yapılanmayı şart koşmaktadır. Hukukun üstünlüğü, kuvvetler ayrılığı, serbest piyasa ekonomisi bu noktada güçlü siyasi ve askeri ittifaklara katılmak için ön koşul olarak sunulmaktadır (İsmayıl, 2012). Belge ulusal değerler başlığı altında, özgürlük, demokrasi hukukun üstünlüğü, refah ve barış gibi kavramları vurgulamaktadır. Bu bağlamda teorik çerçeve olarak liberal okumaya sahiptir. Belgede her fırsatta liberal demokrasinin unsurlarına ulaşmanın bir üst değer olarak görüldüğü anlaşılmaktadır. Hızlı bir seferberlik ile ülke bu ölçütlere ulaştırılmalı hissiyatı gözlemlenmektedir. Bu durumda Gürcistan bir yandan iç kapasite inşası için liberal değerleri araçsallaştırırken diğer yandan güçlü bir ittifaka katılmanın şartlarını sağlamaya çalışmaktadır.

Tablo 1

Ukrayna ve Gürcistan Ulusal Güvenlik Stratejileri Güvenlik Kavramsallaştırmaları

	Kapsam	Biçim	Stratejik Zihniyet	Teorik Yaklaşım
Ukrayna (2015)	Geniş	Somut	Reelpolitik	Yeni Liberal Kurumsalcılık
Gürcistan (2011)	Geniş	Somut	Reelpolitik	Yeni Liberal Kurumsalcılık

4. 2. 4. Gürcistan'ın Ulusal Değerleri

- Egemenlik ve Toprak Bütünlüğü

Gürcistan sınırları, anayasası tarafından belirlenen bağımsız, bütüncül ve bölünmez bir ülkedir (The Government of Georgia, 2011, s. 4). Gürcistan diğer ülkelerin toprak bütünlüğüne saygı duyar ve benzer bir yaklaşımı diğer ülkelerden bekler. Gürcistan'ın egemenliğine karşı işlenen hiçbir ihlal girişimi kabul edilemez. Gürcistan'ın egemenliği, bağımsız bir dış politika yürütmesini ve iç ilişkilerine müdahale edilmemesini kapsar.

- Özgürlük

Evrensel İnsan Hakları Bildirgesi, BM Kişisel ve Siyasal Haklar Sözleşmesi ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin Hak ve Özgürlükler Bildirgesi, Gürcistan tarafından tanınır ve anayasa tarafından güvence altına alınır (The Government of Georgia, 2011, s. 4). Gürcistan tüm vatandaşlarının hak ve özgürlüklerinin garantisini sağlar, düşünce, din, inanç ve ifade özgürlükleriyle birlikte her vatandaşın kendi potansiyelini gerçekleştirme şansını temel haklardan görür. Ekonomik özgürlüğün her özgürlüğün bir ön koşulu olduğunu vurgulamaktadır.

- Demokrasi ve Hukukun Üstünlüğü

Gürcistan demokratik prensipler ve değerlere bağlı kalmaktadır. Bu bağlamda yasama, yürütme ve yargının bağımsız olduğu, hukuk tarafından devlet gücünün sınırlandırıldığı bir hükümet sistemi kurmak için çabalamaktadır. Gürcistan, çoğulculuk, azınlık hakları gibi sivil toplumu güçlendiren demokratik hakları garanti altına almaktadır (The Government of Georgia, 2011, s. 4).

- Güvenlik

Gürcistan, vatandaşlarının, kurumlarının ve uluslararası olarak tanınan sınırlarının güvenliğini sağlamak için çabalamaktadır. Gürcistan uluslararası hukuk ve prensiplere bağlı kalır ve güvenliğin ancak uluslararası sistemle uyumlu olarak kendi vatandaşlarını korumaya bağlı olduğuna inanmaktadır. Hiçbir ülke başka bir ülkenin topraklarını işgal ederek kendi güvenliğini güçlendiremez.

- Refah

Gürcistan, refahın sağlanmasını temel bir insan hakkı olarak kabul etmektedir. Refah ancak güvenli bir çevre de meydana gelebilir (The Government of Georgia, 2011, s. 4). Vatandaşlar için en yüksek seviyede zenginliğin sağlanması için sürdürülebilir bir devlet politikasını öngörmektedir. Bu bağlamda özgür bir ekonomik yapılanma için devletin küçülmesi, sorumlu bir makroekonomik politika, düşük vergi ve odaklanmış sosyal politika üzerinden mücadele vermektedir.

- Barış

Gürcistan tüm devletlerin uluslararası hukukun normlarına riayet ettiği bir uluslararası ilişkiler sistemi istemektedir. Çatışmaları sona erdirmek için barışçıl ve uluslararası kabul görmüş yöntemleri kabul etmektedir (The Government of Georgia, 2011, s. 4) Özgür, bağımsız, birleşik, gelişmiş ve barışçıl bir Gürcistan, bölgesel, uluslararası güvenlik ve istikrarı güçlendirecektir.

4. 2. 5. Ulusal Güvenlik Tehditleri

Gürcistan'ın ulusal güvenlik strateji belgesi incelendiğinde uluslararası sistemin yapısının kendi çıkarları için uygun bir zemin oluşturduğu gözlemlenmektedir.

Rusya'nın müdahalesi olmadan önce Avrupa-Atlantik kanadına eklenerek küresel düzenin bir parçası olmak bu durumun sağladığı güvenlik ve istikrar olanaklarından yararlanılmak istenmektedir. Rusya'nın saldırgan politikalarına karşı uluslararası toplumun yetersiz destek vermesi bu durumu değiştirmemiştir. Çünkü var olan şartlarda Gürcistan tek başına RF ile mücadele edebilecek kabiliyete sahip değildir. Bu yüzden toprak ilhakının ve egemenlik haklarının ihlalinin meşru sayılmadığı uluslararası sistemin devamına yönelik politikalar uygulanmaktadır. Gürcistan ulusal güvenliğini güvence altına alan istikrarlı Dünya düzenine zarar veren toprak bütünlüğünün zarar görmesini en büyük tehdit unsuru olarak görmektedir. Bu bağlamda uluslararası sistemin yapısının, ulusal güvenlik strateji belgelerinde öne çıkan istikrarsızlık tehdidi vurgusunun, Gürcistan belgesinde temel tehdit olarak algılandığı söylenebilir. Gürcistan'ın güvenlik tehditleri açısından en büyük önem verdiği durum Rusya'nın neden olduğu istikrarsızlıktır. Gürcistan bu durumu tersine çevirerek askeri müdahale öncesi duruma geri dönmek istemektedir. Gürcistan'ın bu politikası uluslararası sistemin yapısına yönelik bir revizyonist hareket değildir. Tam aksine uluslararası sistemin kurulu düzenine Rusya tarafından yapılan müdahaleden rahatsızdır. Bu yüzden toprak bütünlüğünü sağlayıp istikrarlı ve güvenli bir yapı arzulamaktadır. Aslında uluslararası sistemin zarar görmesinden diğer büyük aktörler de rahatsızlık duymaktadır. Fakat Rusya'nın Gürcistan ve Ukrayna topraklarına askeri müdahalede bulunması tam olarak Rusya'yı engellemeye varacak tepkilerin oluşmasını sağlayan şartları oluşturmadığı için diğer aktörler Rusya'nın yayılmacılığına sessiz kalmaktadır. Politik ve ekonomik istikrarsızlığın sebebi Rusya'dır.

Gürcistan için toprak bütünlüğünün bozulması mevcut durumda en büyük güvenlik tehdididir. Bu durumda bölgesel alanda olan istikrarsızlığın, Gürcistan'ın ulusal güvenliğini zarar verdiği açık bir şekilde ortaya koyulmuştur. Gürcistan'ın Rus askeri müdahalesinin en kısa sürede sonlandırılması ve topraklarında istikrarın sağlanması, birincil güvenlik hedefidir. Belgede dikkat çeken bir diğer tehdit ise Rusya'nın ele geçirdiği topraklarda, izlenmekte olduğu siyasi ve ekonomik politikalarıdır. Rusya hakim olduğu bölgelerindeki doğal kaynakları kendi çıkarlarına uygun bir şekilde kullanmaktadır. Ayrıca bu bölgelerde yaşayan halk, siyasi ve ekonomik baskı altında tutulmaktadır. Gürcistan vatandaşları, temel insan haklarının

ihlaliyle karşılaşmaktır. Rusya, bölgedeki halkları kendi politik çıkarları için, doğal nüfus düzenini bozarak, temel haklarını ihlal etmektedir.

Belge, bölgede var olan diğer istikrarsızlık sebeplerini de ele almıştır. Çözümlemeyen Dağlık Karabağ sorunu, bölgede işbirliği ve koordinasyonun sağlanmasını önlemektedir. Bölgesel istikrarın mevcut olmaması, enerji, taşımacılık, ticari ve uluslararası terörizm gibi işbirliği gereken alanlarda, gelişme kaydedilmesini engellemektedir. Gürcistan, bölgesel ve küresel sorunların uluslararası hukuk ve normlara göre barışçıl bir şekilde çözülmesi için çaba sarf etmektedir.

- RF Tarafından Gürcistan Topraklarının İşgali ve İşgal Topraklarında RF Tarafından Organize Edilen Terörist Eylemler

20. yüzyılın başında, Gürcistan 70 yıllık Sovyet işgali altında kaldı. (The Government of Georgia, 2011, s. 8). 1991 yılında, Gürcistan tekrar bağımsızlığını kazandı. Fakat bağımsızlığın kazanılmasından sonra da süreç RF tarafından kaynaklanan siyasi ve ekonomik istikrarsızlık içinde geçen yıllar olarak devam etti. 1990'ların başında, RF tarafından desteklenen ve teşvik edilen saldırgan ayrılıkçı hareketler askeri çatışmaları tetikledi. Bu çatışmalarda Gürcüler, BM, AGİT, Avrupa Komisyonu tarafından tanınan etnik temizliğe maruz kaldı.

Ağustos 2008'de Rusya, Gürcistan'ın demokratik seçimlerini önlemek için yeni bir etnik temizlik dalgasını da içeren askeri bir saldırı gerçekleştirdi. Gürcistan'ın egemenlik ve toprak bütünlüğünü ihlal etti. Rusya'nın hukuksuz eylemleri Bağımsız Uluslararası Gözlemci Heyeti tarafından tespit edildi (Independent International Fact-Finding Mission on the Conflict in Georgia, 2009, s. 25). Gürcistan topraklarının işgali birçok devlet, sivil toplum kuruluşu ve uluslararası örgüt tarafından tanındı.

Rusya Hükümeti, taraflar arasında 12 Ağustos 2008'de imzalanan ateşkes anlaşması ve uluslararası hukuk normlarını görmezden gelerek işgal ettiği bölgede iki bağımsız devlet kurulduğunu duyurdu. Rusya, Abhazya ve Tskhinvali bölgesinde ilan edilen bu iki devlet sayesinde askeri saldırganlığına meşruiyet sağlamaya çalıştı. Bölgeye yeni askeri kuvvetler ve altyapı tesisleri konuşlandırdı (The Government of

Georgia, 2011, s. 8). Rusya, uluslararası toplumun üyelerine bu iki ülkenin tanınması için başvurdu. Bu iki ülke üzerinde siyasi ve ekonomik baskı oluşturdu.

Rusya'nın Gürcistan topraklarını işgali, Gürcistan'ın egemenlik hakkını ihlal etmektedir. Gürcistan'ın devlet olma fonksiyonunu engellemekte, siyasi, ekonomik ve sosyal düzenini bozmaktadır. İşgal edilmiş topraklarda Rus, hava, kara, deniz ve sınır kuvvetlerinin konuşlanması sadece Gürcistan'ı değil tüm bölgenin güvenlik ve istikrarını tehdit etmektedir. Buna ek olarak Rusya'nın toprak bütünlüğü ve egemenlik hakkına karşı saygısız tutumu, Avrupa-Atlantik güvenlik yapısına küresel etki girişiminde bulunması, tüm Avrupa'nın güvenliğini tehdit etmektedir. 2008 Rus-Gürcü Savaşı ve Gürcistan topraklarının işgalinden sonra Rusya'nın işgal ettiği bu toprakları, Gürcistan'ın diğer alanlarını tehdit eden terörist organizasyonları eğitmek için kullandığına dair yeterli kanıt vardır. Bölgede kurulan vekâlet rejimleri ve Rus askeri kuvvetleri tarafından işlenen temel insan hakları suçları endişe vericidir. Bölgede yaşayan Gürcülere etnik kökenlerinden dolayı sistematik bir şekilde zarar verilmektedir. Ayrıca bölgenin demografik yapısı yapay bir şekilde değiştirilmeye çalışılmaktadır. Gürcistan, işgal altında yaşayan Abhazların etnik ve kültürel kimlikleri hakkında kaygı duymaktadır. RF'nin işgal altındaki topraklarda yasal olmayan ekonomik faaliyetleri ve doğal kaynakları sömürmesi, Gürcistan için hayati önemdeki çevrenin, zarar görmesiyle sonuçlanmaktadır.

- Rusya Federasyonu'ndan Yeni Askeri Saldırı Riski

Rusya 2008'de ki saldırgan askeri harekâtıyla sadece Gürcistan topraklarını işgal etmeyi hedeflemedi. Aynı zamanda seçilmiş Gürcistan hükümetini değiştirmeyi ve ülkede vekâlet rejimleri kurarak, Gürcistan dış politikasına hükmetmeyi hedeflemiştir. Bu durum SSCB döneminde Moskova'nın Macaristan, Çekoslovakya ve Yugoslavya devletlerine yönelik uyguladığı baskı ve şiddete dayalı dış politikalara benzemektedir. Rusya'daki mevcut siyasi elitler, bağımsız ve demokratik bir Gürcistan'ı tehdit olarak algılamaktadır. Bu yüzden Rusya, Gürcistan'ı başarısız, yıkılmış bir devlet konumuna getirmeyi amaçladı. Bu sayede Gürcistan, Avrupa-Atlantik kanadına eklenme seçiminden vaz geçirilip tekrar Rusya'nın uydusu olan bir devlet haline sokulacaktı.

Gürcistan'ın işgal edilen topraklarında yeni Rus askeri tesislerin kurulması ve tatbikatlar yapılması yeni bir askeri saldırı ihtimalini artırmaktadır. Rusya, uluslararası hukukun temel normlarını ve Rusya-Gürcistan ateşkes anlaşmasının hükümlerini açıkça çiğnemektedir. Gürcistan'a yönelik yeni bir askeri faaliyete girişmeyeceğini garanti etmemektedir. Bölgede BM ve AGİT yetkililerinin görev almasını engellemektedir. AB Gözetleme Misyonunun uygulamalarına karşı koymaktadır. Uluslararası barışı koruma güçlerinin, bölgeye gelmesine itiraz etmektedir. Tüm bunlar bütüncül bir şekilde değerlendirildiğinde yeni bir Rus saldırısı olma ihtimali artmaktadır. Buna rağmen AB Gözetleme Misyonunun (European Union Monitoring Mission) Gürcistan'da bulunması yeni bir saldırı için önemli bir caydırıcıdır.

- İşgal Edilen Topraklardaki Mültecilerin Haklarının İhlal Edilmesi

1990 ve 2008'deki etnik temizlikte bölge halkının yaklaşık olarak %80'i kendi topraklarından sürülmüştür. Toplamda 261 bine yakın kişi Gürcistan'ın işgal edilmemiş bölgesine yerleşmiştir. Kendi yaşadığı bölgeden zorla çıkarılan bu insanların haklarını savunmak Gürcistan için ciddi bir meseledir. Gürcistan işgal edilen bölgelerdeki insanların yaşama ve mülkiyet hakkını savunmak durumundadır.

- Kafkasya'daki Sorunlar

Gürcistan'ın komşu ülkelerindeki çatışmaların Gürcistan topraklarına yayılma ihtimali, Gürcistan ulusal güvenliğini tehdit etmektedir. Kafkasya'daki bölgesel sorunlar tüm bölgenin güvenliğini olumsuz olarak etkilemektedir. Bölgede insani bir kriz yaşanma riskini artırmaktadır. Buna ek olarak Rusya, Kafkas halklarına Gürcistan'ı bölgesel güvenlik ve istikrara zarar veren bir ülke olarak göstermektedir. Gürcistan'ın Abhazya ve Tskhinvali bölgesinde kontrol mekanizmalarını kuramaması, uluslararası suç ve terör örgütlerine faaliyet göstermesi için uygun bir zemin hazırlamaktadır. Ermenistan ve Azerbaycan arasında devam eden sorunlar bu iki devlet arasında askeri bir çatışmaya neden olabilir (Melikishvili, 2010). Bu durum tüm bölgede güvenlik ve istikrarı tehdit etmekle birlikte Rusya'nın bölgedeki siyasi ve askeri etkisini artırmaktadır.

- Uluslararası Terörizm ve Organize Suçlar

Günümüzde terörizm ciddi bir güvenlik tehdididir. Terörizm devletlerden veya devlet dışı aktörlerden kaynaklanabilmektedir. İşgal edilmiş Gürcistan toprakları, uluslararası terörizm ve ulus üstü organize suçlar için uygun koşulları sağlamaktadır. Gürcistan bölgede faaliyet gösteren terör örgütleri tarafından transit ülke olarak kullanılmaktadır. Bu topraklarda insan, silah ve uyuşturucu kaçakçılığı faaliyetlerinin yapılması muhtemeldir. Özellikle Rusya kaynaklı terörizm, Gürcistan'ı tehdit etmektedir.

- Ekonomik ve Sosyal Sorunlar

Ekonomik büyümenin uzun dönemli düşük seviyelerde olması Gürcistan'ın ulusal güvenliğine bir tehdittir. Ekonomik krizlerin oluşturacağı sosyal gerilim gibi sorunların üstesinden gelmek için hazırlıklı olmak önemlidir. Yetersiz ekonomik büyüme seviyesi, devlet gelirlerinde düşüşe ve yüksek işsizliğe sebep olmaktadır. Bu durum devletin gelişmesine, sosyal bütünlüğüne, istikrarına ve ulusal güvenliğine zarar vermektedir. Gürcistan'ın uzun dönemli ekonomik güvenliği için, Gürcistan ekonomisi ve vatandaşlarının rekabet yeteneğinin artırılması gerekmektedir.

- Enerji Güvenliği

Enerji bağımsızlığının sağlanması, Gürcistan ulusal güvenliği için önemlidir. Bu yüzden enerji kaynaklarının çeşitlendirilmesi hayatidir. Yenilenebilir enerji kaynaklarının geliştirilmesi ve bunlara ait altyapının oluşturulması Gürcistan ulusal güvenliğine dâhil olan etkenlerdendir.

- Siber Güvenlik

Gürcistan'ın bilgi teknolojilerine yönelik alt yapı bağımlılığı artmaktadır. Bu durum Gürcistan siber güvenliğinin korunmasını zorlaştırmaktadır. 2008 Rus-Gürcistan Savaş'ında Rusya, kara, deniz ve hava saldırıları gerçekleştirdiği gibi büyük ölçekli siber ataklar da yapmıştır. Bu saldırılar ulusal güvenlikte kara, deniz ve hava alanları kadar siber güvenliğin sağlanmasının önemini ortaya koymuştur.

- Çevre Güvenliği

Doğal süreçler ve insan kaynaklı çevre sorunları, Gürcistan'ın doğal kaynak güvenliğini, biyolojik çeşitliliğini ve halkının sağlığını tehdit edebilir. Gürcistan, Rusya tarafından işgal edilen topraklarda çevreye verdiği zarardan endişe duymaktadır. Özellikle 2014 Soçi Kış Olimpiyat Oyunlarına hazırlanmak için Abhazya bölgesinde yapılanlardan rahatsızlık duymaktadır. Gürcistan hükümeti, uluslararası toplumla işbirliği içinde, yasal olmayan inşaat malzemesi ve ağaç gibi kaynakların kullanılmasını önleyecek tedbirleri almalıdır. Bu durum gerçekleştirilmediğinde Karadeniz sahillerinde çevresel bir felakete sebep olabilir.

- Nüfus Güvenliği ve Yurttaşlık Uyumu

Ülkenin gelişmesi için nüfus yapısının sağlıklı olması gerekmektedir. Geçmiş yıllara göre kıyaslandığında doğum oranlarında ve ülkesine geri dönen göçmenlerde artış gözlemlenmektedir. Bu olumlu durumun sürdürülmesi, Gürcistan ulusal güvenliği için önemlidir. Rusya işgal topraklarında yasal olmayan ve yapay bir şekilde demografik yapıyı değiştirmektedir. Rusya, hâkim olduğu bölgelere, Rus vatandaşlarına ayrıcalıklı haklar tanıyarak yerleştirmektedir. Bu politikalar aynı zamanda Abhaz kimliğini de tehdit etmektedir. Gürcistan'ın her bir vatandaşı Gürcü dilini öğrenmelidir. Bu sayede Gürcistan'ın siyasi, ekonomik, sosyal ve kültürel yaşamına tam bir katılım sağlanmış olacaktır.

- Kültürel Miras Anıtlarının Güvenliği

Gürcistan'ın kültürel miras ve anıtlarının korunması Gürcistan için önemlidir. Rusya tarafından işgal edilen topraklardaki anıt ve kültürel mirasların korunması sağlanamamaktadır. Bir diğer tehdit konusu ise yurt dışında bulunan Gürcü kültürel mirasıyla yeterli bağın kurulamamasıdır.

4. 2. 6. Ulusal Güvenlik Yöntemleri

Gürcistan'ın uygulamaya koyduğu güvenlik yöntemleri üç başlık altında toplanabilir. Bu başlıklar, barışçıl yöntemler, ittifaka katılma ve kapasite inşasıdır. Bu

durum tarihsel süreklilik içinde ve ülkenin kapasitesinin oluşturduğu şartlar ile şekillenmiştir. Gürcistan Rusya ile yaşadığı çatışmayı uluslararası hukuk ve barışçıl yöntemlerle çözmek istemektedir. Ayrıca Gürcistan başkanı birçok uluslararası platformda sorunun çözümü için kuvvet kullanımını reddettiklerini deklare etmiştir. Rusya'nın askeri müdahalede bulunduğu bölgelerden çekilmesi koşuluyla bu bölgelere özerklik vermeyi dahi içeren anlaşma koşullarını kabul etmektedir. Belge incelendiğinde hemen hemen her noktada 2008 yılında yapılan ateşkes anlaşmasına ve uluslararası hukuka atıfta bulunmaktadır. Fakat Rusya'nın barışçıl yöntemlerle ikna edilemeyeceği açık bir şekilde ortadadır. Bu yüzden Gürcistan, NATO ve AB kurumlarına katılarak egemenlik ve toprak bütünlüğü hususunda uluslararası garantörler sağlamaya çalışmaktadır. Gürcistan'ın Batıya uyum sağlaması, Rusya'nın güvenliğine tehdit değil bilakis Rusya'nın çıkarlarına uygun olarak, Rusya'nın güney sınırlarındaki güvenliği artıracaktır (The Government of Georgia, 2011, s. 12) NATO ve AB politikaları ile Rusya'nın uluslararası sistemin yapısının gereklerine daha uyumlu politikalar geliştirmesine yönlendirilmeye çalışılmaktadır. Hatta bu durumun Rusya'nın yararına olduğu iddia edilmektedir. Rusya'nın küresel düzene uygun dönüşümü, Gürcistan Rusya ile AB arasındaki işbirliğinin gelişmesini sağlayacaktır. Bu sayede Rusya komşu ülkelere karşı daha barışçıl bir dış politika izleyecektir ve Rusya'nın kendi içindeki demokratik kurumlar kuvvetlenecektir. Gürcistan, RF'nin demokratik bir devlete dönüşümünü memnuniyetle karşılamaktadır. Bu bağlamda Rusya'nın daha demokratik bir ülke olması, diğer ülkelerin egemenlik ve toprak bütünlüğü haklarına saygılı olmasını sağlayacaktır. Ayrıca pazar ekonomisine geçişini desteklemektedir. Demokratikleşme ve Rus dış politikasının öngörülebilir olması, bölgesel ve uluslararası güvenliğe katkı sağlayacaktır. Buradan hareketle, Gürcistan Rusya'nın oluşturduğu tehditleri en aza indirmek için uluslararası toplumla işbirliği içinde Rusya üzerinde baskı kurma girişiminde bulunmaktadır.

Bir diğer güvenlik yöntemi ise kapasite inşasıdır. Devlet kurumlarının gelişmesi ve demokrasinin güçlendirilmesi devletin kaynaklarının etkin bir şekilde kullanmak için zorunlu olarak görülmektedir. Gürcistan belgesinde liberal kurumlar olan hukukun üstünlüğü, pazar ekonomisi, şeffaflık, hesap verebilirlik gibi kavramlara olan vurgu oldukça fazladır. Belgeyi hazırlayanlar Gürcistan'ın daha güvenli olması için

modern bir ulus devlet olma çabasının artırılması gerektiğini savunmaktadır. Daha etkin bir kamu yönetimi ve sürdürülebilir ekonomik büyüme askeri alana daha fazla kaynak ayrılmasını sağlayacaktır. Belgede kapasite inşası konusunda öne çıkan bölümler yer almaktadır. Bunlar arasında silahlı kuvvetlerin reformu önceliklidir. Savunma ve güvenlik sisteminin modernize edilmesi bir diğer öne çıkan noktadır. Güvenlik sektöründe yer alan devlet ve sivil kurumlar arasında koordinasyonun artırılması silahlı kuvvetlerin mevcut ve muhtemel saldırgan girişimlere cevap verebilme kabiliyetinin artırılması, personelin çağdaş standartlara göre eğitilmesi bu reformların önde gelenlerindendir.

Güvenlik yöntemlerinin dış politikada oluşturduğu etki incelendiğinde ittifaka katılma ve kapasite inşası saldırgan yöntemlerdendir. Gürcistan'ın barışçıl yöntemlerle Rusya'yı dengeleyemediği açıktır. Bu yüzden saldırgan yöntemler kullanılarak Rusya'nın Gürcistan'ın toprak bütünlüğü ve egemenliğine verdiği zarar ortadan kaldırılmaya çalışılmaktadır.

- Gürcistan'daki İşgalin Sonlandırılması ve Rusya Federasyonu ile İlişkiler

İşgalin Sonlanması: Gürcistan topraklarında işgalin sonlanması, işgal topraklarında yaşayan insanların yeniden bütünleşmesinin sağlanması, Gürcistan'ın egemenliğinin iadesi ülkenin ulusal güvenliğinin en önde gelen hedefidir. Gürcistan Hükümeti, Gürcistan topraklarının işgalden kurtarılması için yerinde, etkili, barışçıl ve uluslararası hukuka uygun adımları atmaktadır. Gürcistan, Rusya ile 12 Ağustos 2008' de imzalanan ateşkes anlaşmasının kuvvet kullanımını yasaklayan şartlarına bağlılığını devam ettirmektedir. Ayrıca Gürcistan kuvvet kullanımını tek taraflı olarak reddettiğini, Gürcistan Başkanı'nın 23 Kasım 2010'da Avrupa Parlamentosunda yaptığı konuşmada deklare etmiştir (The Government of Georgia, 2011, s. 11). Bu yükümlülük, Gürcistan Başkanı'nın AB, NATO, BM, AGİT ve ABD liderlerine gönderdiği mektup ile onaylanmıştır.

Gürcistan, Avrupa deneyimine dayanan, mevcut durumda işgal altında olan topraklara geniş özerklikler vermeyi de içeren, barışçıl bir girişim önermeyi devam ettirmektedir. Gürcistan, işgal topraklarındaki sorunların çözülmesi için her türlü

barışçıl yöntemi içtenlikle karşılamaktadır (The Government of Georgia, 2011, s. 11). Gürcistan topraklarında işgalin sonlanması için, RF'nin politikalarına uluslararası toplumun daha fazla müdahale etmesi gerekmektedir. Rusya, uluslararası hukukun kurallarına uymaya, özellikle de başka bir egemen ülkenin topraklarına rızası olmadan askeri sevkıyat yapmasının yasak olduğuna, Gürcistan'a karşı saldırgan olmayan politikalar gerçekleştirmeye bağlı kalmaya ikna edilmelidir. Bir diğer yönden Rusya'nın askeri faaliyetlerinin uluslararası toplum tarafından 'işgal' olarak tanımlanması önemli bir noktadır. Bu bağlamda Gürcistan'ın uluslararası ortakları, Avrupa Parlamentosu, ABD Senatosu gibi yasama organlarının, işgali belge niteliğinde tanınmaları önem arz etmektedir.

Gürcistan, bölgede gerilimin azaltılması için benimsenmesi gereken tek politikanın Rusya'nın barışçıl yöntemlerle işgal ettiği topraklardan çekilmesi olarak görmektedir. İşgal bölgesine uluslararası barışı koruma güçlerinin yerleşmesi öngörülmektedir. Sonuç olarak Gürcistan AB Gözetleme Misyonunun bölgedeki faaliyetlerini önemsemektedir. Fakat Misyon'un görevini iyi bir şekilde yapabilmesi için gözetleme kapsamına işgal toprakları da dahil edilmelidir. Bu sayede uzun dönemli barış sürecinin oluşmasına imkân sağlanacaktır. Bunun da ötesinde Rusya-Gürcistan sorunun çözülmesi bölgedeki komşu ülkelerin sorunlarının çözülmesine de olumlu etkiye bulunacaktır. Gürcistan bu sorunun çözülmesi için uluslararası toplumdan yeterli derecede destek alamamaktadır. RF tarafından işgal edilmiş topraklarda organize edilen terörist saldırıların önlenmesi için, terörizmle kararlılıkla savaşmaktadır ve uluslararası toplumla bu konuda işbirliği yapmaktadır.

Rusya işgali nedeniyle yerinden edilmiş insanların, hayat ve mülkiyet haklarının adalet, eşitlik, özgürlük gibi temel insan hakları kapsamında, uluslararası hukukun koruması altında sağlanması gerekmektedir. Uluslararası hukuka göre bu insanların güvenlik, özgürlük ve saygınlıkları teslim edilmelidir. Gürcistan, RF'nin bu bölgede izlediği her türlü yasal olmayan politikalara karşı mücadele etmeye devam edecektir.

RF ile ilişkiler: Gürcistan komşularıyla iyi ilişkiler geliştirme kapsamında RF ile eşitlik ilkesine dayanan ilişkiler yürütmek istemektedir. Eşitlik ilkesi, Gürcistan'ın

egemenliği ve toprak bütünlüğüne saygı olmadan düşünülemez. Gürcistan, RF ile diyalog kurmaya oldukça çaba sarf etmektedir.

Gürcistan, RF'nin demokratik bir devlete dönüşümünü memnuniyetle karşılamaktadır. Bu bağlamda Rusya'nın daha demokratik bir ülke olması diğer ülkelerin egemenlik ve toprak bütünlüğü haklarına saygılı olmasını sağlayacaktır. Ayrıca pazar ekonomisine geçişini desteklemektedir. Demokratikleşme ve Rus dış politikasının öngörülebilir olması, bölgesel ve uluslararası güvenliğe katkı sağlayacaktır. Gürcistan'ın Avrupa ve Atlantik kurumlarına katılması Kafkasya bölgesindeki barış ve istikrarı destekleyecektir. Dolayısıyla Gürcistan'ın Batıya uyum sağlaması, Rusya'nın güvenliğine tehdit değil bilakis Rusya'nın çıkarlarına uygun olarak, Rusya'nın güney sınırlarındaki güvenliği artıracaktır (The Government of Georgia, 2011, s. 12). Kuzey Kafkasya bölgesindeki güvenliğin tesisi için Rusya, anahtar ülke konumundadır. Gürcistan, Kuzey Kafkasya halkları ile derin ilişkiler geliştirmek istemektedir. Bu halkların Gürcistan'ın hedefleri, politik yaklaşımları hakkında farkındalıklarının artırılmasını istemektedir. Çünkü bölge halkının Gürcistan hakkında güvenilir bilgi edinmesi, bölgesel istikrar için önemlidir.

- Devlet Kurumlarının Gelişmesi ve Demokrasinin Güçlendirilmesi

Gürcistan, tüm vatandaşlarının temel insan haklarını güvence altına almaktadır. Hukukun üstünlüğü, hukuk önünde eşitlik, şeffaflık hesap verebilirlik ifade, düşünce, din vicdan özgürlüğü gibi özgürlükler bir devleti daha ileriye taşıyacak politik sistemin temel yapı taşları olarak kabul edilmektedir. Gürcistan anayasası yasama, yürütme ve yargı arasındaki kuvvetler ayrılığının uygun bir şekilde işlemlerini güvence altına almaktadır. Hukukun üstünlüğünün sağlanması için adalet sistemi üzerinde bir takım reformlar yapılmaktadır. Mahkemelere jüri sistemi getirilerek bağımsız ve adil kararlar alınması sağlanmaktadır. Yerel yönetimlerin karar alma mekanizmalarındaki etkinliğini artırarak, siyasi parti, çıkar grupları, ticaret odaları ve STK'ların demokrasinin gelişmesine katkı sunması beklenmektedir (The Government of Georgia, 2011, s. 13). Gürcistan uzun uğraşlar sonucunda, rüşvetle savaşarak yolsuzluk tehdidini ortadan kaldırmakta oldukça fazla mesafe kat etmiştir. Fakat yolsuzluğun önlenmesi için devlet

ve sivil toplum tarafından uzun süreli mücadele gerekmektedir. Gürcistan Hükümeti, politikalarında şeffaflık ilkesine bağlı kalmaya devam edecektir.

- Birleşme Politikasının Uygulanması

Gürcistan, işgal altındaki topraklar ile arasındaki bağlılığı artıracak format, mekanizma ve teşvikleri artırmakta kararlıdır. İşgal altında yaşayan Gürcü vatandaşları ile ilişkilerin kuvvetlendirilmesine çabalamaktadır.

- Gürcistan Güvenlik ve Savunma Sisteminin Gelişimi

Gürcistan'ın ulusal güvenliğinin sağlanması için güvenlik sisteminde etkili reform uygulamaları gerçekleştirilmektedir (The Government of Georgia, 2011, s. 14). Bunun için güvenlik sektöründe çalışan tüm güvenlik birimleri ve sivil girişimleri kapsayan işbirliği oluşturulmaktadır. Gürcistan kanunlarına uygun olarak birleşik, esnek ve kalıcı bir kriz yönetim sistemi geliştirilmektedir. Bu sistem sayesinde muhtemel krizler önceden önlemler alınarak bertaraf edilecektir ya da gerçekleşen krizlerin etkileri en aza indirilerek, oluşabilecek olumsuz sonuçlar engellenecektir.

Gürcistan ulusal güvenliğinin en önemli noktası değişen güvenlik çevresine uygun olarak savunma kapasitesini artırmaktır. Gürcistan, silahlı kuvvetlerin tehditlere karşı operasyonel kabiliyetini artırmaktadır. Silahlı kuvvetlerin, dış saldırılara karşı cevap verebilme yeteneğini artırmak için özel bir dikkatle üzerinde çalışılmaktadır. Bu hedeflere ulaşmak için ordunun eğitim sisteminde çağdaş standartlar benimsenmektedir. Personel yönetimi, komuta ve kontrol sistemi, NATO ile birlikte çalışma düzeni geliştirilerek Avrupa-Atlantik sistemine uyum sağlanmaktadır.

Savunma planlaması 'topyekûn savunma' prensibi üzerinden yapılmaktadır. Topyekûn savunmadan kasıt sivil savunma sisteminin başarılı bir şekilde uygulanması, gerekli eğitim ve donanımın sağlanması, uygun alt yapının geliştirilmesi ve etkin askeri yedek sisteminin oluşturulmasıdır. Gürcistan'ın savunmasının kuvvetlendirilmesi için yeni bir yedek sistemi geliştirilmiştir. Askeri alanda işbirliği yapılan ülkelerin tecrübelerinden yararlanılarak yedeklerin seferber edilmesi, kumanda ve kontrol sistemi ve askeri eğitim programlarında reformlar yapılmıştır. Gürcistan demokratik değerleri

benimsemeye ve Avrupa-Atlantik kanadına eklenmeyi temel hedef olarak belirlemiştir. Bu yüzden ordunun yeniden yapılandırılmasında temel dayanak noktası NATO kıstas alınarak yapılmaktadır. Gürcistan var olan durumda devam eden NATO operasyonlarına, en büyük gayret ile destek vermektedir (The Government of Georgia, 2011, s. 15). Bu sayede bir taraftan Gürcistan askeri operasyon kabiliyetini geliştirirken diğer taraftan Avrupa-Atlantik savunma sistemi içinde önemli bir yer teşkil etmektedir.

- AB ve NATO ile Bütünleşme

Gürcistan'ın en önde gelen dış politika önceliklerinden biri NATO ve AB'ye katılmaktır. Bir Karadeniz ve Güneydoğu Avrupa ülkesi olarak Gürcistan, tarihsel süreçlerin bir dönemlik etkisi sebebiyle Avrupa ile ilişkisi kesilse de siyasi, coğrafi ve kültürel olarak Avrupa'nın bir parçasıdır. Gürcistan'ın sürdürülebilir bir şekilde gelişmesi ve güvenliğinin sağlanması için NATO ve AB'ye katılım girişimi, Gürcistan'ın egemen ve bağımsız bir aktör olarak özgür seçimidir (The Government of Georgia, 2011, s. 15).

NATO, Avrupa-Atlantik güvenlik yapısının temeli olduğu gibi aynı zamanda bu alandaki güvenlik ve istikrarı güvence altına alan bir mekanizmadır. Gürcistan, NATO'ya katıldığı takdirde ulusal güvenliğini çok sağlam bir şekilde garanti altına alacaktır. Buna ek olarak bölgesel çatışmaların çözülmesinde aktif rol oynayarak tüm bölgede istikrarın sağlanmasına katkı sağlayacaktır. NATO'ya üye olmak için yapılan reformlar, ülkenin demokratik kurumlarını güçlendirirken savunma kabiliyetlerini de artırmaktadır. Gürcistan'ın NATO'ya üye olmasının arkasında siyasi ve sosyal yönü olan geniş bir destek vardır ki bu destek 2008 yılında yapılan referandum ile onaylanmıştır (The Government of Georgia, 2011, s. 16). RF tarafından gerçekleştirilen askeri saldırganlık, Gürcistan'ın demokratik gelişme ve NATO üyeliğine yönelik politikalarını değiştiremez. 2008 Rusya-Gürcistan Savaşı'ndan sonra, NATO-Gürcistan Komisyonun kurulması, bu komisyonun yıllık ulusal planlar hazırlaması ve NATO'nun Gürcistan'da irtibat bürosu açması NATO-Gürcistan işbirliğine yeni bir enerji katmıştır. Gürcistan sadece NATO'nun sağladığı güvenlikten yararlanmamaktadır. Kolektif güvenlik ve ortak operasyonlar için gerekli sorumluluklarını yerine getirmektedir. Örneğin Afganistan'da askeri operasyonların

destekçisidir ve yeni tehditlere karşı NATO güçleriyle birlikte hareket etmeye hazırdır (The Government of Georgia, 2011, s. 16)

Ulusal siyasi ve ekonomik gelişmelerde izlenen en önemli yöntemlerden biri Gürcistan'ın adım adım AB'ye üye olmasıdır. AB ile daha derin ilişkilerin kurulması Gürcistan'ın demokratik kurumları, güvenliği ve ekonomik yapısının kuvvetlenmesi için gereklidir. AB ile kurumsal çerçevede iş birliğinin sağlanması önemsenmektedir. Bu bağlamda AB'nin dört özgürlük olarak tanımladığı, insanların, malların, hizmetlerin ve sermayenin serbest dolaşımını sağlamak için büyük çaba sarf etmektedir. Yüksek seviyeli siyasi ve ekonomik bütünleşmenin sağlanabilmesi için Gürcistan ile AB arasında kapsayıcı ve geniş serbest ticaret şartlarını bulunduran Ortaklık Anlaşması müzakereleri yapılmaktadır. Bunlara ek olarak Gürcistan AB ile vize alımının kolaylaşması için çalışmalar yürütmektedir. Buradaki nihai hedef AB ile vizelerin tamamen ortan kaldırıldığı bir anlaşmaya varmaktır. Gürcistan AB'nin Rusya ile Gürcistan arasındaki çatışmanın çözülmesinde daha aktif bir rol almasının önemini altını çizmektedir. AB'nin Rusya tarafından Gürcistan topraklarının işgal edildiğinin tanınması önemli bir gelişmedir. Gürcistan, Avrupa Parlamentosu tarafından alınan 17 Kasım 2011 tarihli kararı desteklemektedir. Gürcistan, Rusya ile AB arasındaki işbirliğinin gelişmesini önemsemektedir. Bu sayede Rusya komşu ülkelere karşı daha barışçıl bir dış politika izleyecektir ve Rusya içindeki demokratik kurumlar kuvvetlenecektir.

- Güney Kafkasya'da İşbirliği

Güney Kafkasya'nın ekonomik olarak cazip ve siyasi olarak istikrar sahibi bir bölge olması için çabalanmaktadır. Geleneksel olarak Ermenistan ve Azerbaycan ile iyi ilişkilere sahiptir. Bölgenin kalkınması için ortak bir yaklaşımın gerekliliğini vurgulamaktadır. Bölgesel işbirliğinin gelişmesi ve ortak ekonomik pazarın oluşması, bölgenin istikrarını sağlarken aynı zamanda bölgede yaşayan halklarının refahını artıracaktır (The Government of Georgia, 2011, s. 17). Karadeniz'e kıyısı olan bir ülke olarak Gürcistan, çok taraflı işbirliğinin gelişmesini desteklemektedir. İşbirliğinin önünde bir takım engeller olmasına rağmen üç Güney Kafkasya ülkesi uluslararası terörizm, kaçakçılık ve çevre sorunları gibi konularda ortak girişimlerde bulunabilir. Bu

sayede uzun dönemli perspektiften yaklaşıldığında bölgenin ekonomik ve siyasi ilişkilerinde derinleşme sağlanabilir. Çözümlemeyen Dağlık Karabağ sorunu bölgenin istikrarına zarar vermektedir. Gürcistan, bu konuda barışçıl bir çözüme ulaşılmasını desteklemektedir. Ayrıca tarafları uluslararası hukukun temel prensiplerine uygun olarak uluslararası toplumun daha fazla müdahil olduğu barış sürecinin oluşturulmasını teklif etmektedir (The Government of Georgia, 2011, s. 18).

Gürcistan bölgedeki Ermenistan ve Azerbaycan ile ekonomik ilişkilerini derinleştirmek istemektedir. Bölgede gerçekleştirilecek büyük ekonomik projeler sadece ekonomik katkılar üretmekten ziyade bölgenin güvenliğinin sağlanmasına ve karşılıklı güven inşasının gerçekleşmesine yardımcı olacaktır. Gürcistan'ın Azerbaycan ile ilişkileri stratejik ortaklık seviyesindedir. Ortak enerji ve iletişim projeleri her iki ülkenin refah ve istikrarına katkı sağlamaktadır. Bakü-Tiflis-Kars Demiryolu Projesi, uluslararası taşımacılık açısından büyük öneme sahiptir. Bu demiryolu doğu ile batı arasındaki ekonomik derinliği ileri taşımaktadır. Ayrıca Gürcistan'ın Avrupa'ya yaklaşmasını sağlamaktadır (The Government of Georgia, 2011, s. 18). Bakü- Tiflis- Ceyhan, Bakü- Supsa Petrol Hatları ve Bakü- Tiflis- Erzurum Doğalgaz Hattı bölgenin ekonomik ve güvenlik politikalarında öne çıkan diğer projelerdir. Gürcistan, Azerbaycan ile güvenlik ve siyasi alanlarda işbirliği içerisindedir. Azerbaycan ile birlikte Avrupa–Atlantik kanadına GUAM üzerinden ortaklık kurmak için çalışmaların yapılması desteklenmektedir. Azerbaycan'ın AB ve NATO'ya üyelik girişimi, bölgesel işbirliği ve istikrarın artması için stratejik önemdedir. Gürcistan, Ermenistan ile de yakın komşuluk ilişkileri yürütmektedir. Gürcistan Ermenistan'ın turizm, taşıma altyapısı ve ticaret gibi alanlardaki gelişmelerini desteklemektedir. Gürcistan, Ermenistan'ın AB ve NATO ile daha ileri ilişkiler geliştirmesini önemsemektedir. Ayrıca Ermenistan ile Türkiye arasındaki sorunların çözülmesi ve ilişkilerin normalleşmesini içtenlikle karşılamaktadır (The Government of Georgia, 2011, s. 19).

- Dış İlişkilerin Kuvvetlenmesi

Dış ilişkilerin güçlenmesi, dış ticaretin artması, ülkeye yapılan dış yatırımların artması, sosyal ve kültürel bağların kuvvetlenmesi, Gürcistan için öncelikli

alanlardandır. Bu hedeflere ulaşmak için uluslararası toplum ile ikili ve çok taraflı şekillerde işbirliği gerçekleştirilecektir.

ABD: Gürcistan'ın bağımsızlığının yeniden sağlanması için, Gürcistan'ın egemenliği, toprak bütünlüğü, demokratik kurumlarının kuvvetlendirilmesi, pazar ekonomisinin gelişmesi ve ülkenin Avrupa-Atlantik kurumlarına tam üyeliğini etkin bir şekilde desteklemektedir (The Government of Georgia, 2011, s. 19). 2009 yılı Ocak ayında iki ülke arasında stratejik ortaklık anlaşması imzalanmıştır. Bu anlaşmaya göre iki ülke arasındaki siyasi, ekonomik ve güvenlik alanındaki işbirliğinin artırılması için somut adımlar atılacaktır. ABD'nin Gürcistan'ın işgal altında olan topraklarının kurtarılmasını desteklemesi, Gürcistan için önemli bir dış politika kazanımıdır.

Gürcistan'ın yeniden egemenliğini kazanması için ABD'nin sunduğu finansal destek ciddi bir katkı sağlamaktadır. 2008'deki Rus işgalinden sonra Gürcistan'a 1 milyar dolar değerinde yardım sağlanmıştır (The Government of Georgia, 2011, s. 19). ABD Gürcistan'ın demokratik ve gelişmiş bir ülke olması için çeşitli projeler yürütmektedir. Bu projeler askeri, ticari altyapının geliştirilmesinden eğitim ve bilimsel çalışmaların seviyesinin artırılmasına yönelik olarak geniş bir çerçevede sürdürülmektedir. Gürcistan Silahlı Kuvvetleri, ABD'nin önderliğindeki bir koalisyon tarafından eğitim ve destek programları görmektedir.

Ukrayna: Gürcistan, Ukrayna'yı potansiyel stratejik ortak olarak görmektedir (The Government of Georgia, 2011, s. 20). Ukrayna demokratik ve barışçıl bir ülke olarak Avrupa'nın bölgesel güvenliği ve istikrarını sağlamak için gücünü artırmaktadır. Ukrayna ve Gürcistan ilişkilerini sadece iki taraflı anlaşmalar ile değil aynı zamanda NATO, AGİT gibi çeşitli uluslararası kurumlarda da devam ettirmektedir.

Türkiye: Gürcistan'ın bölgedeki en önde gelen ortağıdır. Türkiye, Gürcistan'ın egemenlik ve toprak bütünlüğünü desteklemektedir. Siyasi, ekonomik, güvenlik alanlarında işbirliği çabalarını artırmaktadır. Türkiye, Gürcistan'ın en büyük ticari ve ekonomik ortağıdır. Türkiye ile Gürcistan arasında serbest ticaret ve vize serbestliği sistemi vardır. Türkiye ile Gürcistan arasında ekonomik, enerji, taşımacılık gibi sektörlerde bölgesel ve uluslararası düzeyde etkisi olan büyük projeler yürütülmektedir.

Buna ek olarak Türkiye bölgesel düzeyde lider bir ülke ve bir NATO üyesi olarak, Gürcistan'ın en önemli askeri ortaklarından biridir. Gürcistan, Türkiye ile askeri ortaklığı artıran uygulamalara oldukça önem vermektedir. Türk ve Gürcü halkları arasında kültürel bağlar kuvvetlidir. Gürcistan ve Türkiye kültürel mirasların korunmasına yönelik işbirliği içindedir.

Dünyanın Çeşitli Bölgelerinden Milletler ile İşbirliği: Gürcistan Baltık ülkeleri ve İskandinav ülkeleri ile arasındaki işbirliği artırmak istemektedir. Bu ülkelerin AB ve NATO'ya katılım tecrübelerinden yararlanmayı hedeflemektedir. Gürcistan, Avrupa ile Asya arasında doğal bir köprü işlevi görmektedir. Orta Asya ülkeleri, Moldova ve Belarus siyasi ve ekonomik işbirliğinin artırılması gereken ülkeler olarak bahsedilmiştir. Özellikle SSCB'den dağılan ülkelere Rusya ile Gürcistan arasındaki anlaşmazlıklar hakkında bilgi verilmesi önemsenmiştir. Belgede bir uyarı niteliğinde Rusya'nın saldırgan davranışlarına karşı ortak bir yaklaşım belirlenmezse benzer durumların o ülkelerin başına da gelebileceği vurgulanmaktadır. Gürcistan bu başlığın altında Dünya'nın geri kalan tüm ülkelerinin Gürcistan'ın toprak bütünlüğü ve egemenliğinin ihlal edildiğinin tanınması ve bu sorunda aktif rol almaları konusunda davet edilmektedir. Bu ülkeler ile BM ve diğer uluslararası kurumlarda, daha gelişmiş ilişkiler geliştirilmesi öngörülmektedir.

BM: Gürcistan, BM'nin uluslararası barışın sağlanmasında lider bir görev almasına inanmaktadır. Bu yüzden BM'nin sorunların çözümünde daha etkin olması gerekmektedir. Gürcistan ile Rusya arasındaki çatışmada bulunan BM Gözlemci Misyonu, Rusya'nın baskıları yüzünden son bulmuştur (The Government of Georgia, 2011, s. 21). Bu durum, BM'nin uluslararası barış ve güvenliği sağlamadaki etkisine olumsuz bir örnek teşkil etmiştir.

AGİT: Bölgesel güvenlik ve istikrarın sağlanmasında kilit bir örgüttür. AGİT'in Gürcistan'daki faaliyetleri Rusya tarafından engellenmektedir. Bu nedenle işgal ettiği topraklarda uluslararası gözetimden uzak kalmaktadır. Gürcistan, AGİT'e üye devletlerin siyasi ve ekonomik yapılarına sağladığı katkıyı desteklemektedir.

- Uluslararası Terörizm ve Ulus Üstü Organize Suçlarla Mücadele

Gürcistan'ın terörizme karşı savaş politikasının hedefi, ülkesinin, vatandaşlarının diğer kurumlarının güvenliğinin sağlanmasıdır. Gürcistan, BM Terörle Mücadele Protokolü'ne katılmıştır. Terörle mücadelede ikili ve çok taraflı işbirliğine açıktır. Bu bağlamda silahlı kuvvetlerin alması gereken önlemler alınırken aynı zamanda hukuki ve siyasi adımlar da atılmaktadır. Gürcistan'ın transit bir rota olarak kullanılmaması için sınır güvenliği konusunda Türkiye, Azerbaycan ve Ermenistan ile işbirliği yapılmaktadır.

Gürcistan'ı tehdit eden en büyük terörist faaliyetler Rusya'nın işgal ettiği topraklardan kaynaklanmaktadır. Rusya işgal kuvvetleri bu terörist organizasyonlara destek sağlamaktadır. Bu tehdidin ortadan kalkması için Rusya'ya uluslararası toplumun etkin bir baskı kurması gerekmektedir. Ayrıca Rusya bu terörist organizasyonları desteklediği için yüksek bir politik bedel ödemelidir. Gürcistan nükleer terörizmi başka bir diğer tehdit olarak görmektedir. Gürcistan Rusya'nın işgal ettiği topraklarda radyoaktif materyaller kullandığından ve bu toprakları nükleer üretimini taşımak için kullandığından şüphelenmektedir.

- Ekonomik Güvenlik Politikası

Gürcistan ekonomi politikası, ekonomik özgürlük temeline dayanmaktadır (The Government of Georgia, 2011, s. 23). Gürcistan'ın ekonomi politikası, makroekonomik istikrarın artması, vergilendirme sisteminin basitleştirilmesi, bütçe açığının azaltılması ve enflasyonun düşürülmesini hedeflemektedir. Gürcistan'ın en önde gelen ekonomi politikalarından biri AB, ABD ve diğer ülkelerle serbest ticaret anlaşmaları imzalayarak işbirliğinin artırılmasıdır. Gürcistan ekonomi politikası ekonomik faaliyetlere devlet müdahalesi yapılmayacağını garanti altına almaktadır. Bireyler ve iş çevrelerinin ekonomik özgürlükleri ve mülkiyet hakları genişletilerek sürdürmeye devam edecektir. Bu bağlamda iş dünyası için işgücünün kalitesinin artırılması, piyasa rekabetçiliğinin sağlanması, yabancı yatırımcılar için uygun koşulların oluşturulması başarılı bir şekilde gerçekleştirilecektir.

- Enerji Güvenlik Politikası

Gürcistan, enerji kaynakları bakımından zengin komşu ülkelere sahiptir. Bu yüzden bu ülkelerde bulunan kaynakların Avrupa'ya taşınmasında transit ülke konumundadır. Bu bağlamda Güney Enerji Koridoru üzerinden Avrupa'ya petrol ve doğal gaz hatlarının kurulmasını desteklemektedir. Bunun yanında çevresel etkilerin en aza indirilmesi ve enerji bağımlılığının azaltılması için Gürcistan yenilenebilir enerji kaynaklarının yaygınlaşmasını sağlayan altyapı çalışmalarını yapmalıdır.

- Eğitim Politikası

Bilgi toplumundan oluşan bir sivil topluma sahip olmak ve eğitim kalitesinin artırılması için eğitim sisteminde kapsamlı bir reform hedeflenmektedir. Bu amaç için eğitim sektöründe özel eğitim kurumlarının payı artırılarak sağlanacaktır. Küresel şartlarda iş yapabilme kabiliyetine sahip bir insan kaynağı için İngilizce eğitiminin yaygınlaştırılması gerekmektedir (The Government of Georgia, 2011). Buna ek olarak eğitim reformları arasında mesleki eğitim alanına öncelik verilecektir.

- Sosyal Güvenlik ve Sağlık Hizmetleri Politikası

Gürcistan Devleti, yoksulluğu sona erdirmek, vatandaşlarının yaşam koşullarını iyileştirmek ve orta sınıfa kuvvetlendirmek için sağlık sektörüne yönelik hizmetlerin, eğitim, sertifika programlarının geliştirilmesi hedeflenmektedir. Bu kapsamda ulusal güvenliğe tehdit oluşturan salgın hastalıklar ve uyuşturucu bağımlılığı ile mücadele alanlarında ilerleme sağlanmaya çalışılacaktır.

- Siber Güvenlik Politikası

Siber ataklardan kaynaklanan güvenlik tehditleri son yıllarda gittikçe artmaktadır. Gürcistan, devletin bilgi sistemlerine karşı yapılacak olan siber saldırılara karşı etkin ve cevap verebilecek altyapı sistemlerinin önemini vurgulamaktadır. Bu konuda ortak ülkelerle tecrübeleri üzerinden işbirliğine gidilmelidir.

- Çevre Güvenlik Politikası

Gürcistan'ın çevre güvenlik politikası, doğal kaynakların ölçülü kullanımı ve insan kaynaklı doğaya verilen zararın en aza indirilmesi sağlanarak, çevrenin korunması üzerinedir. Bu bağlamda, sel, toprak kayması, çığ, deprem gibi doğa olaylarına özel bir dikkatle yaklaşılmalıdır. Radyoaktif ve ağır metallerin toprak, su ve hava kirliliğine neden olması engellenmelidir. Karadeniz'in doğal yapısı bu konuda önceliklidir. Ayrıca Rusya işgal ettiği topraklarda 2014 Soçi Olimpiyat Oyunlarına hazırlık için doğal kaynakları yasal olmayan işlemler uygulamaktadır. Gürcistan bu konuda Rusya üzerinde uluslararası toplumla işbirliği içinde baskı kurmak için çaba sarf etmektedir.

- Nüfus Politikası

Gürcistan'ın sürdürülebilir siyasi ve ekonomik istikrara sahip olması için sağlıklı bir nüfus yapısına sahip olması gerekmektedir. Bu bağlamda, doğum oranlarının artırılması, bebek ölümlerinin azaltılması, sağlıklı yaşamın desteklenmesi ve yaşam süresinin uzatılması için çalışmalar yapılmaktadır. Ayrıca Gürcistan dışında yaşayan vatandaşlarının geri dönmesi için uygun koşullar oluşturulmaktadır. Bu konuda en dikkat çeken durum ise Rusya'nın işgal ettiği topraklarda uyguladığı nüfus politikasıdır. Rus vatandaşlarının işgal ettiği topraklara yerleşmesi için cazip şartlar oluşturarak bölgede yapay bir nüfus hareketi ortaya çıkarılmak istenmektedir (The Government of Georgia, 2011, s. 27). Rusya'nın bu faaliyetleri asla yasal kabul edilemez. Abhaz ve Oset halkının kültürel ve etnik kimlikleri yok edilemez.

- Sivil Bütünleşme Politikası

Gürcistan, etnik azınlıkların toplumun bir parçası olma sürecini desteklemektedir. Etnik azınlıkların kendi kültür ve kimliklerini korurken, Gürcü dilini öğrenmeleri önem göstermektedir. Gürcü dilinin öğretilmesinde devletin sorumluluğu altındadır. Bu sayede etnik azınlıklar sivil hak ve özgürlüklerinden haberdar olarak sivil toplumda daha etkin bir rol üstleneceklerdir. Gürcistan, Ermenistan, İspanya gibi ülke içinde gruplar arasında çatışmanın olduğu ülkelerde ortaya çıkan halk içindeki ayrım, devletlerin ulus devlet inşasına, askeri ve milli eğitim politikalarına önem vermesi söylemine neden olmaktadır (Presidency of the Government of Spain, 2017).

- Diasporayla İlişkilerin Kuvvetlendirilmesi ve Kültürel Mirasın Korunması

Yurtdışında yaşıyan Gürcüler için kültürel faaliyetlerin yaygınlaştırılması, çeşitli organizasyonlar düzenlenmesi gibi politikalar uygulanmaktadır. Gürcistan'ın kendine özgü kültürel varlıkların korunması için UNESCO gibi uluslararası kurumlarla işbirliği içinde çalışılmaktadır.



Tablo 2

Ukrayna ve Gürcistan'ın Ulusal Güvenlik Tehditleri ve Güvenlik Yöntemleri

	Güvenlik Tehditleri	Güvenlik Yöntemleri
Ukrayna (2015)	Toprak bütünlüğün ihlali RF'nin Ukrayna'nın Doğusunda ve Kırım'daki askeri varlığı RF ile hibrit savaş	Kamu yönetiminin iyileştirilmesi Güvenlik ve Savunma sisteminin geliştirilmesi Devletin savunma kapasitesini artırmak NATO ve AB'ye katılma
Gürcistan (2011)	Toprak işgali ve işgal altındaki topraklardaki terörist faaliyetler RF tarafından yeni bir kuvvet kullanımı ihtimali İşgal altındaki topraklarda insan hakları ihlali	Devlet kurumlarının güçlendirilmesi ve demokrasinin sağlamlaştırılması Yeni bir güvenlik ve savunma sistemi geliştirmek NATO ve AB'ye katılmak

4. 3. Ukrayna ve Gürcistan Bağlamında Zayıf Devletlerin Yapısal

Realizmde Konumu

Yapısal realizm güçlü devletlerin politikalarına ilişkin açıklamalar yaptığı gibi zayıf devletlerin politikalarına yönelik analizler de yapmaktadır. *“Güçlü devletler amaçlarına genellikle barışçıl yollarla ulaşır, buna karşın zayıf devletler ya başarısız olur ya da savaşa başvurmak zorunda kalır”* (Waltz, 2017, s. 737). Göreceli olarak

bağımsız olan devletler göreceli olarak bağımlı olan devletlerin kaderlerini tayin etme şansını ellerinde bulundurur. Güçlü devletler için güç; birçok farklı alternatifle ikame edilebilirken, zayıf devletler için ikame oldukça sınırlıdır. Sınırlı kaynaklar olabildiğince rasyonel şekilde kullanılmalıdır. Devletler güçlü olmadıkları müddetçe diğer güçlü devletlerin keyfi şekilde kullanabileceği dış ve iç politika enstrümanlarına dönüşür. Barış, adalet ve refah güçlü devletin çıkarlarına göre tanımlanır ki bu durum zayıf devletlerin tercih ve çıkarları ile çelişir (Waltz, 2017, s. 756). Gürcistan, Ukrayna ve Rusya arasındaki ilişkileri açıklarken Waltz'un zayıf devletler hakkında ortaya attığı varsayımlar yararlı olmaktadır. Ukrayna ve Gürcistan ABD'nin etkisinde olsun ya da olmasın demokratik tercihler sonucunda Batı ittifakında yer almayı Rusya'nın yanında olmaya tercih etmiştir. Fakat büyük bir güç olan Rusya'nın çıkarları ile uyuşmayan bu durum çıkarların çatışmasına sebep olmuştur. Güç bakımından zayıf olan bu iki ülke güçlü ülkenin politikalarına zorla da olsa boyun eğmek zorunda kalmıştır. Bu durumda Gürcistan ve Ukrayna devletlerinin geleceği ABD ile Rusya'nın alacağı kararlara bağlı olarak şekillenecektir. Sonuç olarak zayıf devlet olan bu iki devlet politikalarında başarısız olmuş ve kendi güçlerini aşan bir savaş ile karşı karşıya kalmıştır.

Zayıf devletler, iç çaba ve dışsal düzenlemelerle kendi güvenlik çıkarlarını önemsemekte başarısız olmuş, işgale uğramış, otonomilerini kaybetmiş ve parçalanmış devletlerdir. Devletler gücün zorunluluklarını göz ardı etmekte özgürdür fakat böyle yaptıkları için bir bedel öderler. (Waltz, 2017, s. 765). Ukrayna ve Gürcistan örneğinde bir diğer öne çıkan nokta ise Rusya gerçeğinin hesaba katılmadan dış politika uygulandığıdır. Bu iki devlet Batı'ya yakınlaşmaya karar verdiğinde Rusya'nın vereceği tepkiye karşı hazırlanmamıştır. Bu durumda etkili olan başka bir faktör ABD ya da NATO'nun hemen yardım edeceği beklentisi de olabilir. Fakat uluslararası ilişkilerde anarşinin hâkim olduğu göz ardı edilmediğinde böyle bir beklentinin gerçekçi olduğu söylenemez. Dolayısıyla Ukrayna ve Gürcistan, Batı'ya yakınlaşmak istiyorsa öncelikle bunu oluşturacak güç unsurlarına sahip olmalıdır. Yoksa başarısız olurlar ve bu durumdan kaynaklanan otonomilerini kaybetme, toprak işgali gibi sonuçlara maruz kalırlar.

4. 4. Yapısal Realizme Göre NATO'nun Durumu ve Doğu Avrupa'daki Gelişmelerde Etkisi

Ukrayna ve Gürcistan'daki Rus askeri müdahalelerini anlamamanın bir diğer yolu Rusya, ABD ve NATO ilişkileridir. Ukrayna ve Gürcistan aslında ABD ve Rusya arasında bir güç mücadelesi alanına dönmüştür. ABD, Avrupa kıtasının genelinde yaptığı gibi bu bölgede NATO'yu araçsallaştırmaktadır. Yapısal realizmin varsayımlarına göre Soğuk savaş sonrasında NATO kendiliğinden dağılmalıydı. Çünkü ittifakları bir araya getiren şey ortak tehdit algısıdır. Dolayısıyla NATO kısa vadede dağılacak ve eski müttefikler ABD'yi dengelemeye başlayacaktı. Burada yapısal realistlerin tahminleri teorik ve pratik anlamda tutmamıştır. Fakat bu soruna sonraki makalelerde cevap üretilmeye çalışılmıştır. Uluslararası kurumların kuruluş aşaması zor olduğu kadar dağılması da zordur. Çünkü kurumu oluşturan personel ve gelenek değişime karşı bir direnç gösterir. Ancak bu sorunun asıl cevabı iki sebeptedir. Birincisi ABD, NATO sayesinde fayda sağlamaktadır. NATO ülkeleri üzerinden silah satımına ve ordu reformlarından kazanç sağlamaktadır. İkincisi ABD o kadar güçlüdür ki NATO'nun onu uğrattığı zararları görmezden gelerek rakiplerini kışkırtmaktadır. Çünkü uluslararası sistemde bu hakkı kullanabilecek güç kredisine sahip tek ülke odur. ABD'yi uluslararası kurumlarda sınırlayabilecek bir güç yoktur. Ancak ABD'nin bu durumu sürdürmesi, gücünü gereksiz şekilde kullanması rakiplerinin ona yetişmesini hızlandırabilir.

Burada NATO'nun dağılmamasındaki en büyük sebep olarak aslında realist perspektifin başlangıçta ürettiği cevap daha makul gözükmemektedir. Yani ortak tehdit algısının ittifakı devam ettirmesidir. Hatalı olan SSCB'nin tehdit olarak algılanmasıdır. SSCB tehdittir fakat bu tehdit ne olarak yansımaktadır? Devletlerin asıl tehdit algısı, SSCB'den kaynaklanabilecek toprak bütünlüklerine ya da egemenliklerine bir zarar gelmesi doğru tehdit tespittir. SSCB, ABD yanlısı ülkelerdeki toprak bütünlüğü ve egemenlik üzerindeki baskıyı artırıyordu. Dolayısıyla SSCB'nin ortadan kalkmasıyla ülkelerin toprak bütünlüğü ve egemenlik haklarının zedelenmesi korkusu azalsa da bütüncül bir şekilde bitmedi. Bu durum NATO'nun toprak bütünlüğü ve egemenliğin korunmasında bir güvence olarak sürmesine neden olmuştur. NATO, üye devletlerin bu iki temel konudaki hassasiyetlerini güvence altına almadığı takdirde dağılabilir.

Waltz'un NATO hakkındaki fikirleri ise NATO'nun ABD'nin konumunu zorlaştırdığı yönündedir. NATO'nun genişlemesinin gerekçeleri zayıftır. Genişlemeye karşı çıkma gerekçeleri ise güçlü. NATO'nun dışında kalanları yabancılaştırarak Avrupa'da yeni ayırım sınırları çiziyor ve Rusya'nın batısında mantıklı bir durma noktası bulamıyor. Liberal demokrasi ve serbest piyasa ekonomisi taraftarı Rusları haksız çıkarıyor. Avrasyacılık eğilimindeki Rusların pozisyonu güçlendiriyor. Rusya'yı Avrupa ve ABD'ye yakınlaştırmak yerine Çin'e itiyor. NATO Sovyetler Birliğinin eski arenasına ne kadar müdahale ederse Rusya o kadar Doğu'ya kayacaktır (Waltz, 2017, s. 750). Rusya'nın son yıllarda gerçekleştirmiş olduğu askeri müdahaleler bu bakış açısıyla incelendiğinde oldukça haklı yargıları içinde bulunduğu tespit edilecektir. Rusya'nın siyasi ve ekonomik olarak birçok yönden kriz esnasında olmasına rağmen 2007-2017 yılları arasında Gürcistan, Ukrayna ve Suriye'de gerçekleştirdiği askeri yayılma ve neticesinde askeri üsler elde etmesi akademik çevrelerde önemli bir merak uyandırmıştır. Buna göre Rusya Soğuk Savaş sonrası tek kutuplu düzen içinde askeri olarak sivrilmiştir. Rusya'nın ekonomik alanda sorunları varken bu durumu başarabilmiş olması büyük bir soru olarak durmaktadır. Bu soruya cevap olarak Susan Strange'in (1996, s. 46) Soğuk Savaş sonrasında üç çıktısı bir değerlendirme yapmak için iyi bir başlangıç noktası olabilir. Üç çıktıdan biri olarak Strange, Soğuk Savaş sonrasında biriken bazı güç parametrelerinin kullanılmadığından buharlaştığını iddia etmekteydi. Rusya aslına bakılırsa biriktirdiği eski güç parametrelerini bahsedilen üç müdahalede kullanarak gücünü sahaya aktarmaya başarmıştır. Aslına bakılırsa bu üç müdahale Rus askeri kuvvetleri için büyük bir maliyet oluşturmamıştır. Gürcistan savaşı beş gün sürmüştür. Ukrayna müdahalesinde yeni bir savaş türü olan hibrit savaş taktikleri kullanılmış, vekâlet örgütler üzerinden savaş büyük ölçüde yürütülmüştür. Suriye müdahalesi kontrol noktaları ve Esed yönetimiyle işbirliği içinde gerçekleştirilmiş, Rus ordusu ekipman ve eğitim konusunda askeri danışmanlık vermiştir. Buradan anlaşılabileceği üzere Rusya'nın askeri girişimleri Suriye hariç yeni güç birimleri kazanma değil aksine var olanları koruma üzerinedir. Dolayısıyla mevcut durumu korumayı sağladığından savunmacı niyetlerle yapılmış saldırgan dış politikadır.

NATO'nun doğuya doğru genişlemesi ABD liderliğindeki uluslararası düzen içinde beklenen bir durumdur. Fakat ABD önderliğindeki düzen tek kutuplu uluslararası

sistemden çok kutupluluğa bir geçiş dönemidir. Dolayısıyla ABD'nin NATO üzerinden yayılması diğer güçlü devletler tarafından durdurulacaktır. Ukrayna ve Gürcistan örneklerinde bu öngörü doğrulanmaktadır. Rusya Ukrayna ve Gürcistan öncesindeki eski SSCB bölgesindeki ülkelerin Avrupa-Atlantik kanadına geçişine fazla tepki vermemiştir. Fakat bu iki ülke kendi sınırlarına oldukça yakın olduğu ve hayati çıkarlarına etki ettiği için sessiz kalmamıştır. NATO'nun doğuya doğru genişlemesi tek kutupluluğa sebep olan bir durum olarak görülmesine rağmen tam aksine çok kutupluluğa geçişe sebep olmaktadır. Bu durumda aktörler ulusal güvenlikleri üzerinde daha hassas politikalar oluştururken olabildiğince kendi başının çaresine bakabilmek için güç biriktirmektedir. Ukrayna ve Gürcistan ABD'den yeterli desteği göremediği için siyasi ve askeri yeniden yapılanma politikaları uygulamaktadır. Bu durumda sadece bu iki ülke için değil uluslararası ilişkilerin tüm aktörleri kendi kapasitelerini artırmaya çalışacaktır. Çünkü uluslararası sistemde kural koyucu ve bu kuralların sürekliliğini sağlayabilecek bir güç gün geçtikçe görünür olmaktan uzaklaşmaktadır.

5. SONUÇ

Çalışmada güç bakımından zayıf ve toprak bütünlüğü zarara uğrayan ülkelerin uluslararası sistemin yapısına uygun pozisyon aldıkları gözlemlenmiştir. Tek kutuplu uluslararası sistemde devletler tehdit olarak istikrarın ortadan kalkmasını öncelemektedir. Bu durumun oluşturduğu tehditleri bertaraf etmek için ise saldırgan güvenlik yöntemleri uygulanmaktadır. Gürcistan ve Ukrayna'nın ulusal güvenlik strateji belgelerine göre uluslararası sistemin yapısı kendi çıkarları için uygun bir zemin oluşturmaktadır. Rus askeri müdahalesi olmadan önce Avrupa-Atlantik kanadına eklemlenerek küresel düzenin bir parçası olmak, bu durumun sağladığı güvenlik ve istikrar olanaklarından yararlanılmak istenmektedir. Rusya'nın askeri müdahalesine karşı uluslararası toplumun yeterli destek vermemesi bu durumu değiştirmemiştir. Çünkü mevcut şartlarda Gürcistan ve Ukrayna, tek başına RF ile mücadele edebilecek kabiliyete sahip değildir. Bu yüzden toprak ilhakının ve egemenlik haklarının ihlalinin meşru sayılmadığı uluslararası sistemin devamına yönelik politikalar uygulanmaktadır. Gürcistan ve Ukrayna ulusal güvenliğini güvence altına alan istikrarlı dünya düzenine zarar veren toprak işgalini en büyük tehdit unsuru olarak görmektedir. Bu bağlamda uluslararası sistemin yapısının, ulusal güvenlik strateji belgelerinde öne çıkan istikrarsızlık tehdidi vurgusunun, Gürcistan ve Ukrayna özelinde uyum içinde olduğu her iki ülkenin belgesinde temel tehdit olarak istikrarsızlığı ele almaktadır. Gürcistan ve Ukrayna'nın güvenlik tehditleri açısından en önem verdiği durum, Rusya'nın neden olduğu istikrarsızlıktır. Gürcistan ve Ukrayna bu durumu tersine çevirerek askeri müdahale öncesi duruma geri dönmek istemektedir. Gürcistan'ın bu politikası uluslararası sistemin yapısına yönelik bir revizyonist hareket değildir. Tam aksine uluslararası sistemin kurulu düzenine Rusya tarafından yapılan müdahaleden rahatsızdır. Bu yüzden topraklarının düşman askeri varlığından kurtulup istikrarlı ve güvenli bir yapı arzulamaktadır. Aslında uluslararası sistemin zarar görmesinden diğer büyük aktörler de rahatsızlık duymaktadır. Gürcistan ve Ukrayna topraklarına askeri müdahalede bulunan Rusya'yı engellemeye varacak uluslararası şartlar oluşmadığı için diğer aktörler Rusya'nın yayılmacılığına sessiz kalmaktadır. Politik ve ekonomik istikrarsızlığın sebebi Rusya'dır.

Uluslararası sistemin yapısı tek kutuplu olmasına rağmen çok kutupluluğa doğru evrilmektedir. Bu sistemin içerisinde uluslararası kurumlar ve hukuk zayıflarken devletlerin kendi ulusal güvenliklerini uluslararası sorunlara karşı öncelendiği bir durum ortaya çıkmaktadır. Devletler statükonun bozulması ihtimaline karşı güçlenmeye ve olabildiğince çıkarlarını maksimize etmeye çalışacaktır. Ukrayna ve Gürcistan Rusya'nın oluşturduğu tehdide karşı saldırgan güvenlik yöntemleri uygulamaktadır. Bunlardan birincisi ittifaka katılma girişimidir. Her iki ülke de Rusya'ya karşı güvenliğini sağlayacak Batı kanadına eklemelenmeye çalışmaktadır. Batı'nın temel siyasi, ekonomik, askeri kurumları olan NATO ve AB'ye girmeye yönelik politikalar bu durumun göstergesidir. İki ülkede öne çıkan diğer güvenlik yöntemi ise kapasite inşasıdır. Güç bakımından zayıf ve toprak bütünlüğü bozulmuş olan bu ülkeler siyasi ve ekonomik istikrarı sağlamak için ülke içindeki kurumlarda reforma gitmektedir. Başta ordu olmak üzere kamu yönetiminin tüm unsurlarında ortaya çıkan yeniden yapılanma girişimleri ön plana çıkmaktadır. Ukrayna ve Gürcistan ordularını yeniden yapılandırmak için NATO'nun tavsiyeleri üzerine planlar oluşturmuştur. Bu duruma ordunun örgütlenmesinde Avrupa standartlarına ulaşmak, koordinasyon ve emir komuta sisteminin yenilenmesi ve askeri teçhizatların modernize edilmesi örnek verilebilir. Bununla beraber her iki ülkenin ulusal güvenlik yöntemleri bakımından zayıf kaldığı gözlemlenmektedir. Özellikle AB ve NATO'ya katılma girişimleri hem hedef hem de yöntem başlıklarında bahsedilmiş, bu durumda stratejide amaçlar ve araçlar arasında bir karmaşa olmasına sebep olmuştur. İki stratejide öne çıkan bir diğer husus ise stratejilerin oluşmasında yerel kaynaklardan ziyade NATO birimlerinin etkin olduğunun hissedilmesidir. Gürcü ve Ukrayna savunma sisteminin NATO ile işbirliğinde olması, bağımsız bir dış politika yürütülmesinden daha çok ABD odaklı bir strateji geliştirmelerine neden olmuştur. Stratejilerin oluşması esnasında NATO'ya ait askeri danışmanlardan tavsiyeler alındığı, ordunun kurumsallaşması ve örgütlenmesinde NATO'nun örnek alındığı açıkça ifade edilmiştir (The Government of Georgia, 2011).

KAYNAKÇA

Kitaplar

- Arı, T. (2013). *Uluslararası İlişkiler Teorileri*. Bursa: MKM Yayıncılık.
- Bilener, T. (2004). “Ulus-Devlet Olma Sürecinde Ukrayna”, *Değişen Dünya'da Rusya ve Ukrayna*. E. Büyükkakıncı(drl.). Ankara: Phoenix Yayınları.
- Buzan, B. (2017). Barış, Güç Ve Güvenlik: Uluslararası İlişkilerde Çatışan Kavramlar. E. Diri içinde, *Uluslararası İlişkilerde Anahtar Kavramlar*, Ö. S. Sarı (çev.), (s. 165-190). İstanbul: Der Yayınları (orijinal baskı tarihi 1984)
- Clausewitz, C. V. (2003). *Savaş Üzerine*. Ş. Yalçın (çev.), Eriş Yayınları (orijinal baskı tarihi 1832)
- Davutoğlu, A. (2001). *Stratejik Derinlik*. İstanbul: Küre Yayınları.
- Dedeoğlu, B. (2003). *Uluslararası Güvenlik ve Strateji*. İstanbul: Derin Yayınları.
- Dorel, G. (2007). *Amerikan İmparatorluğu Atlası*. A. Altuğ (çev.), İstanbul: NTV Yayınları (orijinal baskı tarihi 2006)
- Donnelly, J. (2012). Realizm. Scott Burchill ve Andrea Linklater içinde, *Uluslararası İlişkiler Teorileri*. A. Aslan ve M. A. Ağcan (çev.), (s. 49-78). İstanbul: Küre Yayınları (orijinal baskı tarihi 2009)
- Dugin, A. (2014). *Rus Jeopolitiği Avrasyacı Yaklaşım*. V. İmanov (çev.), İstanbul: Küre Yayınları (orijinal baskı tarihi 1999)
- Gündüz, A. (2015). Milletlerarası Toplumun Özelliklerinin Milletlerarası Hukuka Etkisi. R. V. Günel(Ed.). *Milletlerarası Hukuk* içinde. İstanbul: Beta Yayınevi, 2015, s.7-8.
- Herpen, M. H. (2014). *Putin's War: The Rise of Russia's New Imperialism*. Lanham: Rowman&Littlefield.
- Kurt, V. (2018). Giriş. V. Kurt (Ed.). *Ortadoğu'da Güvenlik Stratejileri* içinde. İstanbul: SETA Yayınları, 2018, 9-15.
- Lippmann, W. (1943). *U.S. Foreign Policy*. Boston: An Atlantic Monthly Press Book.
- Sander, O. (2012). *Siyasi Tarih 1918-1994*. İmge Kitabevi Yayınları.
- Strange, S. (1996). *The Retreat of the State*. Cambridge: Cambridge University Press.

- Waltz, K. (1979). *Theory of International Politics*. Reading: Addison-Wesley Publishing Company.
- Waltz, K. (2017). Soğuk Savaş Sonrasında Yapısal Realizm. E. Diri içinde, *Uluslararası İlişkilerde Anahtar Metinler*, P. Alkan Genca (çev.), (s. 733-770). İstanbul: Der Yayınları (orijinal baskı tarihi 2000)
- Waltz, K. N. (2017). Yeni Gerçekçilik Kuramına Göre Savaşın Kökeni. E. Diri içinde, *Uluslararası İlişkilerde Anahtar Metinler*, E. Yağ (çev.), (s. 440-455). İstanbul: Der Yayınları (orijinal baskı tarihi 1988)
- Wolfers, A. (2017). Muğlak Bir Simge Olarak "Ulusal Güvenlik". E. Diri içinde, *Uluslararası İlişkilerde Anahtar Metinler*, H. B. Aka. (çev.), (s. 43-58). İstanbul: Der Yayınları (orijinal baskı tarihi 1952)
- Yalçın, H. B. (2017). *Ulusal Güvenlik Stratejisi*. İstanbul: Seta Yayınları.
- Yalçınkaya, A. (2006). *Kafkasya'da Siyasi Gelişmeler Etnik Düğümünden Küresel Kördüğümüne*. Ankara: Lalezar Kitabevi.

Sürekli Yayınlar

- Allison, R. (2014). Russian ‘Deniable’ Intervention in Ukraine: How and Why Russia Broke the Rules. *International Affairs*. 90. 6, 1255–1297.
- Asker, A. (2013). Milli Kimliğin Oluşumunda Semboller, Din ve Dil Olgusu (Gürcistan, Azerbaycan ve Ukrayna). *21. Yüzyılda Sosyal Bilimler*. 2.3, 80-98.
- Baran, T., & Macar, E. (2017). Değişen Güvenlik Yaklaşımları Örneğinde Kopenhag Okulu’nun Toplumsal Güvenlik Yaklaşımı. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar*. 10. 54, 250-259.
- Baylis, J. (2008). Uluslararası İlişkilerde Güvenlik Kavramı. *Uluslararası İlişkiler*. 5.18, 69-85
- Bilener, T. (2007). Ukrayna Dış Politikasını Etkileyen Unsurlar. *Karadeniz Araştırmaları*. 13. 13, 115 - 132.
- Brauch, H. G. (2008). Güvenliğin Yeniden Kavramsallaştırılması: Barış, Güvenlik, Kalkınma ve Çevre Kavramsal Dörtlüsü. *Uluslararası İlişkiler*. 5. 18, 1- 47.
- Buzan, B. (2008). Askeri Güvenliğin Değişen Gündemi. *Uluslararası İlişkiler*. 5. 18, 107-123.
- Derman, G. S., & Ongarova, Y. (2014). Ukrayna’da Siyasi Kriz. *Karadeniz Araştırmaları Dergisi*. 42, 11-23.
- Dunn, E. C., & Bobick, M. S. (2014). The Empire Strikes Back: War Without War and Occupation Without Occupation in The Russian Sphere Of Influence. *American Ethnologist*. 41. 3, 405-413.
- Erhan, Ç. (1995). ABD'nin Ulusal Güvenlik Anlayışı. *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi*. 56.4, 77-93.
- İşyar, Ö. G. (2008). Günümüzde Uluslararası Güvenlik Stratejileri:Kavramsal Çerçeve ve Uygulama. *Akademik Bakış*. 2.3, s. 1-42.
- Mearsheimer, J. (1994). The False Promise of International Institutions. *International Security*. 19.3, 5-49.
- Oğurlu, E. (2010). Ağustos 2008 Rusya-Gürcistan Savaşı Çerçevesinde Avrupa Birliği’nin Güney Kafkasya. *Avrasya Etüdleri Dergisi*. 38.2, 99-127.
- Öztürk, A. (2009). Rusya-Gürcistan Krizi: Yerel Bir Çatışma, Küresel Yansımalar. *Orta Asya ve Kafkasya Araştırmaları Dergisi*. 4.7, 1-27.

- Sönmez, A. S., Bıçakcı, H., & Yıldırım, C. (2015). Kırım Sorunu Bağlamında Rusya Ukrayna İlişkilerinin Analizi. *International Journal of Social Sciences and Education Research*. 1. 3, 655-670.
- Strachan, H. (2006, Temmuz 19). The Lost Meaning of Strategy. *Survival*. 47. 3, 33-54.
- Tüysüzoğlu, G. (2011). Ukrayna’da Turuncu Devrim'in Sonu . *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Elektronik Dergisi*. 2. 3, 63-80.
- Wohlforth, W. C. (1999). The Stability of a Unipolar World. *International Security*. 24. 1, 5-41.



Diğer Yayınlar

- Alptekin, G. (2015). ABD, Rusya, AB, Almanya Ve Ermenistan Ulusal Güvenlik Strateji Belgelerinin Kıyaslanması: Türkiye İçin Örnekler. <https://www.academia.edu>.
https://www.academia.edu/11922483/ABD_Rusya_AB_Almanya_ve_Ermenistan_Ulusal_Guvenlik_Strateji_Belgesi_Kiyaslanmasi_Turkiye_Icin_Ornekler (1 Mayıs 2019).
- Alptekin, G. (2014). 2008 Rusya- Gürcistan Savaşı ve Savaş Sonrası Büyük ve Bölgesel Güçlerin Politikaları, Tepkileri. <https://www.academia.edu>.
https://www.academia.edu/10219700/2008_Rusya_Gurcistan_Savasi_ve_Savash_Sonrasi_Buyuk_ve_Bölgesel_Güçlerin_Politikası_Tepkileri (1 Mayıs 2019)
- Avcı, S. (2016). Rusya'nın Dış Politikasında Emperyalizme Dönüş: Gürcistan, Suriye ve Ukrayna Krizi Örnekleri. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Ankara: Gazi Üniversitesi SBE.
- Bişkin, M. C. (2010). ABD-AB-Rusya üçgeninde Ukrayna ve Gürcistan'da Güç Mücadelesi. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Sakarya: Sakarya Üniversitesi SBE.
- Brands, H. (2012). The Promise And Pitfalls Of Grand Strategy. *The Strategic Studies Institute*. Pennsylvania.
- CIA. (2018). *The World Factbook*. <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/gg.html> (15 Mayıs 2019).
- CIA. (2019). *The World Factbook*. <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/up.html> (15 Mayıs 2019)
- Eroğuz, E. (2016). Uluslararası Hukukta Kuvvet Kullanımının Değişen İçeriği: Gürcistan, Ukrayna ve Filistin Olayları. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Eskişehir: Osmangazi Üniversitesi SBE.
- Gevorkyan, A. (2007). National Security Strategy Of The Republic Of Armenia. *Ministry Of Foreign Affairs Of The Republic Of Armenia*.
<https://www.mfa.am/filemanager/Statics/Doctrineeng.pdf> (1 Şubat 2019).
- Girgin, E. (2018). Soğuk Savaş Sonrası Ukrayna: Ulusal Bağımsızlıktan Uluslararası Rekabete. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. İzmir: İzmir Katip Çelebi Üniversitesi SBE.
- Independent International Fact-Finding Mission on the Conflict in Georgia. (2009). *Independent International Fact-Finding Mission on the Conflict in Georgia Report*. Official Journal of European Union.

- İsmayıl, E. (12 Şubat 2012). Gürcistan'ın Yeni Ulusal Güvenlik Konsepti. *Bilgesam*.
<http://www.bilgesam.org/incele/166/-gurcistan'in-yeni-ulusal-guvenlik-konsepti/#.XLgw1yLVLIU> (1 Mayıs 2019)
- Keskin, Ş. (2015). Ukrayna'daki Kriz ve AB-Rusya ilişkilerine Etkisi. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi SBE
- Koçak, M. (2015). Bölgesel Çatışmadan Küresel Krize: Doğu Ukrayna. *Seta Yayınları*. İstanbul.
- Melikishvili, A. (25 Ekim 2010). Georgia's New Threat Assessment Document Identifies Russia as a Main Threat. *The Jamestown Foundation*.
<https://jamestown.org/program/georgias-new-threat-assessment-document-identifies-russia-as-a-main-threat/> (1 Mayıs 2019)
- Ministry of Defence of Ukraine. (2017). *White Book 2016 The Armed Forces of Ukraine*.
http://www.mil.gov.ua/content/files/whitebook/WB_2016_ENG_WEB.pdf (30 Nisan 2019)
- Özertem, H. S. (2008). *USAK Gürcistan Krizi Değerlendirme Raporu*. Ankara: USAK Yayınları.
- Presidency of the Government of Spain. (2017). *National Security Strategy of Spain*.
<https://www.dsn.gob.es/va/2017-spanish-national-security-strategy> (30 Nisan 2019).
- Sarı, G. (2015). AB Yolunda Ukrayna: Avrupa Komşuluk Politikası ve AB - Ukrayna İlişkileri. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Ankara: Atılım Üniversitesi SBE
- Shakhbazov, İ. (2018). Rusya'nın Hibrid Savaş Anlayışı: Ukrayna Örneği. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Ankara: Ankara Üniversitesi SBE
- The Government of Georgia. (2011). *National Security Concept of Georgia*.
<https://mod.gov.ge/en/page/70/national-security-concept-of-georgia> (30 Nisan 2019).
- The National Defence and Security Council. (2015). *National Security Strategy Of Ukraine*. <http://www.niss.gov.ua/en> (1 Şubat 2019)
- Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı. *Ukrayna'nın Ekonomisi*.
<http://www.mfa.gov.tr/ukrayna-ekonomisi.tr.mfa> (14 Nisan 2019)
- Uyanıker, H. B. (2017). Kırım Sorunundan Donbas Savaşına Rusya Ukrayna Uyuşmazlığı: Sebepler ve Sonuçlar. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Ankara: Atılım Üniversitesi SBE